

UNIVERZITA KARLOVA
Právnická fakulta

Tereza Picková

**Stíhání zločinů podle mezinárodního práva
spáchaných během konfliktu na Ukrajině**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, Ph.D., E.MA.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 9. října 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací na téma „*Stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině*“ vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 209 409 znaků včetně mezer.

Tereza Picková

V Praze dne 9. října 2024

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí své diplomové práce prof. JUDr. PhDr. Veronice Bílkové, Ph.D., E.MA. za její vstřícný přístup, ochotu a cenné rady, které mi před i v průběhu vypracování diplomové práce poskytla. Rovněž děkuji své rodině, především pak své mamince a svým přátelům za jejich neutuchající podporu, kterou mi poskytovali v průběhu celého studia a za oporu, kterou mi neustále jsou.

Obsah

ÚVOD	6
1. ZLOČINY PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA	9
1.1. PODMÍNKY TRESTNÍ ODPOVĚDNOSTI ZA ZLOČINY PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA ...	11
1.1.1. <i>Trestní odpovědnost dle Římského statutu MTS</i>	11
1.1.2. <i>Trestní odpovědnost dle národních právních úprav</i>	13
1.2. ZLOČIN GENOCIDIA	14
1.2.1. <i>Právní úprava dle Římského statutu MTS</i>	14
1.2.2. <i>Národní právní úpravy</i>	15
1.3. ZLOČINY PROTI LIDSKOSTI	16
1.3.1. <i>Právní úprava dle Římského statutu MTS</i>	16
1.3.2. <i>Národní právní úpravy</i>	17
1.4. VÁLEČNÉ ZLOČINY	18
1.4.1. <i>Právní úprava dle Římského statutu MTS</i>	18
1.4.2. <i>Národní právní úpravy</i>	19
1.5. ZLOČIN AGRESE.....	20
1.5.1. <i>Právní úprava dle Římského statutu MTS</i>	20
1.5.2. <i>Národní právní úpravy</i>	22
2. KONFLIKT NA UKRAJINĚ.....	23
2.1. ZLOČIN AGRESE.....	24
2.2. VÁLEČNÉ ZLOČINY A ZLOČINY PROTI LIDSKOSTI	26
2.2.1. <i>Zločiny spojené s porušením principu rozlišování</i>	28
2.2.2. <i>Zločiny spojené s porušením povinnosti zabránit nadměrným ztrátám</i>	30
2.3. MĚSTO MARIUPOL	32
2.3.1. <i>Obléhání</i>	33
2.3.2. <i>Mariupolská porodnice</i>	35
2.4. MĚSTO BUČA	37
2.5. ZLOČIN GENOCIDIA	38
3. MOŽNÉ ZPŮSOBY STÍHÁNÍ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SPÁCHANÝCH BĚHEM KONFLIKTU NA UKRAJINĚ.....	39

3.1. STÍHÁNÍ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PŘED MEZINÁRODNÍM TRESTNÍM SOUDEM.....	40
3.1.1. <i>Věcná jurisdikce Mezinárodního trestního soudu</i>	40
3.1.2. <i>Osobní jurisdikce Mezinárodního trestního soudu</i>	44
3.1.3. <i>Časová jurisdikce Mezinárodního trestního soudu</i>	46
3.1.4. <i>Postup Mezinárodního trestního soudu</i>	47
3.2. MOŽNÉ ZPŮSOBY USTAVENÍ ZVLÁŠTNÍHO TRIBUNÁLU PRO UKRAJINU	51
3.3. STÍHÁNÍ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PŘED VNITROSTÁTNÍMI SOUDY NA UKRAJINĚ	55
3.4. STÍHÁNÍ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PŘED VNITROSTÁTNÍMI SOUDY V RUSKU	57
3.5. STÍHÁNÍ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA PŘED VNITROSTÁTNÍMI SOUDY TŘETÍCH STÁTŮ NA ZÁKLADĚ UNIVERZÁLNÍ JURISDIKCE	59
3.5.1. <i>Průběh a význam trestního řízení vedeného Českou republikou</i>	60
3.5.2. <i>Trestní řízení vedená dalšími státy</i>	61
3.6. ZHODNOCENÍ ZPŮSOBŮ STÍHÁNÍ ZLOČINŮ PODLE MEZINÁRODNÍHO PRÁVA SPÁCHANÝCH BĚHEM KONFLIKTU NA UKRAJINĚ	63
ZÁVĚR	65
SEZNAM ZKRATEK	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	69
ABSTRAKT	79
ABSTRACT	80

Úvod

Konflikt probíhající na Ukrajině, který byl vystupňován vojenskou invazí Ruské federace 24. února 2022, je největším konfliktem odehrávajícím se na území Evropy od druhé světové války.¹ Toho rána se po celé zemi rozezněly zvuky sirén upozorňující na přilétající rakety,² zatímco Ruská federace zahájila „speciální vojenskou operaci“, která neměla mít dlouhého trvání, boje však neustávají ani o dva a půl roku později.³ Přináší s sebou ztráty na životech, zničené domovy, utrpení a navíc již od samých počátků stopy zločinů podle mezinárodního práva, které za sebou ruská vojska zanechávají.

Den 24. únor 2022 byl také pro mnohé dnem, který změnil jejich pohled na současný svět. Nenašlo by se asi příliš takových, které toho dne zahájený útok ruských ozbrojených sil na Ukrajinu nepřekvapil. Ze strany velkého počtu států byla Ukrajině přislíbena pomoc, ať již v podobě dodávek zbraní či pomoc humanitární.⁴ Do mnoha zemí také začali proudit uprchlíci hledající bezpečí za pomoci institutu dočasné ochrany. I oni s sebou přitom přinášejí svědectví o činech, jež lze označit za zločiny podle mezinárodního práva.⁵

Vyvstala tak kromě vojenských záležitostí další otázka, a to otázka právní. Jak se vypořádat se spáchanými zločiny? Jaké jsou možnosti jejich stíhání? „*Naše armády bojují, mají vlastní frontu, vedou vlastní boj. Ale my, jako státní zástupci a vyšetřovatelé, máme svou vlastní bitvu. Je to bitva právní. A tuto bitvu nemůžeme prohrát,*“ jsou slova Jurije Belousova, vedoucího oddělení zaměřeného na vyšetřování válečných zločinů pod hlavičkou Úřadu nejvyššího státního zástupce Ukrajiny.⁶ Dosažení spravedlnosti za zločiny podle

¹ IDDON, Paul. ‘Not Since World War II’: The Worrying Precedent Many Are Evoking For The Ukraine War. In: Forbes [online]. 29. 11. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/pauliddon/2022/11/29/not-seen-since-world-war-ii-the-worrying-precedent-many-are-evoking-for-the-ukraine-war/>.

² HARZER, Filip. Rusko přepadlo Ukrajinu. „Neklad'te odpor,“ varoval Ukrajince Putin. In: Seznam Zprávy [online]. 24. 2. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-rusko-prepadlo-ukrajinu-189948>.

³ Seznam Zprávy. Válka na Ukrajině. In: Seznam Zprávy [online]. [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/tag/konflikt-rusko-ukrajina-65011>.

⁴ North Atlantic Treaty Organization. NATO Allies boost support to Ukraine. In: North Atlantic Treaty Organization [online]. 27. 2. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192476.htm.

⁵ GAVRINĚV, Vojtěch. „Putina stíhat nemůžeme.“ Jak Češi vyšetřují válečné zločiny na Ukrajině. In: Seznam Zprávy [online]. 19. 11. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-putina-stihat-nemuzeme-jak-cesi-vysetruji-valecne-zlociny-na-ukrajine-219617>.

⁶ PETIT, Franck. Yuriy Belousov: “We Can’t Lose Ukraine’s Legal Battle”. In: Justiceinfo.net [online]. 11. 7. 2023 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justiceinfo.net/en/119268-yuriy-belousov-we-cant-lose-ukraine-legal-battle.html>.

mezinárodního práva je stěžejní především pro oběti a jejich blízké,⁷ stejně tak pro ujištění, že páchaní nejzávažnějších činů nezůstane nepotrestáno.

Cílem této práce je představit čtenáři možné způsoby stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných v probíhajícím konfliktu, kdy cílem je poskytnout představu o orgánech, jež by se stíháním osob za jejich spáchání odpovědných mohly zabývat, případně již zabývají, a představit rovněž rozsah jejich působnosti a postupu. Dle autorky je toto téma v probíhajícím konfliktu zvláště důležité, neboť zločiny podle mezinárodního práva jsou jedny z nejzávažnějších jednání, ke kterým může dojít, a jejich rozsah v konfliktu na Ukrajině spolu s událostmi, které budou demonstrovány níže, je velmi závažný.

Práce je rozdělena do *tří kapitol*.

V *první kapitole* je nejprve za účelem seznámení čtenáře s činy, o nichž se hovoří jako o zločinech podle mezinárodního práva, učiněn krátký exkurz do samotného vymezení pod tento pojem spadajících kategorií protiprávních jednání. Při tomto exkurzu bude představeno jak vymezení mezinárodní, tak národní, jež je obsaženo v pro tuto práci relevantních právních řádech. Za tímto účelem bude využita především metoda deskriptivní a vedle ní rovněž metoda komparativní.

Druhá kapitola navazuje na kapitolu první, z níž učiněné poznatky aplikuje na konkrétní situace, jež se odehrály na Ukrajině. Je tak proveden rozbor událostí, jež jsou způsobilé naplnit dříve popsané skutkové podstaty jednotlivých zločinů podle mezinárodního práva. V závěru kapitoly jsou pak v širším měřítku rozvedeny případy měst Mariupol a Buča, jejichž osudy jsou jedněmi z nejzávažnějších, a to i ve světle zločinů podle mezinárodního práva. V této kapitole je vedle metody deskriptivní použita rovněž metoda analytická.

Třetí kapitola si pak stanovuje za cíl popis jednotlivých způsobů, kterými je možno zločiny demonstrované v kapitole druhé stíhat. Hovořeno je nejen o způsobech mezinárodních, ale rovněž o možnostech, jež nabízejí vnitrostátní právní řády. Jsou představena jistá omezení, jimž každý z posuzovaných způsobů čelí, ale také výhody, které s sebou přináší. Závěrem kapitoly je provedeno zhodnocení představených možností. Využity jsou za tímto účelem metoda deskriptivní, metoda analytická a rovněž metoda komparativní.

Za stěžejní zdroje této práce je nutno uvést mezinárodněprávní dokumenty, z nichž nejčastěji odkazovaným je Římský statut Mezinárodního trestního soudu, dále je to pak

⁷ *Tamtéž.*

například Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia či Charta Organizace spojených národů. Z vnitrostátních právních pramenů je především třeba zmínit trestní zákoníky Ukrajiny, Ruské federace a České republiky. Literárními prameny jsou učebnicová literatura týkající se jak oblasti mezinárodního práva trestního, obecného mezinárodního práva veřejného, tak okrajově rovněž trestního práva. Důležitým zdrojem této práce jsou zdroje internetové, ať již ve smyslu novinových zpráv či odborných článků, a to především z důvodu dynamicky se vyvíjející situace, o které tato práce pojednává.

1. Zločiny podle mezinárodního práva

Pojem „zločin podle mezinárodního práva“ nemá v mezinárodním právu veřejném jednotnou definici, neboť je různými dokumenty upravován odlišně.⁸ Římský statut Mezinárodního trestního soudu ve svém článku 5 upravuje tzv. „nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek“.⁹ Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu pak například obsahuje ve své preambuli vysvětlení zločinů podle mezinárodního práva jako „rozšířených závažných porušení mezinárodního humanitárního práva“.¹⁰ Přesto však v konečném důsledku panuje relativní jednota v názoru, o které kategorie zločinů se jedná.¹¹ Už Statut Norimberského tribunálu dělil zločiny podle mezinárodního práva na zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. V současnosti je vedle těchto kategorií samostatně uváděn zločin genocidia, který byl pozdějšími mezinárodními dokumenty pro svou závažnost vyčleněn. Hlavním podkladem pro toto vyčlenění byla Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia z roku 1948.¹² Podle článku I této Úmluvy je genocidium zločinem podle mezinárodního práva, kterému je třeba zabráňovat a trestat ho.¹³

Zločiny podle mezinárodního práva, respektive trestní odpovědnost za ně, upravuje mezinárodní právo trestní, jehož odraz lze nalézt jak ve vnitrostátním právu jednotlivých států, tak v mezinárodních dokumentech.¹⁴ Stíhání osob odpovědných za spáchané zločiny podle mezinárodního práva je tak možné na dvou úrovních. Primárně jsou to jednotlivé státy, které mají možnost je stíhat na základě vnitrostátní právní úpravy obsažené v trestněprávních předpisech, pokud takovou disponují. Povinnost k implementaci takové právní úpravy může rovněž vycházet z norem mezinárodního trestního práva.¹⁵ Druhou možností je pak postih spáchaných zločinů na mezinárodní úrovni, a to před speciálně ustavenými trestními tribunály, případně před stálým Mezinárodním trestním soudem.¹⁶ Jurisdikci a průběh řízení v tomto

⁸ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0305-5. s. 10

⁹ Římský statut Mezinárodního trestního soudu, čl. 5 odst. 1. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/04/Rimsky-statut.pdf> a <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2009-84> (dále citováno jako Římský statut).

¹⁰ Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu, preambule. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/565-IHL-90-EN.pdf>.

¹¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 10

¹² *Tamtéž*, s. 10

¹³ Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia, čl. 1. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/umluva-genocida.pdf> (dále citováno jako Úmluva 1948).

¹⁴ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. 3rd ed./rev. by A. Cassese and P. Gaeta, L. Baig, M. Fan, C. Gosnell, and A. Whiting. Oxford: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-969492-1. s. 3

¹⁵ *Tamtéž*, s. 3

¹⁶ *Tamtéž*, s. 3

případě udávají statuty těchto mezinárodních orgánů,¹⁷ které však ve svém souhrnu netvoří ucelený právní systém mezinárodního trestního práva,¹⁸ vztahují se totiž vždy právě pouze ke konkrétnímu trestnímu tribunálu.¹⁹

Účelem této kapitoly je vymezit jednotlivé kategorie zločinů podle mezinárodního práva, jež byly krátce představeny výše, možnosti jejich stíhání dále budou rozebrány v kapitole třetí této práce. Všeobecné vymezení zločinů podle mezinárodního práva však, jak ukazuje značně rozříštěná povaha mezinárodního trestního práva,²⁰ není jednoduchým úkolem.

Mezinárodní právo trestní se stejně jako trestní právo vnitrostátní dělí na hmotnou a procesní část, kdy část hmotná definuje zakázané činy, podmínky trestní odpovědnosti za ně a okolnosti vylučující protiprávnost, zatímco část procesní upravuje průběh řízení před konkrétním orgánem, který spáchání zločinu podle mezinárodního práva stíhá.²¹ Na rozdíl od vnitrostátních právních řádů, které ve většině případů prostřednictvím komplexního trestního zákoníku obsahují rozsáhlý výčet trestných činů, včetně znaků jejich skutkové podstaty, je však role výše uvedených statutů značně užší, když tyto sice vymezují stíhané činy před konkrétním tribunálem, je tomu tak ale pouze za účelem vymezení jeho jurisdikce. Není tak možné tyto statuty vnímat jako univerzální právní normy.²²

I navzdory tomu je však vznik mezinárodních orgánů nadaných jurisdikcí ke stíhání zločinů podle mezinárodního práva významným krokem k systematizaci tohoto odvětví mezinárodního práva veřejného.²³ Především významným je pak v tomto ohledu Mezinárodní trestní soud, jehož Římský statut představuje jako jediný mezinárodní dokument v této oblasti ucelený systém pravidel pro mezinárodní trestní právo hmotné spolu s komplexní definicí jednotlivých kategorií zločinů podle mezinárodního práva. Jak upozorňuje Cassese, ani přes to nelze Římský statut MTS vnímat jako jakýsi univerzální zákoník mezinárodního práva trestního, neboť se stejně jako statuty jiných trestních tribunálů týká výlučně řízení před MTS.²⁴ Jeho role v objasnění řady definic potřebných pro uplatnění procesní stránky mezinárodního práva trestního je však natolik významná, že to bude především Římský statut, na základě něhož budou v této kapitole vyloženy mezinárodně stanovené podmínky trestní odpovědnosti, jakož

¹⁷ *Tamtéž*, s. 11

¹⁸ *Tamtéž*, s. 5

¹⁹ *Tamtéž*, s. 10

²⁰ *Tamtéž*, s. 5

²¹ *Tamtéž*, s. 3

²² *Tamtéž*, s. 5

²³ *Tamtéž*, s. 7

²⁴ *Tamtéž*, s. 10

i jednotlivé kategorie zločinů podle mezinárodního práva. To podporuje rovněž současná²⁵ absence, byť diskutovaného,²⁶ trestního tribunálu, jenž by se zabýval stíháním zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině, a jehož případný statut by byl bezpochyby pro obsah této práce nejvíce relevantním.

Společně s výkladem mezinárodním bude přiblížen rovněž výklad relevantních institutů v právních rádech Ukrajiny a Ruské federace, jež jsou s ohledem na zaměření této práce k předmětným zločinům podle mezinárodního práva nejbližšími jurisdikcemi. Krátce bude představena rovněž právní úprava v České republice, která představuje příklad státu, jenž by mohl zločiny podle mezinárodního práva spáchané během konfliktu na Ukrajině stíhat na základě tzv. univerzální jurisdikce.²⁷

1.1. Podmínky trestní odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva

1.1.1. Trestní odpovědnost dle Římského statutu MTS

V mezinárodním právu, podobně jako v právu vnitrostátním, platí zásada *nullum crimen sine lege*, která je upravena výslovně v článku 22 Římského statutu MTS. Podle něj je osoba „*trestně odpovědná pouze pokud její čin, v době spáchání, naplnil znaky zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu*“.²⁸ Tuto zásadu Římský statut řadí jako jednu z „*Obecných zásad trestního práva*“. Pod její rámeček spadá rovněž zákaz analogie, kterou by byla jakýmkoliv způsobem rozšiřována skutková podstata zločinů spadajících do příslušnosti MTS. Naopak je v odstavci 2 článku 22 Římského statutu prosazen zájem na striktním výkladu skutkových podstat, které mají být vykládány v pochybnostech ve prospěch osoby vyšetřované, stíhané či souzené.²⁹

Za zločiny podle mezinárodního práva mohou, pokud na základě uvedené zásady svým jednáním naplní znaky zločinu spadajícího do příslušnosti MTS, být trestně odpovědné pouze fyzické osoby,³⁰ Římský statut tedy ve svém článku 25 uplatňuje princip individuální trestní odpovědnosti.³¹ Tento princip platí v mezinárodním právu trestním všeobecně. Norimberský tribunál například ve věci *Göring* uvedl, že podstatou jeho Statutu je, že jednotlivci sami mají

²⁵ K datu uzavření rukopisu této práce.

²⁶ Viz např. BUTCHARD, Patrick. *Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression*. In: UK Parliament: House of Commons Library [online]. 27. 8. 2024 [cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9968/CBP-9968.pdf>.

²⁷ Ta bude podrobněji představena v kapitole třetí této práce, jež bude zaměřena na samotné stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině.

²⁸ Římský statut, čl. 22 odst. 1.

²⁹ Římský statut, čl. 22 odst. 2.

³⁰ Římský statut, čl. 25 odst. 1.

³¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 150

povinnosti stanovené mezinárodním právem, které přesahují povinnosti jim uložené na vnitrostátní úrovni.³² Individuální trestní odpovědnost za zločiny podle mezinárodního práva tak byla historicky uznána vedle odpovědnosti států za porušení pravidel války.³³ Státy tak nemohou být za zločiny podle mezinárodního práva u MTS, případně ani u jiných orgánů, stíhány. Římský statut pouze v odstavci 4 téhož článku ve vztahu ke státům stanoví, že není dotčena odpovědnost států podle mezinárodního práva.³⁴

Před MTS tedy v konečném důsledku budou vždy stát, a za své činy odpovídat, pouze konkrétní fyzické osoby.³⁵ Ty však neodpovídají pouze za spáchání konkrétního zločinu, ale za celou řadu dalších jednání se zločinem souvisejících. Jedná se mimo jiné také o nařízení činu, navádění k němu či o podněcování jiného k jeho spáchání, napomáhání k jeho spáchání, úmyslné přispění ke spáchání činu či pokus o něj.³⁶ Pokud dojde ke kterémukoliv z těchto jednání, bude dané osobě moci být uložen trest podle Římského statutu. K ukládání trestů se pak váže další z „*Obecných zásad trestního práva*“ podle části 3, a to, rovněž stejně jako je tomu ve vnitrostátním právu, zásada *nulla poena sine lege*, která zakazuje rozšiřování okruhu ukládaných trestů nad rámec těch, které jsou výslovně zakotveny v Římském statutu.³⁷ Pro úplnost je k obecným zásadám třeba doplnit zákaz retroaktivity, který určí, že pro zločiny podle Římského statutu nemůže být osoba stíhána, pokud ke zločinu došlo před jeho vstupem v platnost.³⁸ Jurisdikce MTS se tedy vztahuje výlučně na zločiny spáchané po 1. červenci 2002.³⁹ Zároveň pokud dojde ke změně právní úpravy před vynesením rozsudku, dostává přednost právo příznivější pro osobu vyšetřovanou, stíhanou či odsouzenou.⁴⁰

Z uvedených principů a institutů vyplývá, že pro dosažení možnosti stíhání osob odpovědných za zločiny podle mezinárodního práva je potřeba naplnit celou řadu hmotněprávních podmínek, kterými jsou v první řadě trestní odpovědnost osoby, jež se měla dopustit některého z postihovaných jednání, a tak zapříčinit či jiným způsobem ovlivnit zločin podle mezinárodního práva. Jelikož základním předpokladem pro trestní odpovědnost osoby je fakt, že dojde k naplnění znaků stíhaného zločinu, je nutné věnovat tuto kapitolu výše

³² CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 3

³³ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 4

³⁴ *Tamtéž*, s. 150

³⁵ *Tamtéž*, s. 151

³⁶ Římský statut, čl. 25 odst. 3.

³⁷ Římský statut, čl. 23.

³⁸ Římský statut, čl. 24 odst. 1.

³⁹ ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Vydání druhé. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7. s. 512-513

⁴⁰ Římský statut, čl. 24 odst. 2.

popsanému vymezení zločinů podle mezinárodního práva včetně konkrétních skutkových podstat.

1.1.2. Trestní odpovědnost dle národních právních úprav

Základem trestní odpovědnosti v ukrajinském trestním právu je spáchání společensky nebezpečného činu, který má znaky popsané v trestním zákoníku Ukrajiny z roku 2001.⁴¹ Ve smyslu presumpce nevinny pak není možné bez řádného prokázání viny odsuzujícím rozsudkem uložit zákoníkem předvídaný trest.⁴²

Ukrajina je jednou ze zemí, jejíž právní řád umožňuje využití tzv. univerzální jurisdikce, když článek 8 ukrajinského trestního zákoníku zakládá trestní odpovědnost cizích státních příslušníků rovněž za trestné činy spáchané mimo území Ukrajiny, a to pokud to vyžadují mezinárodní smlouvy, či došlo ke spáchání závažného či zvlášť závažného trestného činu podle ukrajinského trestního zákoníku proti právům a svobodám Ukrajiny nebo jejích občanů.⁴³ V souvislosti s předmětem této práce je však nutné především podotknout, že podle ukrajinského práva je založena trestní odpovědnost za spáchání trestného činu, pokud je tento spáchán na jejím území, a to bez ohledu na státní příslušnost pachatele.⁴⁴ Spácháním na území Ukrajiny se přitom rozumí zahájení, pokračování, ukončení nebo přerušování trestného činu na tomto území.⁴⁵

Obdobně dle trestního zákoníku Ruské federace z roku 1996 je podkladem pro trestní odpovědnost spáchání činu, který vykazuje znaky trestného činu v tomto zákoníku uvedené.⁴⁶ Pro tuto práci je důležité zdůraznit, že dle ruského práva je založena trestní odpovědnost pro občany Ruské federace také za trestné činy spáchané mimo její území, pokud byly trestnými podle práva státu, na jehož území byly spáchany, a pokud nedošlo k odsouzení pachatele v cizím státě.⁴⁷ Ruský trestní zákoník rovněž obsahuje zvláštní ustanovení o příslušnicích vojenských jednotek Ruské federace nacházejících se v cizině, kteří jsou na jeho základě trestně

⁴¹ Zákon č. 2341-III, trestní zákoník Ukrajiny (The Criminal Code of Ukraine), čl. 2 odst. 1. Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text> (dále citováno jako CCU).

⁴² CCU, čl. 2 odst. 2.

⁴³ Permanent Mission of Ukraine to the United Nations. *Information of Ukraine pursuant to operative paragraphs 3 of the General Assembly resolution 711149 of 13 December 2016, entitled "The scope and application of the principle of universal jurisdiction"*. In: Office of Legal Affairs of the United Nations [online]. 2017 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.un.org/en/ga/sixth/72/universal_jurisdiction/ukraine_e.pdf.

⁴⁴ CCU, čl. 6 odst. 1.

⁴⁵ CCU, čl. 6 odst. 2.

⁴⁶ Zákon č. 63-FZ, trestní zákoník Ruské federace (The Criminal Code of the Russian Federation), čl. 8. Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/8eed35/pdf/> (dále citováno jako CCR).

⁴⁷ CCR, čl. 12 odst. 1.

odpovědní za trestné činy jimi spáchané na území cizích států, pokud není mezinárodními dohodami stanoveno něco jiného.⁴⁸

Stejně jako v již představených jurisdikcích je pak k trestní odpovědnosti dle českého práva rovněž třeba spáchaní „protiprávního činu, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně“.⁴⁹ Ve smyslu zásad *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege* je to pouze trestní zákon, který může určit, co je trestným činem a jaké sankce lze za jeho spáchaní uložit.⁵⁰ Důvodem pro zahrnutí české vnitrostátní právní úpravy v této kapitole je, jak bylo vysvětleno výše, skutečnost, že § 7 odst. 1 českého trestního zákoníku z roku 2009 umožňuje na základě zásady univerzality stíhat v něm vyjmenované trestné činy rovněž v případě, kdy jsou spáchany cizím státním příslušníkem v zahraničí. Součástí výčtu těchto trestných činů jsou totiž také činy, jejichž skutkové podstaty reflektují skutkové podstaty zločinů podle mezinárodního práva.⁵¹ V kapitole třetí této práce tedy bude Česká republika uvažována jako jedna ze zemí, která je v tomto ohledu oprávněna stíhat zločiny podle mezinárodního práva spáchané během konfliktu na Ukrajině před svými soudy.

1.2. Zločin genocidia

1.2.1. Právní úprava dle Římského statutu MTS

Definice zločinu genocidia, který bývá považován za zvláštní, samostatně vyčleněnou kategorii zločinů proti lidskosti,⁵² vychází z článku II Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia. Podle této definice se „genocidiem rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v úmyslu zničit úplně nebo částečně některou národní, ethnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou“.⁵³ Činy vymezené Úmluvou směřující k úplnému či částečnému zničení některé z vymezených skupin jsou pak usmrcení příslušníků skupiny, způsobení těžkých tělesných ublížení nebo duševních poruch členům skupiny, úmyslné uvedení skupiny do životních podmínek, které mají přivodit její úplné nebo částečné fyzické zničení, opatření směřující k tomu, aby bylo ve skupině zabráněno rození dětí a násilné převádění dětí

⁴⁸ CCR, čl. 12 odst. 2.

⁴⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 13 odst. 1. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40> (dále citováno jako Trestní zákoník).

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; TEJNSKÁ, Katarína; KOPEČNÝ, Zdeněk et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0. s. 35-36

⁵¹ Trestní zákoník, § 7 odst. 1.

⁵² ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 129-130

⁵³ Úmluva 1948, čl. II.

z jedné skupiny do jiné.⁵⁴ Úmluva dále ve svém článku III stanoví jako trestné i další činy jako spolčení k páčání genocidia, jeho pokus a účastenství na něm nebo přímé a veřejné podněcování k jeho spáchání.⁵⁵

Definici obsaženou v Úmluvě převzal do svého znění, konkrétně pak do článku 6, i Římský statut MTS.⁵⁶ Ten zcela reflektuje rovněž jednotlivé činy, které spáchání zločinu genocidia zakládají.⁵⁷ Římský statut pak nevynechává ani jednání trestná dle článku III Úmluvy, když jsou tyto další činy reflektovány článkem 25 Římského statutu, a to jak v obecných formách vztahujících se ke všem zločinům podle mezinárodního práva, tak konkrétním ustanovením postihujícím přímé a veřejné podněcování jiných ke genocidě.⁵⁸

1.2.2. Národní právní úpravy

Pro promítnutí vnitrostátní právní úpravy zločinu genocidia na Ukrajině je nutno nahlédnout do ukrajinského trestního zákoníku, jehož část XX se zabývá „*trestnými činy proti míru, bezpečnosti lidstva a mezinárodnímu právnímu řádu*“, a kde v článku 442 definuje zločin genocidia.⁵⁹ Tato definice svým obsahem reflektuje jak článek II Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia, tak článek 6 Římského statutu MTS co do trestnosti „*úmyslně spáchaného činu s cílem úplného nebo částečného zničení jakékoliv národnostní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny*“⁶⁰ a výčtu jednotlivých činů, kterými může být tato skutková podstata naplněna. Stejně jako oba mezinárodní dokumenty pak postihuje také veřejné podněcování ke genocidě,⁶¹ oproti nim je však trestnost vedle veřejného podněcování rozšířena také o produkci materiálů podněcujících ke genocidě za účelem jejich šíření, případně přímé šíření takových materiálů.⁶²

Podstatný rozdíl v definici zločinu genocidia nelze spatřovat ani v ruském trestním zákoníku, který trestnost tohoto činu stanovuje svým článkem 357. Ten rovněž kriminalizuje „*činy spáchané s úmyslem úplného nebo částečného vyhlazení národnostní, etnické, rasové nebo náboženské skupiny jako takové*“, a to prostřednictvím příkladmo vyjmenovaných jednání, která jsou stejná jako v ostatních popsanych jurisdikcích.⁶³

⁵⁴ Úmluva 1948, čl. II.

⁵⁵ Úmluva 1948, čl. III.

⁵⁶ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 129

⁵⁷ Římský statut, čl. 6.

⁵⁸ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 129

⁵⁹ CCU, část XX.

⁶⁰ CCU, čl. 442 odst. 1.

⁶¹ CCU, čl. 442 odst. 2.

⁶² CCU, čl. 442 odst. 2.

⁶³ CCR, čl. 357.

Genocidium a jeho definice byla inkorporována rovněž do § 400 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.⁶⁴ Český trestní zákoník přitom rozšiřuje okruh skupin, které mohou být genocidou zasaženy, a to o „*třídní nebo jinou podobnou skupinu lidí*“. Ochrana před genocidou je tedy v českém vnitrostátním právu o něco širší než v právu mezinárodním.⁶⁵

1.3. Zločiny proti lidskosti

1.3.1. Právní úprava dle Římského statutu MTS

Z Římského statutu MTS lze vycházet co do definice činů „*spáchaných v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu při vědomí existence takového útoku*“, které jeho článek 7 označuje za zločiny proti lidskosti.⁶⁶ Jednotlivé činy jsou zde dále podrobně vyjmenovány, jedná se o vraždu, vyhlazování, zotročování, deportaci nebo násilný přesun obyvatelstva, věznění nebo závažné formy zbavení osobní svobody, mučení, znásilnění, perzekuci skupiny obyvatelstva, nedobrovolné mizení osob, zločin apartheidu a jiné nelidské činy obdobné povahy.⁶⁷ Římský statut je přitom prvním mezinárodním dokumentem, který obsahuje takto podrobné a ucelené vymezení činů spadajících do okruhu zločinů proti lidskosti spolu s definicemi jednání, jež je pod ně třeba podřadit.⁶⁸ Vyhlazováním se například rozumí úmyslné uvedení do životních podmínek, které mají přivodit zničení části obyvatelstva, mimo jiné znemožnění přístupu k potravinám a lékům.⁶⁹ Vyhlazování je subsidiární kategorií ke zločinu genocidia pro případy, kde chybí úmysl úplně nebo částečně zničit některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu. Bude se jednat o případy vyhlazování větší části obyvatelstva, nikoliv však konkrétní přesně vymezené skupiny.⁷⁰

K odlišení činů, které budou spadat pod zločiny proti lidskosti, a jednotlivě spáchaných trestných činů, např. individuální jednotlivé vraždy, je potřeba poznamenat, že pro naplnění skutkové podstaty zločinu proti lidskosti musí dojít k více jednáním v odlišných případech, a to v souladu s politickou ideologií státu či organizace, v rámci útoku zaměřeného proti civilnímu

⁶⁴ Trestní zákoník, § 400.

⁶⁵ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022. Dostupný z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptemsgjpwk232ge4dcxzsffzwxzsgaydsxzugbpxazrugaya>.

⁶⁶ Římský statut, čl. 7, odst. 1.

⁶⁷ Římský statut, čl. 7 odst. 1.

⁶⁸ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 133

⁶⁹ Římský statut, čl. 7 odst. 2 písm. b).

⁷⁰ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 134

obyvatelstvu.⁷¹ Útokem proti civilnímu obyvatelstvu je právě „jednání spočívající v opakovaném páčání činů uvedených v odstavci 1 proti civilnímu obyvatelstvu v souladu s politickou linií státu nebo organizace směřující k provedení takového útoku nebo s úmyslem napomáhat uplatňování takové politické linie“.⁷²

1.3.2. Národní právní úpravy

Zločiny proti lidskosti na rozdíl od jiných kategorií zločinů podle mezinárodního práva nejsou reflektovány v ukrajinském trestním zákoníku.⁷³ V roce 2021 byl Verchovnou radou přijat zákon, který má umožnit vyšší míru sjednocení ukrajinského práva s právem mezinárodním nejen co se týká zločinů proti lidskosti, ale rovněž zločinů válečných.⁷⁴ Organizace Human Rights Watch v tomto směru poznamenala, že daný zákon by mohl Ukrajině umožnit efektivnější trestní stíhání těchto kategorií zločinů před vnitrostátními orgány.⁷⁵ Zákon však nebyl do současné chvíle podepsán prezidentem, a nevstoupil tak v platnost.⁷⁶

Obdobně kapitola 34 ruského trestního zákoníku, která pojednává o „zločinech proti míru a bezpečnosti lidstva“,⁷⁷ je do značné míry neúplná, když neobsahuje řádnou implementaci všech zločinů podle mezinárodního práva.⁷⁸ Soustředí se toliko na zločin agrese, některé válečné zločiny a zločin genocidia. I ruský právní řád však postrádá vymezení zločinů proti lidskosti.⁷⁹

Jednání zakládající zločiny proti lidskosti jsou však na rozdíl od ukrajinské a ruské vnitrostátní úpravy obsaženy v českém trestním zákoníku, jehož § 401, skutková podstata trestného činu útok proti lidskosti, je recepcí článku 7 Římského statutu MTS.⁸⁰

⁷¹ Tamtéž, s. 134

⁷² Římský statut, čl. 7 odst. 2 písm. a).

⁷³ KOLCHYNSKA, Kristina. *Crimes against humanity in Ukraine: Distinction from war crimes and challenges in bringing perpetrators to accountability*. In: Lexology [online]. 19. 4. 2023 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=615d8eba-5a33-47e8-acb6-3a3be3ca353c>.

⁷⁴ Human Rights Watch. *Ukraine: International Crimes Bill Adopted*. In: Human Rights Watch [online]. 21. 5. 2021 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2021/05/21/ukraine-international-crimes-bill-adopted>.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Parliamentarians for Global Action. *Ukraine and the Rome Statute*. In: Parliamentarians for Global Action [online]. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pgaction.org/ilhr/rome-statute/ukraine.html>.

⁷⁷ CCR, kapitola 34.

⁷⁸ ESAKOV, Gennady. *International Criminal Law in Russia*. Journal of International Criminal Justice 15, no. 2, 2017. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/jicj15&id=385&men_tab=srchresults. s. 379

⁷⁹ CCR, kapitola 34.

⁸⁰ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Op. cit.

1.4. Válečné zločiny

1.4.1. Právní úprava dle Římského statutu MTS

Tato kategorie zločinů podle mezinárodního práva má za cíl postihnout závažná porušení mezinárodních pravidel v době ozbrojeného konfliktu, a to v oblasti práva haagského, tzn. je upravena trestní odpovědnost za porušení pravidel vedení války, a také práva ženevského, které v průběhu válečného konfliktu upravuje ochranu osob vyřazených z boje a boje se neúčastnících (těmi jsou např. civilisté,⁸¹ nemocní, zranění či váleční zajatci⁸²).⁸³

Válečné zločiny lze rozdělit na závažná porušení Ženevských úmluv a ostatní válečné zločiny nebo, podle druhého dělení, na porušení pravidel mezinárodních ozbrojených konfliktů a porušení pravidel pro vnitrostátní ozbrojené konflikty.⁸⁴ Všechny tyto kategorie jsou obsaženy v článku 8 Římského statutu MTS, který detailně popisuje jednotlivé skutkové podstaty do nich spadající.⁸⁵ Odstavec 2 písmeno a) článku 8 nejdříve popisuje skutkové podstaty činů konstituujících závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949, kterými jsou například úmyslné zabití, mučení nebo nelidské zacházení, rozsáhlé ničení a přivlastňování majetku či protiprávní deportace. Dále jsou pak v písmenu b) popsány jiné případy závažného porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech, jako jsou například úmyslné vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu, civilním objektům, úmyslné zahájení útoku s vědomím, že dojde ke ztrátám na životech nebo ke zranění civilistů, bombardování měst a vesnic, které nejsou vojenskými cíli či přesídlování civilního obyvatelstva.⁸⁶

Římský statut MTS jako jeden z prvních kvalifikuje pod pojem válečných zločinů také porušení pravidel vnitrostátních ozbrojených konfliktů, a umožňuje tak vznik mezinárodní

⁸¹ Otázka ochrany civilistů se stává složitější ve chvíli, kdy se civilisté přímo zapojí do probíhajících bojů. Obyvatelé Ukrajiny byli již od počátku konfliktu vyzýváni, aby se podíleli na ochraně vlasti, sami bojovali proti pronikajícím vojskům nebo vyráběli Molotovovy koktejly (srov. CERONE, John. *The Russia-Ukraine War: Who and What Can Be Targeted Under International Humanitarian Law*. In: Raoul Wallenberg Institute [online]. 29. 3. 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://rwi.lu.se/blog/the-russia-ukraine-war-who-and-what-can-be-targeted-under-international-humanitarian-law/>). To však může znamenat ztrátu ochrany, která je mezinárodním humanitárním právem civilistům poskytována a tito civilisté se mohou po dobu, kdy se bojů účastní, stát legitimními cíli nepřítele (VARGHESE, Sanjana. *Civilian status in the Ukraine conflict: a rough guide*. In: Airwars [online]. 15. 3. 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://airwars.org/investigations/civilian-status-in-the-ukraine-conflict-a-rough-guide/>).

⁸² Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, společný čl. 3. Dostupné z: https://www.cervenyriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/zenevske_uumlavy.pdf (dále citováno jako Ženevské úmluvy).

⁸³ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Op. cit.

⁸⁴ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 138

⁸⁵ Římský statut, čl. 8.

⁸⁶ Římský statut, čl. 8 odst. 2 písm. a) - b).

trestní odpovědnosti za takové činy, které v předcházejícím období spadaly pouze do vnitrostátního práva, a byly tak čistě vnitřní záležitostí jednotlivých států.⁸⁷ Podle odstavce 2 písmene c) článku 8 Římského statutu jsou válečnými zločiny vážná porušení společného článku 3 Ženevských úmluv, zejména pak násilné činy proti životu a osobě, těžké urážky lidské důstojnosti, brání rukojmí a ukládání trestů a vykonávání poprav bez předchozího rozsudku vynesenoho řádně ustaveným soudem za poskytnutí nezbytných záruk soudního řízení.⁸⁸ Dále jsou v tomtéž odstavci v písmeni e) obsažena také ostatní závažná porušení zákonů a obyčejů platných v ozbrojených konfliktech jiné než mezinárodní povahy. Konkrétní skutkové podstaty představují dobu úpravy aplikované pro mezinárodní ozbrojené konflikty v písmeni b), ta je však poněkud obsáhlejší.⁸⁹

1.4.2. Národní právní úpravy

Článek 438 ukrajinského trestního zákoníku hovoří o zločinu „*porušení pravidel vedení boje*“, jehož skutková podstata je tvořena krutým zacházením s válečnými zajatci nebo civilisty, deportací civilního obyvatelstva za účelem jeho zapojení do nucených prací, drancováním na okupovaných územích, použitím zakázaných metod vedení boje nebo jinými porušeními pravidel vedení boje, která stanoví mezinárodněprávní dokumenty.⁹⁰ Právě posledně zmiňovaná kategorie je však v praxi problematická,⁹¹ neboť dle Mykhaila Shepitka, experta na trestní právo z Národní univerzity práva Jaroslava Moudrého v Charkově, není právnická obec na Ukrajině orientovaná v otázkách mezinárodního trestního a humanitárního práva natolik, aby bylo čistě na základě článku 438 zajištěno efektivní stíhání válečných zločinů před ukrajinskými soudy.⁹² Právě Shepitko je součástí snah, které aktuálně na Ukrajině probíhají, a jež mají za cíl novelizaci trestního zákoníku tak, aby byl doplněn o definici válečných zločinů spolu s podrobným seznamem skutků, ze kterých lze vyvozovat trestní odpovědnost.⁹³

Výše zmíněná neúplnost implementace zločinů podle mezinárodního práva v Ruské federaci se vztahuje rovněž k válečným zločinům,⁹⁴ když článek 356 sice kriminalizuje „*použití*

⁸⁷ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 140

⁸⁸ Římský statut, čl. 8 odst. 2 písm. c).

⁸⁹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 139

⁹⁰ CCU, čl. 438 odst. 1.

⁹¹ Ve své podstatě totiž vyžaduje znalost a výklad užívaných mezinárodněprávních dokumentů.

⁹² GOLOVINA, Olga. *Ukraine: Calls for Changes to Criminal Code*. In: Institute for War & Peace Reporting [online]. 23. 1. 2024 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/ukraine-calls-changes-criminal-code>.

⁹³ *Tamtéž*.

⁹⁴ ESAKOV, Gennady. *International Criminal Law in Russia*. Op. cit., s. 379-380

zakázaných bojových prostředků a metod boje“, obdobně jako článek 438 ukrajinského trestního zákoníku však ve svém znění do značné míry abstraktně odkazuje na mezinárodněprávní dokumenty, kterými je Ruská federace vázána.⁹⁵ Esakov k tomu navíc poznamenává, že takové znění zákona by s ohledem na judikaturu Ústavního soudu Ruské federace v obdobných případech mohlo být shledáno protiústavním s ohledem na porušení zásady *nullum crimen sine lege certa*⁹⁶ vyžadující dostatečnou určitost trestněprávních ustanovení.⁹⁷ I v ruském právu je tedy použití norem odpovídajících válečným zločinům značně problematické.⁹⁸

Oproti oběma uvedeným úpravám český trestní zákoník sice neobsahuje jeden trestný čin pojímající všechny rozsáhlé skutkové podstaty válečných zločinů, zato jsou však v § 411 až 417 upraveny trestné činy kriminalizující jednotlivá jednání, která mohou válečné zločiny konstituovat. Jedná se o trestné činy použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje, válečná krutost, perzekuce obyvatelstva, plenění v prostoru válečných operací, zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků, zneužití vlajky a příměří a ublížení parlamentáři.⁹⁹

1.5. Zločin agrese

1.5.1. Právní úprava dle Římského statutu MTS

V souvislosti s vymezením zločinu agrese je potřeba nejprve odkázat na definici aktu agrese obsaženou v rezoluci Valného shromáždění Organizace spojených národů č. 3314 z roku 1974, dle jejíhož článku 1 se jedná o „*použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN*“.¹⁰⁰ Rezolucí jsou také vymezena jednotlivá jednání, jež mají být za akt agrese považována, a kterými je například vpád nebo útok ozbrojených sil státu na území jiného státu, bombardování ozbrojenými silami státu území jiného státu nebo útok ozbrojených sil státu na pozemní, námořní nebo letecké síly anebo námořní a letecké flotily jiného státu.¹⁰¹

⁹⁵ CCR, čl. 356.

⁹⁶ ESAKOV, Gennady. *International Criminal Law in Russia*. Op. cit., s. 380

⁹⁷ JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; TEJNSKÁ, Katarína; KOPEČNÝ, Zdeněk et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. Op. cit., s. 37

⁹⁸ ESAKOV, Gennady. *International Criminal Law in Russia*. Op. cit., s. 379-381

⁹⁹ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Op. cit.

¹⁰⁰ Rezoluce Valného shromáždění Organizace spojených národů č. 3314, čl. 1. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/32207/DPPR_2010_1_0_36527_0_80224.pdf?sequence=4&isAllowed=y (dále citováno jako Rezoluce VS OSN 3314).

¹⁰¹ Rezoluce VS OSN 3314, čl. 3.

Přijetí této definice mělo za cíl stanovit jistý referenční rámec pro Radu bezpečnosti OSN při prohlášení určitého jednání ze strany státu za akt agrese, stalo se však jedním z hlavních zdrojů rovněž pro diskuse o definici zločinu agrese, kterou měl obsahovat Římský statut MTS.¹⁰² Je přitom třeba poznamenat, že tomu tak bylo i přes to, že zatímco rezoluce VS OSN 3314 řeší akty agrese, za které jsou odpovědné jednotlivé státy, v případě zločinu agrese měla být založena individuální trestní odpovědnost jednotlivců.¹⁰³

Z důvodu odlišných názorů na to, zda má být zločin agrese v Římském statutu MTS obsažen, však nedošlo k přijetí jeho definice okamžitě,¹⁰⁴ místo toho bylo do Římského statutu vloženo ustanovení, dle kterého měl MTS jurisdikci nad tímto zločinem vykonávat až poté, co bude „přijato ustanovení definující tento zločin a stanovující podmínky, za nichž může soud jurisdikci vykonávat“.¹⁰⁵ Přijetí definice tedy bylo předmětem pozdější revizní konference k Římskému statutu, která se konala v roce 2010 v Kampale.¹⁰⁶ Výsledkem byla rezoluce RC/Res. 6, která do jeho textu vložila článek 8 bis s definicí zločinu agrese a články 15 bis a 15 ter obsahující podmínky pro výkon jurisdikce nad ním.¹⁰⁷

Podle článku 8 bis Římského statutu se zločinem agrese rozumí „plánování, příprava, zahájení nebo provedení útočného činu, který svou povahou, závažností a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty Organizace spojených národů, osobou v postavení, které jí umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce“.¹⁰⁸ Odstavec druhý tohoto ustanovení dále po vzoru rezoluce VS OSN 3314 definuje útočný čin jako „použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s Chartou Organizace spojených národů“.¹⁰⁹ Na základě rezoluce VS OSN 3314 je také uveden výčet činů, které budou vždy považovány za akt agrese.¹¹⁰

¹⁰² WILMHURST, Elizabeth. *Definition of Aggression, General Assembly resolution 3314 (XXIX), 14 December 1974. Introductory Note*. In: Audiovisual Library of International Law [online]. [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://legal.un.org/avl/ha/da/da.html>.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale*. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2017. ISBN 978-80-87975-71-8. s. 29

¹⁰⁵ Římský statut, čl. 5 odst. 2.

¹⁰⁶ LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale*. Op. cit., s. 8

¹⁰⁷ Rezoluce RC/Res. 6 ze dne 11. června 2010. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>.

¹⁰⁸ Římský statut, čl. 8 bis odst. 1.

¹⁰⁹ Římský statut, čl. 8 bis odst. 2.

¹¹⁰ Římský statut, čl. 8 bis odst. 2.

1.5.2. Národní právní úpravy

Při nahlédnutí do vnitrostátní úpravy obsažené v ukrajinském trestním zákoníku lze odkázat na jeho článek 437, který se zabývá zločinem „plánování, přípravy a vedení útočné války“. Spolu se samotným zločinem agrese je tímto článkem kriminalizována také konspirace za jedním z uvedených účelů a vedení útočných vojenských operací.¹¹¹ Na tomto místě je třeba zdůraznit, že za zločin agrese dle ukrajinského trestního zákoníku může být trestně odpovědná i osoba jiné státní příslušnosti než ukrajinské, a to i pokud je spáchán v zahraničí.¹¹² Základem pro takovou trestní odpovědnost jsou již dříve uvedené články 6 a 8 ukrajinského trestního zákoníku, kdy článek 6 udává působnost zákoníku na všechny osoby, které spáchají trestný čin na území Ukrajiny,¹¹³ a článek 8 zakládá možnost využití univerzální jurisdikce ukrajinskými soudy.¹¹⁴

„Plánování, příprava, rozpoutání nebo vedení útočné války“ je trestným činem rovněž dle ruského trestního zákoníku, konkrétně pak jeho článku 353.¹¹⁵ Trestné je také veřejné vyzývání k rozpoutání útočné války, přičemž kvalifikovanou skutkovou podstatou tohoto trestného činu je jeho spáchání prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, případně osobami zastávajícími veřejné funkce. Pokud k útočné válce veřejně vyzve osoba zastávající veřejnou funkci, může být potrestána zákazem určitou funkci a s ní spojené činnosti vykonávat.¹¹⁶

Český trestní zákoník obsahuje zločin agrese v § 405a, za ten mohou být stíhány osoby ve zvláštním postavení účastníci se útočného činu páchaného státem. Těmi jsou především osoby, které mohou vykonávat kontrolu nad některým státem nebo řídit jeho politické a vojenské akce.¹¹⁷

¹¹¹ CCU, čl. 437 odst. 1 a 2.

¹¹² KOMAROV, Alexander a HATHAWAY Oona A.. *Ukraine's Constitutional Constraints: How to Achieve Accountability for the Crime of Aggression*. In: Just Security [online]. 5. 4. 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/80958/ukraines-constitutional-constraints-how-to-achieve-accountability-for-the-crime-of-aggression/>.

¹¹³ CCU, čl. 6 odst. 1.

¹¹⁴ *Tamtéž*.

¹¹⁵ CCR, čl. 353.

¹¹⁶ CCR, čl. 354.

¹¹⁷ ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Op. cit.

2. Konflikt na Ukrajině

Tato kapitola naváže na teoretické vymezení zločinů podle mezinárodního práva posouzením konkrétních situací, k nimž došlo v průběhu ozbrojeného konfliktu na území Ukrajiny. Aplikace teoretických poznatků shromážděných v první kapitole této práce je potřebná právě pro posouzení situací, které by byly způsobilé jako podklad pro trestní stíhání zločinů podle mezinárodního práva, a to pokud bude prokázána trestní odpovědnost jednotlivců za jejich spáchání.

V této kapitole bude využito především internetových zdrojů, které od počátku konfliktu informují o situacích, ke kterým na území Ukrajiny, i mimo ně, dochází. Důležitým zdrojem budou rovněž zprávy *ad hoc* expertních misí, jež pod hlavičkou Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě monitorují události, které jsou s to naplnit skutkové podstaty válečných zločinů, případně zločinů proti lidskosti.¹¹⁸ Tyto mise byly založeny uplatněním tzv. Moskevského mechanismu lidskoprávní dimenze¹¹⁹ OBSE,¹²⁰ na kterém se spolu s Ukrajinou podílelo dalších 45 členských států této organizace, a v rámci něhož byly do současné chvíle vypracovány čtyři pro probíhající konflikt relevantní zprávy od čtyř nezávislých expertních misí.¹²¹ V neposlední řadě bude poukázáno rovněž na zprávy Nezávislé vyšetřovací komise OSN k Ukrajině, jež byla založena rezolucí Rady pro lidská práva v březnu 2022, a jejíž mandát byl již opakovaně prodloužen, naposledy pak v dubnu 2024. Vyšetřovací komise do současné chvíle předložila Radě pro lidská práva čtyři zprávy, které vyšetřují mimo jiné i zločiny podle mezinárodního práva, k nimž mělo v průběhu současného konfliktu dojít.¹²²

¹¹⁸ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. In: OSCE [online]. 2022 [cit. 28. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf>.

¹¹⁹ Pro překlad srov. Stálá mise České republiky při OSN, OBSE, a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni. *Lidskoprávní dimenze OBSE*. In: Stálá mise České republiky při OSN, OBSE, a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni [online]. [cit. 28. 3. 2024] Dostupné z: https://mzv.gov.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_pusobnosti_obse/li_dskopravni_dimenze/index.html.

¹²⁰ Lidskoprávní dimenze OBSE slouží pro monitoring toho, zda zúčastněné státy naplňují závazky, ke kterým se upsaly v oblasti lidských práv a demokracie (srov. OSCE. *Human dimension mechanisms*. In: OSCE [online]. [cit. 28. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/human-dimension-mechanisms>).

¹²¹ *Tamtéž*.

¹²² United Nations Human Rights Council. *Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: United Nations Human Rights Council [online]. [cit. 28. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iicuhr-ukraine/index>.

2.1. Zločin agrese

„Rusko ve čtvrtěk ráno vojensky přepadlo Ukrajinu“¹²³ nebo „Rusko zahájilo vojenský útok na Ukrajinu, přichází zprávy o explozích a vojácích překračujících hranice“¹²⁴, tak zněly titulky novin po celém světě ráno 24. února 2022, kdy kolem čtvrté hodiny,¹²⁵ bezprostředně po projevu Vladimira Putina v ruské státní televizi, začal ozbrojený útok Ruské federace na ukrajinské území.¹²⁶ Rakety začaly ostřelovat ukrajinská města a letecké základny a ruští vojáci vstoupili do země jak z vlastního území na severovýchodě, tak z poloostrova Krym a ze severu z území Běloruska.¹²⁷

Tento postup vykazuje znaky hned několika situací, které rezoluce Valného shromáždění OSN 3314 považuje za akt agrese,¹²⁸ a od počátku tak bylo jasné, že se o akt agrese¹²⁹ v rozporu s Chartou OSN jedná, když rovněž bezprostředně v prvních hodinách po zahájení útoku bylo ruské jednání odsouzeno světovými lidry.¹³⁰ O několik dnů později, 2. března 2022, schválilo Valné shromáždění OSN rezoluci, kde vyzvalo Ruskou federaci k okamžitému stažení svých sil z Ukrajiny.¹³¹ Za souhlasu 141 členských států¹³² OSN Valné shromáždění „co nejdůrazněji odsoudilo agresi Ruské federace proti Ukrajině, která je v rozporu s článkem 2 odstavce 4 Charty“.¹³³

¹²³ HARZER, Filip. *Rusko přepadlo Ukrajinu. „Neklad'te odpor,“ varoval Ukrajince Putin.* Op. cit.

¹²⁴ HODGE, Nathan, LISTER, Tim, KOTTASOVÁ, Ivana a REGAN, Helen. *Russia launches military attack on Ukraine with reports of explosions and troops crossing border.* In: CNN [online]. 24. 2. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2022/02/23/europe/russia-ukraine-putin-military-operation-donbas-intl-hnk/index.html>.

¹²⁵ HARZER, Filip. *Rusko přepadlo Ukrajinu. „Neklad'te odpor,“ varoval Ukrajince Putin.* Op. cit.

¹²⁶ CNN. *Special Report: Russia's war on Ukraine, one year on.* In: CNN [online]. 23. 2. 2023 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/interactive/2023/02/europe/russia-ukraine-war-timeline/index.html>.

¹²⁷ HARZER, Filip. *Rusko přepadlo Ukrajinu. „Neklad'te odpor,“ varoval Ukrajince Putin.* Op. cit.

¹²⁸ BÍLKOVÁ, Veronika a DITRICHOVÁ, Petra. *Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok z pohledu mezinárodního práva.* In: Advokátní deník [online]. 20. 5. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/20/akt-agrese-zlocin-agrese-rusky-utok-na-ukrajinu-z-pohledu-mezinarodniho-prava-2/>.

¹²⁹ Který přitom nelze ospravedlnit žádnou z výjimek, kdy se dle mezinárodního práva lze k použití síly uchýlit (srov. BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část I. uznání tzv. lidových republik a legalita použití síly.* In: Ústav mezinárodních vztahů [online]. 15. 3. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/konflikt-na-ukrajine-z-pohledu-mezinarodniho-prava-cast-i-uznani-tzv-lidovych-republik-a-legalita-pouziti-sily>).

¹³⁰ HODGE, Nathan, LISTER, Tim, KOTTASOVÁ, Ivana a REGAN, Helen. *Russia launches military attack on Ukraine with reports of explosions and troops crossing border.* Op. cit.

¹³¹ European Union External Action. *UN General Assembly demands Russian Federation withdraw all military forces from the territory of Ukraine.* In: European Union External Action [online], 2. 3. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/un-general-assembly-demands-russian-federation-withdraw-all-military-forces-territory-ukraine-und_en.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. A/ES-11/L.1. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/a_es-11_l.1_e.pdf.

Právě označení ruského jednání za akt agrese, jež však zakládá toliko mezinárodní odpovědnost státu,¹³⁴ je do budoucna stěžejní pro možné trestní stíhání, prostřednictvím kterého by byly vyšetřovány individuální osoby odpovědné za zločin agrese podle mezinárodního práva.¹³⁵ S odkazem na v první kapitole této práce rozebraný článek 8 bis Římského statutu je totiž zločinem agrese „*plánování, příprava, zahájení nebo provedení útočného činu...*“,¹³⁶ definice útočného činu přitom odkazuje na rezoluci VS OSN 3314 v tom smyslu, že jednání, která budou dle Římského statutu v případě dosažení požadované závažnosti považována za útočný čin, odpovídají jednáním, která zmíněná rezoluce za všech okolností považuje za akt agrese.¹³⁷ Lze tedy říci, že právě označení předmětného jednání za akt agrese může znamenat, že se jedná rovněž o zločin agrese.

V souvislosti s individuální trestní odpovědností za tento zločin se požadovanou závažností rozumí potřeba, aby předmětný útočný čin „*svou povahou, závažností a rozsahem zakládal zjevné porušení Charty Organizace spojených národů*“.¹³⁸ Bílková a Ditrichová uvádějí, že je to reakce mezinárodního společenství na ruský útok, která je důkazem pro to, že k takto závažnému porušení skutečně došlo.¹³⁹ S tímto názorem je třeba i s ohledem na dopad a rozsah útoku souhlasit, a je tak možné konstatovat, že ke zločinu agrese spáchanému prostřednictvím ruského útoku na ukrajinské území skutečně došlo. Individuální trestní odpovědnost za něj ponесou „*osoby v postavení, které jim umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce*“.¹⁴⁰

Navíc je potřeba připomenout, že zločin agrese postihují rovněž ukrajinská, ruská i česká národní právní úprava, do jejichž vymezení ruské jednání rovněž spadá. V ukrajinské a ruské právní úpravě totiž stačí pro trestní odpovědnost za zločin agrese toliko plánování, příprava či vedení útočné války.¹⁴¹ Úprava českého trestního zákoníku pak koresponduje znění Římského statutu MTS,¹⁴² a je tak v rámci naplnění podmínek trestní odpovědnosti možno odkázat na výše provedený rozbor. O konkrétních možnostech, ať již mezinárodních či

¹³⁴ WILMHURST, Elizabeth. *Definition of Aggression, General Assembly resolution 3314 (XXIX), 14 December 1974. Introductory Note.* Op. cit.

¹³⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část I. uznání tzv. lidových republik a legalita použití síly.* Op. cit.

¹³⁶ Římský statut, čl. 8 bis odst. 1.

¹³⁷ Srov. Římský statut, čl. 8 bis odst. 2 a WILMHURST, Elizabeth. *Definition of Aggression, General Assembly resolution 3314 (XXIX), 14 December 1974. Introductory Note.* Op. cit.

¹³⁸ Římský statut, čl. 8 bis odst. 1.

¹³⁹ BÍLKOVÁ, Veronika a DITRICHOVÁ, Petra. *Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok z pohledu mezinárodního práva.* Op. cit.

¹⁴⁰ Římský statut, čl. 8 bis odst. 1.

¹⁴¹ CCU, čl. 437 odst. 1 a 2 a CCR, čl. 353.

¹⁴² Trestní zákoník, § 405a.

vnitrostátních, které se nabízejí pro stíhání tohoto zločinu podle mezinárodního práva v předmětné situaci, bude blíže pojednáno v kapitole třetí této práce.

2.2. Válečné zločiny a zločiny proti lidskosti

Tyto dvě kategorie zločinů podle mezinárodního práva jsou jedním z předmětů zkoumání zpráv *ad hoc* expertních misí OBSE,¹⁴³ které byly představeny v předchozím textu. První dvě z nich se přitom soustředí na zjištění okolností a shromáždění podkladů odkazujících na možná porušení mezinárodního práva lidských práv a mezinárodního humanitárního práva, včetně případů, jež by mohly představovat válečné zločiny či zločiny proti lidskosti.¹⁴⁴ Poukazují rovněž na dopad, který probíhající konflikt má na obyvatele Ukrajiny, včetně zranitelných skupin, jako jsou ženy, děti či národnostní a etnické menšiny.¹⁴⁵ Třetí zpráva z roku 2023 pak hlouběji zjišťuje okolnosti týkající se násilného přesunu dětí mezi částmi Ukrajiny, které jsou dočasně kontrolovány nebo okupovány Ruskem, případně jejich nucené deportace do Ruska,¹⁴⁶ a nejnovější čtvrtá zpráva, jež byla vydána v dubnu 2024, se zabývá okolnostmi případů zbavení osobní svobody občanů Ukrajiny.¹⁴⁷

Jednání Ruské federace během jí vyvolaného konfliktu vykazuje dle expertů jasné znaky závažných porušení mezinárodního humanitárního práva.¹⁴⁸ Je samozřejmé, že nelze podrobně zkoumat všechny situace, které nastaly, mise však správně uzavřely, že pokud by k takovým závažným a systematickým porušením pravidel konfliktu nedocházelo, nedosahovaly by ztráty

¹⁴³ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. In: OSCE [online]. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/522616.pdf>.

¹⁴⁴ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁴⁵ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

¹⁴⁶ BÍLKOVÁ, Veronika, HELLESTVEIT, Cecilie a ŠTEINERTE, Elīna. *Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, Related to the Forcible Transfer and/or Deportation of Ukrainian Children to the Russian Federation*. In: OSCE [online]. 2023 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/542751_1.pdf.

¹⁴⁷ BÍLKOVÁ, Veronika, HELLESTVEIT, Cecilie a ŠTEINERTE, Elīna. *Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, Related to the Arbitrary Deprivation of Liberty of Ukrainian Civilians by the Russian Federation*. In: OSCE [online]. 2024 [cit. 20. 6. 2024]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/f/4/567367_0.pdf.

¹⁴⁸ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

na životech civilistů ani počet zničených civilních objektů nacházejících se daleko od válečných linií tak vysokého a závažného rozsahu, jak tomu v současném konfliktu je.¹⁴⁹

Na tomto místě je potřeba rozlišit porušení mezinárodního humanitárního práva, za která primárně odpovídá stát, jež se zakázaného jednání dopustí, a porušení norem upravujících zločiny podle mezinárodního práva, jež mohou mít za následek trestní odpovědnost jednotlivců, kteří se takových jednání dopustili, za válečné zločiny.¹⁵⁰ Jak bylo uvedeno výše v kapitole první, válečnými zločiny se rozumí závažná porušení jak Ženevských úmluv upravujících ochranu osob vyřazených z boje a boje se neúčastníků, tak jiná závažná porušení zákonů a obyčejů platných v mezinárodních ozbrojených konfliktech.¹⁵¹ Nebude to tedy každé porušení mezinárodního humanitárního práva, které bude způsobilé založit trestní odpovědnost jednotlivců za válečné zločiny, budou to toliko ta jednání, jež jsou za válečné zločiny označena výslovně.¹⁵²

Tomu, že vedle porušení mezinárodního humanitárního práva přičitatelných Ruské federaci došlo v probíhajícím konfliktu i k páchání válečných zločinů ze strany jednotlivců, svědčí fakt, že Mezinárodní trestní soud již vydal dne 5. března, resp. 25. června¹⁵³ 2024 čtyři zatýkácí rozkazy na generálporučíka ruských ozbrojených sil, admirála ruského námořnictva, ministra obrany Ruské federace a náčelníka generálního štábu ruských ozbrojených sil, jelikož existuje důvodné podezření, že jsou odpovědní za válečné zločiny vedení útoků proti civilním objektům, způsobování zbytečných ztrát civilnímu obyvatelstvu a poškozování civilních objektů, a zločin proti lidskosti spočívající v páchání nehumánních činů.¹⁵⁴ Pro podezření ze spáchání válečných zločinů protiprávní deportace obyvatelstva – dětí, a protiprávního transferu obyvatelstva – dětí z okupovaných území Ukrajiny do Ruska byl již dříve, v březnu 2023, vydán zatýkácí rozkaz na Vladimira Putina a Mariu Lvovou-Bělovou, komisařku pro práva dětí v kanceláři ruského prezidenta.¹⁵⁵

Na základě uvedeného je pak třeba zdůraznit, že postup Mezinárodního trestního soudu pak svědčí nejen o skutečnostech, které zakládají skutkovou podstatu válečných zločinů, hovoří

¹⁴⁹ *Tamtéž.*

¹⁵⁰ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 67

¹⁵¹ Římský statut, čl. 8.

¹⁵² CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 67

¹⁵³ Office of the Prosecutor. *Statement by Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the issuance of arrest warrants in the Situation in Ukraine*. In: International Criminal Court [online]. 25. 6. 2024 [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-aa-khan-kc-issuance-arrest-warrants-situation-ukraine-0>.

¹⁵⁴ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. In: International Criminal Court [online]. [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>.

¹⁵⁵ *Tamtéž.*

dále také o zločinech proti lidskosti, které se od válečných zločinů odlišují tím, že k nim dochází během „rozsáhlého nebo systematického útoku zaměřeného proti civilnímu obyvatelstvu“.¹⁵⁶ Pokud je shledána existence takového rozsáhlého a systematického útoku, je jakýkoliv jednotlivý čin spáchaný v jeho rámci považován za zločin proti lidskosti.¹⁵⁷ První i druhá expertní mise ve své zprávě uvádí, že některé opakující se vzorce jednání agresora v současném konfliktu skutečně lze za útok zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu považovat, a dochází tak v rámci něj k páčání zločinů proti lidskosti.¹⁵⁸

V následujících podkapitolách bude nejprve pojednáno o zločinech pramenících z porušení hlavních zásad mezinárodního humanitárního práva, konkrétně principu rozlišování a povinnosti zabránit nadměrným ztrátám, jejichž spáchaním je možno založit vedle odpovědnosti státu za porušení mezinárodního humanitárního práva rovněž individuální trestní odpovědnost za zločiny podle mezinárodního práva. V následujícím textu je pak věnován prostor dvěma situacím, ke kterým v dosavadním průběhu konfliktu na Ukrajině došlo, a které představují jedny z nejhroživějších ukázek spáchaných válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, a to obléhání města Mariupol a útoku na porodnici, k němuž v jeho rámci došlo, a masakru v Buče.

2.2.1. Zločiny spojené s porušením principu rozlišování

Nejprve je v této podkapitole potřeba připomenout, že legitimními cíli ozbrojeného útoku mohou být pouze komatanti a vojenské objekty, od nichž je potřeba odlišovat civilisty a civilní objekty, které je třeba za všech okolností chránit.¹⁵⁹ Ruská federace od počátku konfliktu popírá, že by svými útoky cílila na civilisty a civilní objekty na Ukrajině, tento argument však neobstojí, a to především vzhledem k rozsahu civilních ztrát a destrukce čistě civilních objektů, ke kterým od počátku konfliktu došlo.¹⁶⁰ Pozorovatelská mise OSN pro lidská

¹⁵⁶ Římský statut, čl. 7, odst. 1.

¹⁵⁷ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

¹⁵⁸ *Tamtéž*.

¹⁵⁹ Český červený kříž. *Mezinárodní humanitární právo*. In: Český červený kříž [online]. [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MHP_prezentace.pdf.

¹⁶⁰ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

práva na Ukrajině¹⁶¹ ve své zprávě zveřejněné dva roky po vypuknutí vojenské invaze potvrdila alespoň 10 582 civilních obětí a 19 875 zraněných.¹⁶²

Jak poznamenává i expertní mise OBSE, civilních objektů bylo útoky ostatně zasaženo takové množství, že nelze považovat za pravděpodobné, že by se z tolika budov, a navíc v krátkém časovém období, staly legitimní vojenské cíle, nebo že by případně byly zasaženy náhodně v rámci ospravedlnitelné vojenské operace. Řada z nich se navíc vůbec nenacházela v blízkosti probíhajících bojů.¹⁶³

Nerespektování principu rozlišování představuje porušení mezinárodního humanitárního práva, ve stanovených případech však může být rovněž válečným zločinem.¹⁶⁴ V úvodu této kapitoly byly zmíněny zatýkací rozkazy vydané Mezinárodním trestním soudem mimo jiné pro válečný zločin vedení útoků proti civilním objektům dle článku 8, odst. 2, písm. b), bodu (ii) Římského statutu MTS.¹⁶⁵ Mezinárodní trestní soud se domnívá, že existují důvodné skutečnosti, jež nasvědčují tomu, že k tomuto válečnému zločinu skutečně došlo, a to v souvislosti s raketovým útoky mířenými na elektrickou síť na Ukrajině spáchanými mezi říjnem 2022 a březnem 2023.¹⁶⁶

Kromě těchto útoků byl za válečný zločin vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu a vedení útoků proti civilním objektům dle článku 8, odst. 2, písm. b), bodů (i) a (ii) Římského statutu MTS označen rovněž například útok na divadlo ve městě Mariupol,¹⁶⁷ ve kterém se před ruským obléháním ukrývali místní obyvatelé a před kterým byl na zemi napsán nápis „*děti*“.¹⁶⁸

¹⁶¹ Pro překlad srov. ČTK. HRMMU vyzývá členské státy OSN, aby požadovaly, aby Rusko umožnilo přístup zajatcům, válečným zajatcům. In: ČTK, 4. 10. 2023 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/ukrinform/cesky/zprava.php?id=1142072>.

¹⁶² UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. *Two-year update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2022*. Office of the UN High Commissioner for Human Rights, 2024. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-02/two-year-update-protection-civilians-impact-hostilities-civilians-24.pdf>.

¹⁶³ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁶⁴ BÍLKOVÁ, Veronika a DITRICOVÁ, Petra. *Konflikt na Ukrajině, válečné zločiny a jejich stíhání*. In: Advokátní deník [online]. 17. 7. 2022 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/07/17/konflikt-na-ukrajine-a-valecne-zlociny/>.

¹⁶⁵ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

¹⁶⁶ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Ivanovich Kobylash and Viktor Nikolayevich Sokolov*. In: International Criminal Court [online]. 5. 3. 2024 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and>.

¹⁶⁷ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁶⁸ CNN. *Special Report: Russia's war on Ukraine, one year on*. Op. cit.

Oba uvedené útoky lze přitom považovat za válečné zločiny i s odkazem na v první kapitole této práce představené národní úpravy. Zatímco v případě ukrajinské a ruské právní úpravy je možné tyto útoky zahrnout pod obdobně široce pojaté kategorie porušení pravidel vedení boje stanovených mezinárodněprávními dokumenty,¹⁶⁹ český trestní zákoník přímo upravuje trestný čin „*použití zakázaného bojového prostředku a nedovolené vedení boje*“, do jímž vyjmenovaných skutkových podstat je nepochybně možné uvedená jednání zařadit.¹⁷⁰

2.2.2. Zločiny spojené s porušením povinnosti zabránit nadměrným ztrátám

Vojenský cíl útoku nutně neznamená, že je ospravedlněn jakýkoliv jeho následek. Naopak je třeba dodržovat pravidlo proporcionality, které vyžaduje, aby nebyly způsobeny ztráty na životech a zranění civilního obyvatelstva či poškození civilních objektů nepřiměřené vzhledem k předpokládané vojenské výhodě, jež má být útokem získána. Pokud jsou předpokládané civilní ztráty zjevně nadměrné, zakládá zahájení takového útoku porušení mezinárodního humanitárního práva.¹⁷¹

Vedle odpovědnosti státu za porušení mezinárodního humanitárního práva však může být i zde založena individuální trestní odpovědnost za válečný zločin způsobování zbytečných ztrát civilnímu obyvatelstvu a poškozování civilních objektů dle článku 8, odst. 2, písm. b), bodu (iv) Římského statutu MTS.¹⁷² Pro důvodné podezření ze spáchání tohoto válečného zločinu byly vydány i výše pojednané zatýkácí rozkazy ze strany Mezinárodního trestního soudu.¹⁷³

Zde stejně jako v předchozím případě expertní mise podotýká, že byt' není možné v každém případě posoudit, jaká byla ona sledovaná vojenská výhoda, je rozsah civilních ztrát na Ukrajině tak velký, že jistě nelze v každém útoku najít přiměřenost, která by jej ospravedlnila.¹⁷⁴

Strana, která útočí, navíc musí vždy učinit vhodná opatření, která by alespoň minimalizovala hrozbu pro civilisty. Jedním z těchto opatření je rovněž volba metod a zbraní,

¹⁶⁹ CCU, čl. 438 odst. 1 a CCR, čl. 356 odst. 1.

¹⁷⁰ Trestní zákoník, § 411.

¹⁷¹ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁷² BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁷³ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

¹⁷⁴ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

jež budou při útoku užity, přičemž jakákoliv použitá zbraň musí odpovídat jak principu přiměřenosti, tak dříve zmíněnému principu rozlišování. Útok bude vždy v rozporu s mezinárodním humanitárním právem ve chvíli, kdy útočník použije nepřesné zbraně.¹⁷⁵ Ruská federace přitom mnohokrát zaútočila právě prostřednictvím takových zbraní, čímž porušila mezinárodní humanitární právo, dle expertů se navíc mohlo jednat i o válečné zločiny vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu, vedení útoků proti civilním objektům a způsobování zbytečných ztrát civilnímu obyvatelstvu a poškozování civilních objektů dle článku 8, odst. 2, písm. b), bodů (i), (ii) a (iv) Římského statutu MTS.¹⁷⁶

I zde lze poukázat na útoky mířené proti ukrajinské elektrické síti, v souvislosti s nimiž byly vydány zatýkácí rozkazy ze strany Mezinárodního trestního soudu.¹⁷⁷ Analýzu těchto útoků provedla také Nezávislá vyšetřovací komise OSN k Ukrajině ve své druhé zprávě, kde uzavřela, že prostřednictvím rozsáhlých a systematických útoků na elektrickou síť, ovlivňujících rovněž topný systém v zemi, došlo ke značným civilním škodám, když miliony civilistů musely čelit složitým podmínkám bez elektřiny a vytápění.¹⁷⁸ Tyto útoky dle Komise zakládají válečný zločin způsobování zbytečných ztrát civilnímu obyvatelstvu a poškozování civilních objektů.¹⁷⁹ Navíc je potřeba poukázat na fakt, že jak dle závěrů Komise, tak dle odůvodnění vydaných zatýkácích rozkazů,¹⁸⁰ mohly tyto útoky představovat rovněž zločin proti lidskosti spočívající v páchání nehumánních činů dle článku 7, odst. 1, písm. k) Římského statutu MTS.¹⁸¹

Stejně jako v případě zločinů spojených s porušením principu rozlišování lze navíc hovořit rovněž o vzniku trestní odpovědnosti na podkladu uvažovaných národních právních řádů. Je však třeba upozornit, že ve vztahu k řešenému zločinu proti lidskosti je založena trestní odpovědnost výlučně dle českého trestního práva, neboť zločiny proti lidskosti nejsou kriminalizovány v ukrajinské ani ruské právní úpravě.¹⁸²

¹⁷⁵ Byly jimi například kazetové munice nebo neřízené rakety (srov. *Tamtéž*).

¹⁷⁶ *Tamtéž*.

¹⁷⁷ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

¹⁷⁸ Human Rights Council. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: United Nations General Assembly [online]. 25. 9. 2023 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/049/73/pdf/g2304973.pdf?token=2bSZ9DdmNzUWjLXRr3&fe=tr ue>.

¹⁷⁹ *Tamtéž*.

¹⁸⁰ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

¹⁸¹ Human Rights Council. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. 25.9.2023. Op.cit.

¹⁸² Viz kapitola 1.3.2. této práce.

2.3. Město Mariupol

Mariupol, jakožto přístavní město u Azovského moře, byl jedním z prvních cílů ruských útoků, a to především vzhledem ke své poloze. Jeho ovládnutí by totiž Rusku umožnilo spojení s poloostrovem Krym na západě a také s tzv. Doněckou lidovou republikou na východě, znamenalo by také kontrolu nad převážnou většinou pobřeží Azovského moře a jedním z nejvýznamnějších ukrajinských přístavů pro vývoz oceli, uhlí a kukuřice.¹⁸³ Ruské síly tak začaly město obléhat bezprostředně spolu se zahájením agrese vůči Ukrajině. Obléhání trvalo bezmála tři měsíce, až nakonec 16. května 2022 dostaly zbylé ukrajinské síly, které bránily poslední državu ve městě – Železářny a ocelárny Azovstal, rozkaz nepokračovat v bojích.¹⁸⁴ Bombardování a útoky vedly k destrukci většiny Mariupolu, mělo být poškozeno dokonce až 93 procent obytných budov ve městě, všech 19 nemocnic a 86 z 89 vzdělávacích zařízení.¹⁸⁵ Ida Sawyer z organizace Human Rights Watch nazvala ruské ničení Mariupolu za „jednu z nejhrošších kapitol jejich invaze na Ukrajinu“.¹⁸⁶

Michelle Bachelet, jež v roce 2022 zastávala funkci Vysoké komisařky OSN pro lidská práva, označila ve svém projevu před Radou OSN pro lidská práva Mariupol za místo, které bylo od počátku konfliktu až do konce dubna 2022 pravděpodobně nejnebezpečnějším¹⁸⁷ na Ukrajině.¹⁸⁸ Pokračovala dále ve smyslu, že intenzita a rozsah bojů, ničení, úmrtí a zranění jasně naznačují, že zde došlo k závažným porušením mezinárodního humanitárního práva spolu s mezinárodním právem lidských práv.¹⁸⁹ Kromě toho však v obléhaném Mariupolu vyvstala řada situací způsobilých naplnit skutkovou podstatu zločinů podle mezinárodního práva. V následujících podkapitolách tak budou posouzeny okolnosti obléhání města se zaměřením právě na situace, jež mohly zločiny podle mezinárodního práva představovat. Dále pak bude

¹⁸³ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *‘Our City Was Gone’: Russia’s Devastation of Mariupol, Ukraine*. In: Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research [online]. 2024 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/feature/russia-ukraine-war-mariupol/report>.

¹⁸⁴ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

¹⁸⁵ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *‘Our City Was Gone’: Russia’s Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

¹⁸⁶ Human Rights Watch. *Ukraine: New Findings on Russia’s Devastation of Mariupol*. In: Human Rights Watch [online]. 8. 2. 2024 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/02/08/ukraine-new-findings-russias-devastation-mariupol>.

¹⁸⁷ V angličtině použila výrazu „deadliest“.

¹⁸⁸ BACHELET, Michelle. *High Commissioner updates the Human Rights Council on Mariupol, Ukraine*. In: Office of the UN High Commissioner for Human Rights [online]. 16. 6. 2022 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/06/high-commissioner-updates-human-rights-council-mariupol-ukraine>.

¹⁸⁹ *Tamtéž*.

rozebrán útok na zdravotnickou infrastrukturu, jehož nejznámějším případem je mariupolská porodnice.

2.3.1. Obléhání

Obléhání není mezinárodním humanitárním právem zakázáno, musí však mířit výlučně vůči nepřátelským vojskům¹⁹⁰ za účelem donutit je kapitulovat.¹⁹¹ Je to však také jedna z metod boje, u které se ve většině případů není možné vyhnout závažnému dopadu na civilní obyvatelstvo okupovaných území, neboť málo kdy se stane, že se civilisté na daném území nenachází.¹⁹² Mezinárodní humanitární právo tak stanoví pravidla, která jsou určena k ochraně civilistů v obléhaném území a která musí být stranami konfliktu dodržována.¹⁹³

V prvé řadě musí být, stejně jako kdykoliv jindy ve válečném konfliktu, dodržována pravidla rozlišování, proporcionality a zamezení nadměrných ztrát.¹⁹⁴ Výše v textu bylo hovořeno o útoku na mariupolské divadlo, jehož povahu válečného zločinu vedení útoků proti civilnímu obyvatelstvu a vedení útoků proti civilním objektům dle článku 8, odst. 2, písm. b), bodů (i) a (ii) Římského statutu MTS a příslušných ustanovení národních právních řádů lze zopakovat i zde.¹⁹⁵

Civilisté by dále neměli být nuceni obléhané území opouštět, mělo by jim být umožněno setrvat a vojenské operace je naopak třeba provádět s respektem k jejich přítomnosti. Nicméně ve chvíli, kdy území opustit chtějí, je zakázáno jim v tom bránit. Na obléhané území také musí být umožněn přístup humanitární pomoci.¹⁹⁶ V souvislosti s těmito pravidly mezinárodního humanitárního práva je potřeba poukázat především na dvě situace, k nimž v průběhu obléhání

¹⁹⁰ International Committee of the Red Cross. *The protection of the civilian population during sieges: what the law says*. In: ICRC [online], 5. 2. 2024 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/document/protection-civilian-population-during-sieges-what-law-says>.

¹⁹¹ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁹² International Committee of the Red Cross. *The protection of the civilian population during sieges: what the law says*. Op. cit.

¹⁹³ *Tamtéž*.

¹⁹⁴ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁹⁵ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

¹⁹⁶ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

Mariupolu došlo, a jež jsou způsobilé vedle odpovědnosti státu za jejich porušení založit také trestní odpovědnost za válečné zločiny.

V obléhaném Mariupolu došlo ke kritické situaci s ohledem na přístup obyvatel k základním životním potřebám jako jsou teplo, pitná voda, potraviny¹⁹⁷ nebo elektřina.¹⁹⁸ Ve městě přitom byly uvězněny desítky tisíc lidí,¹⁹⁹ kteří s ohledem na neustálé bombardování a blokaci příjezdových cest ze strany Ruska neměli možnost město opustit.²⁰⁰ Zpráva organizací Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research vydaná 8. února 2024, která se pečlivě zabývá situacemi, k nimž v Mariupolu došlo, přitom popisuje, jak probíhaly snahy o doručení humanitární pomoci do města a evakuaci obyvatel. Po vyjednávání mezi oběma stranami konfliktu měl být otevřen humanitární koridor vedoucí z města Záporoží, kudy měly proudit dodávky s pomocí a prázdné autobusy, které by z města odvezly civilisty do bezpečnějších, Ukrajinou ovládaných území, ruské síly také za tímto účelem slíbily zastavit palbu. Dodávky s autobusy však byly zablokovány buď neustále probíhajícími boji, či ruskými vojáky s tvrzením, že je koridor ohrožován ukrajinskými vojáky.²⁰¹ Nevolí Ruska umožnit vstup humanitární pomoci do Mariupolu a umožnit civilistům odtud odejít dokládají i tvrzení jiných zemí, např. Řecka, že Rusko zabránilo doručení jejich pomoci.²⁰² Úmyslné využívání hladovění civilních osob jako způsobu vedení boje spočívající v tom, že těmto osobám jsou odnímány prostředky nutné k přežití, včetně svévolného znemožňování dodávek humanitární pomoci přitom zakládá válečný zločin dle článku 8, odst. 2, písm. b), bodu (xxv) Římského statutu MTS.²⁰³ Lze poukázat i na právní úpravu obsaženou v českém trestním zákoníku, ve které je jednou ze skutkových podstat trestného činu válečné krutosti rovněž „zamezení nebo bránění organizacím civilní obrany nepřitele, neutrálního nebo jiného státu v plnění jejich humanitárních úkolů“.²⁰⁴ Dá se tak hovořit rovněž o trestní odpovědnosti dle vnitrostátních

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Human Rights Watch. *Ukraine: New Findings on Russia's Devastation of Mariupol*. Op. cit.

¹⁹⁹ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²⁰⁰ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

²⁰³ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²⁰⁴ Trestní zákoník, § 412 odst. 2 písm. b).

právních řádů, a to i vzhledem k širší vymezení válečných zločinů v ukrajinské a ruské právní úpravě.²⁰⁵

Válečným zločinem je dále rovněž deportace či přesídlení obyvatelstva okupovaného území uvnitř nebo vně tohoto území, což vedle Římského statutu MTS a vnitrostátních trestních zákoníků²⁰⁶ upravuje i Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z roku 1949 ve svém článku 85, a to ve spojení jeho odst. 4 písm. a) a odst. 5.²⁰⁷ V něm je nucená deportace přímo označena za závažné porušení Dodatkového protokolu I, na které by mělo být pohlíženo jako na válečný zločin.²⁰⁸ I k tomuto válečnému zločinu mělo v Mariupolu dojít, a to dle tvrzení o nucených deportacích do Ruskem okupovaných území, případně samotného Ruska, kdy obyvatelům Mariupolu neměla být poskytnuta jiná možnost úniku než právě pod nadvládu agresora.²⁰⁹

2.3.2. Mariupolská porodnice

Jedním z útoků, který byl jasně označen za válečný zločin,²¹⁰ byl útok z 9. března 2022 na porodnici a dětské oddělení mariupolské nemocnice č. 3, jehož následkem zemřeli tři lidé a sedmáct bylo zraněno.²¹¹

Jednalo se o tzv. zdravotnickou jednotku,²¹² která jako taková podléhá speciální ochraně a mohla být legitimním cílem pouze ve chvíli, kdy by byla používána k páčání činů poškozujících nepřítele. I v takovém případě by měl přítom nepřítel povinnost druhou stranu nejprve varovat, a teprve po neuposlechnutí tohoto varování by se mohl k útoku uchýlit.²¹³

Ruská federace útok odůvodňovala přítomností ukrajinské armády v prostorách nemocnice, která údajně měla sloužit jako vojenská základna a ve které dle jejich tvrzení neměli

²⁰⁵ CCU, čl. 438 a CCR, čl. 356.

²⁰⁶ CCU, čl. 438 odst. 1, CCR, čl. 356 odst. 1 a Trestní zákoník, § 413 odst. 2 písm. c).

²⁰⁷ Human Rights Council. *Conference Room Paper of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: Human Rights Council [online]. 29. 8. 2023 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2023-08/A_HRC_52_CRP.4_En%20%28003%29.pdf.

²⁰⁸ Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z roku 1949, čl. 85 odst. 4 písm. a), odst. 5. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-85?activeTab=undefined>.

²⁰⁹ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

²¹⁰ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²¹¹ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

²¹² Pro překlad srov. Ženevské úmluvy, Dodatkový protokol I, čl. 8, písm. e).

²¹³ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

být pacienti ani zdravotnický personál,²¹⁴ ukrajinské síly ji měly využívat jako palebnou pozici.²¹⁵ Tato tvrzení však nikdy nebyla potvrzena, naopak z dostupných zdrojů je možné soudit, že se jednalo o zcela funkční nemocnici.²¹⁶ Přítomnost vojáků neshledala Pozorovatelská mise OSN pro lidská práva na Ukrajině,²¹⁷ Nezávislá vyšetřovací komise OSN k Ukrajině,²¹⁸ ani organizace Human Rights Watch.²¹⁹ Naopak její operativnost dokládají jak snímky z místa a výpovědi svědků,²²⁰ tak například také fakt, že nemocnice pouhý týden před útokem na sociálních sítích zveřejnila příspěvek, ve kterém uvádí, že k zajištění svého dalšího fungování potřebuje palivo.²²¹ Z toho lze usuzovat, že se z ní v žádném případě nestávala vojenská základna, a jak uvádí CNN, byli to také civilisté, kteří z ní po dopadu munice prchali ven.²²²

V nemocnici se dle svědectví vyskytovali toliko strážníci, kteří dohlíželi na bezpečnost personálu a pacientů. To však v první řadě neznámá, že by se z nemocnice stal legitimní cíl útoku, a za druhé je tak zcela absurdní představa, že by zde byly páčány jakékoliv činy poškozující nepřítele.²²³ Je tedy nutné uzavřít, že se jednalo o válečný zločin vedení útoku proti nemocnicím či místům, kde jsou shromažďováni nemocní a ranění, pokud se nejedná o vojenské cíle, na podkladu článku 8, odst. 2, písm. b), bodu (ix) Římského statutu MTS²²⁴ a mnohokrát zmíněných ustanovení ukrajinského, ruského a českého vnitrostátního práva.

²¹⁴ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²¹⁵ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

²¹⁶ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²¹⁷ *Tamtéž*.

²¹⁸ Human Rights Council. *Conference Room Paper of the Independent International Commission of Inquiry n Ukraine*. Op. cit.

²¹⁹ Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. Op. cit.

²²⁰ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²²¹ POLGLASE, Katie, MEZZOFIORE, Gianluca a DOHERTY, Livvy. *Anatomy of the Mariupol hospital attack*. In: CNN [online]. 17. 3. 2022 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/interactive/2022/03/europe/mariupol-maternity-hospital-attack/index.html>.

²²² *Tamtéž*.

²²³ *Tamtéž*.

²²⁴ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

2.4. Město Buča

Buča, město vzdálené asi třicet kilometrů od Kyjeva,²²⁵ byla společně s okolními městy Irpiň a Hostomel pod nadvládou ruských vojsk v průběhu března 2022, kdy v oblasti probíhaly těžké boje.²²⁶ Od chvíle, kdy ruské jednotky město opustily, vychází najevo skutečnosti, které vykazují znaky nejen válečných zločinů, ale mohly by dokonce zakládat trestní odpovědnost za zločiny proti lidskosti.²²⁷

Richard Weir, jeden z výzkumných pracovníků organizace Human Rights Watch, jež bezprostředně po ústupu ruských vojáků město navštívili, označil v podstatě „*každý roh Buči za místo činu*“, když „*důkazy svědčí o tom, že okupující síly projevily pohrdání a neúctu k životu civilistů a základním zásadám vedení boje*“.²²⁸ Expertní mise OBSE se ve své zprávě vyjádřila v tom smyslu, že „*okupovaná území se ve většině případů proměnila v bezprávní zóny, kde byli civilisté ponecháni zcela na milost ruských okupantů*“.²²⁹

Důkazy hovoří v tom smyslu, že ve městě v době okupace docházelo k hromadným popravám, zakázanému cílení na civilní obyvatelstvo, nuceným zmizením či mučení. Ruští vojáci bezprostředně po ovládnutí města začali prohledávat domy, kde následně bezdůvodně zadrželi muže a odvedli je neznámo kam. Někteří z nich pak byli podrobeni mučení či popraveni.²³⁰ Okupanti také úmyslně cílili na civilisty, kdy konkrétním případem může být situace, ke které došlo těsně před ústupem ruských jednotek, kdy tyto bombardovaly konvoj místních snažících se město opustit, a zaměřily se dále také na obyvatele cestující z města pěšky.²³¹ Obyvatelé Buči kromě toho měli omezený přístup k základním potřebám jako jsou voda, jídlo, elektřina nebo teplo.²³²

Expertní mise OBSE již ve své první zprávě, která pochází z doby, kdy z Buči přicházely teprve první údaje o tom, co se mělo odehrát, uvedla, že v případě, že by se tyto

²²⁵ Human Rights Watch. *Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha*. In: Human Rights Watch [online]. 21. 4. 2022 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2022/04/21/ukraine-russian-forces-trail-death-bucha>.

²²⁶ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

²²⁷ Human Rights Watch. *Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha*. Op. cit.

²²⁸ *Tamtéž*.

²²⁹ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

²³⁰ Human Rights Watch. *Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha*. Op. cit.

²³¹ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

²³² Human Rights Watch. *Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha*. Op. cit.

potvrdily, zakládaly by nepochybně podklad pro stíhání zločinů proti lidskosti.²³³ Skutečně lze uzavřít, že právě Buča a všechny krutosti, ke kterým v ní došlo během ruské nadvlády nad jejím územím, mohou vzhledem k opakujícím se vzorcům protiprávního jednání představovat „rozsáhlý nebo systematický útok zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu“,²³⁴ a následně tedy lze pachatele každého jednotlivého protiprávního činu spáchaného v rámci tohoto útoku stíhat za zločin proti lidskosti.²³⁵ Je však nutné připomenout, že to nebude možné na základě právních řádů Ukrajiny a Ruské federace, které úpravu zločinů proti lidskosti postrádají.²³⁶

2.5. Zločin genocidia

Závěrem je potřeba věnovat část této kapitoly zločinu genocidia, jehož možné páčání v probíhajícím konfliktu v současné době zkoumá například Nezávislá vyšetřovací komise OSN k Ukrajině, která vyjádřila obavy především s ohledem k přímému a veřejnému podněcování ke spáchání genocidia. V tomto směru v jedné ze svých zpráv zmiňuje prohlášení podporující ruskou invazi na Ukrajinu a volající po zabíjení velkého počtu osob, nesnášenlivosti, násilí a ničení.²³⁷

Organizace New Lines Institute a Raoul Wallenberg Centre for Human Rights posuzovaly okolnosti zakládající možná porušení ustanovení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia ve své zprávě z května 2022,²³⁸ jejíž aktualizaci představuje navazující zpráva z července 2023.²³⁹ Obě zprávy uzavírají, že existují důvodné předpoklady pro odpovědnost za přímé a veřejné podněcování ke spáchání genocidia, a rovněž za jeho páčání prostřednictvím vzorců krutostí, z nichž lze vyvodit úmysl ke zničení ukrajinské národnosti

²³³ BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. Op. cit.

²³⁴ Římský statut, čl. 7, odst. 1.

²³⁵ BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. Op. cit.

²³⁶ Viz kapitola 1.3.2. této práce.

²³⁷ Human Rights Council. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: United Nations General Assembly [online]. 18. 3. 2024 [cit. 6. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-55-66-aev.pdf>.

²³⁸ New Lines Institute a Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. *An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent*. In: New Lines Institute [online]. 2022 [cit. 6. 6. 2024]. Dostupné z: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/English-Report-2.pdf>.

²³⁹ New Lines Institute a Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. *The Russian Federation's Escalating Commission of Genocide in Ukraine: A Legal Analysis*. In: New Lines Institute [online]. 2023 [cit. 6. 6. 2024]. Dostupné z: https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20230726-Genocide-Ukraine-Report-NISLAP_.pdf.

skupiny.²⁴⁰ Druhá zpráva přitom upozorňuje na množící se známky systematického a koordinovaného úsilí ruských státních aktérů o podněcování a páchání genocidia.²⁴¹

Na tomto místě je nutno upozornit, že představené zprávy se zabývají toliko odpovědností státu – Ruské federace – za porušení ustanovení Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia.²⁴² Trestně odpovědnými za zločin genocidia jakožto zločin podle mezinárodního práva však mohou být výlučně jednotlivci, jak bylo již v textu této práce mnohokrát uvedeno. Na zprávy je tedy vhodné odkázat toliko z hlediska upozornění na skutečnost, že v probíhajícím konfliktu vznikají situace, které vyvolávají otázky ohledně možného stíhání zločinu genocidia, a to vedle výše v textu pojednaných kategorií zločinů podle mezinárodního práva.

Pokud tak budou prostřednictvím vyšetřování prokázány případy zakládající nejen zločin genocidia, ale rovněž další kategorie zločinů podle mezinárodního práva, což se, jak bylo ukázáno výše v předchozích podkapitolách, u řady z nich již stalo, bude potřeba zajistit, aby došlo k řádnému stíhání jejich pachatelů. Způsoby, jakými by se takto dalo učinit, jsou nyní předmětem debat a budou podrobně zkoumány v následující kapitole této práce.

3. Možné způsoby stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině

Po seznámení s klíčovými aspekty zločinů podle mezinárodního práva, především jejich vymezení jak v mezinárodním právu, tak v právu vnitrostátním v jurisdikcích relevantních pro téma této práce, spolu s představením základních podmínek trestní odpovědnosti za ně, a následné aplikaci získaných poznatků na případy odehravší se v probíhajícím konfliktu na Ukrajině, je možné přejít k další části této práce, kterou bude zkoumání možných způsobů trestního stíhání spáchaných zločinů podle mezinárodního práva.

Tuto část je vhodné rozdělit na stíhání před mezinárodními orgány a stíhání před orgány národními, tedy vnitrostátními. Na mezinárodní úrovni lze v tuto chvíli jako o možných fórech pro trestní řízení proti obviněným ze zločinů podle mezinárodního práva spáchaných v probíhajícím konfliktu hovořit především o Mezinárodním trestním soudu, případně

²⁴⁰ New Lines Institute a Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. *The Russian Federation's Escalating Commission of Genocide in Ukraine: A Legal Analysis*. Op. cit.

²⁴¹ *Tamtéž*.

²⁴² *Tamtéž*.

o zvláštním tribunálu pro Ukrajinu, o kterém probíhají debaty, doposud však nebyl ustaven.²⁴³ Na vnitrostátní rovině pak budou příslušné především soudy ukrajinské a ruské, je však třeba poukázat také na možnost zapojení soudů jiných států na základě tzv. univerzální jurisdikce.²⁴⁴

V této kapitole bude každá z výše uvedených možností představena podrobněji, a to především z pohledu rozsahu jurisdikce relevantních orgánů a podmínek stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině právě před nimi. V návaznosti na toto pojednání pak bude představen postup těchto orgánů. V podkapitole věnované vnitrostátním soudům třetích států, jež budou příslušné na základě tzv. univerzální jurisdikce, bude hovořeno především o České republice, představena však budou rovněž některá již zahájená trestní řízení týkající se spáchaných zločinů podle mezinárodního práva v jiných státech. Závěrem bude krátké zhodnocení v kapitole představených možností.

3.1. Stíhání zločinů podle mezinárodního práva před Mezinárodním trestním soudem

Mezinárodní trestní soud je v současné době jediným mezinárodním soudním orgánem, který má alespoň u některých kategorií zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině jurisdikci k jejich stíhání.²⁴⁵ Tato jurisdikce však není bezvýjimečná, neboť je v mnoha ohledech podmíněna a omezena. Tyto podmínky a omezení budou předmětem zkoumání této kapitoly, která se nejprve bude zabývat věcnou, osobní a časovou jurisdikcí MTS. Jak bylo předestřeno výše, bude následovat pojednání o průběhu samotného řízení před MTS a jeho dosavadním postupu ve vztahu ke konfliktu na Ukrajině.

3.1.1. Věcná jurisdikce Mezinárodního trestního soudu

Mezinárodní trestní soud má v obecné rovině jurisdikci nad všemi výše představenými kategoriemi zločinů podle mezinárodního práva, tedy nad zločinem genocidy, zločiny proti lidskosti, válečnými zločiny a zločinem agrese.²⁴⁶ Aby tuto jurisdikci mohl v konkrétním případě plně vykonávat, je především potřeba, aby došlo k ratifikaci Římského statutu MTS alespoň ze strany státu, na jehož území byl zločin spáchán, případně státu, jehož občanem je obviněný ze spáchaného zločinu.²⁴⁷ Toto je Římským statutem MTS vyžadováno v případě, že

²⁴³ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. In: Ústav mezinárodních vztahů [online]. 5. 4. 2022 [cit. 30. 7. 2024]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/konflikt-na-ukrajine-z-pohledu-mezinarodniho-prava-cast-iii-trestni-postih-pachatelu-zavaznych-zlocinu>.

²⁴⁴ *Tamtéž*.

²⁴⁵ *Tamtéž*.

²⁴⁶ Římský statut, čl. 5 odst. 1.

²⁴⁷ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 142

k zahájení trestního řízení dojde z podnětu jedné ze smluvních stran, která podá tzv. oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán zločin podle mezinárodního práva, případně řízení zahájí žalobce z vlastní iniciativy.²⁴⁸ Ratifikace Římského statutu však není jedinou možností, jak lze jurisdikci MTS založit, neboť státy, jež nejsou jeho smluvními stranami, mohou využít premisy jeho článku 12 odstavce 3 a *ad hoc* přijmout výkon jurisdikce MTS nad určitým zločinem.²⁴⁹

Pro posouzení jurisdikce MTS nad zločiny podle mezinárodního práva spáchanými v průběhu konfliktu na Ukrajině je zásadní, že Ukrajina²⁵⁰ ani Ruská federace nejsou ke dni uzavření této práce smluvními stranami Římského statutu MTS.²⁵¹ Ukrajina však v letech 2014 a 2015 využila uvedené možnosti učinit jakožto nesmluvní strana *ad hoc* prohlášení, a založila tak pravomoc MTS stíhat zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny spáchané na jejím území od 21. 11. 2013 dále.²⁵² První z těchto prohlášení učiněné v roce 2014 reagovalo na zločiny spáchané v rámci násilného potlačování protestů odehravších se na Ukrajině mezi listopadem 2013 a únorem 2014, přičemž jurisdikce MTS byla založena právě na toto období.²⁵³ Následovalo však další prohlášení z roku 2015 vyvolané anexí poloostrova Krym ze strany Ruské federace a tvrzenými zločiny spáchanými v částech Doněcké a Luhanské oblasti. To již založilo jurisdikci MTS od 20. 2. 2014 na neomezenou dobu.²⁵⁴

V současné době zároveň probíhá proces ratifikace Římského statutu MTS ze strany Ukrajiny, k jejímuž schválení došlo 21. 8. 2024.²⁵⁵ Ukrajina se stane smluvní stranou Římského

²⁴⁸ Římský statut, čl. 12 odst. 2 ve spojení s čl. 13 písm. a) a c).

²⁴⁹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 143

²⁵⁰ V současné době však probíhá ratifikace Římského statutu MTS ze strany Ukrajiny, o které bude pojednáno níže.

²⁵¹ Assembly of States Parties to the Rome Statute. *The States Parties to the Rome Statute*. In: International Criminal Court [online]. [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties#U>.

²⁵² BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

²⁵³ Verkhovna Rada of Ukraine. *Declaration of the Verkhovna Rada of Ukraine to the International Criminal Court on the recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court by Ukraine over crimes against humanity, committed by senior officials of the state which led to extremely grave consequences and mass murder of Ukrainian nationals during peaceful protests within the period 21 November 2013–22 February 2014* [online]. 25. 2. 2014 [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationVerkhovnaRadaEng.pdf>.

²⁵⁴ Verkhovna Rada of Ukraine. *Declaration of the Verkhovna Rada of Ukraine on the recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court by Ukraine over crimes against humanity and war crimes committed by senior officials of the Russian Federation and leaders of terrorist organizations “DNR” and “LNR”, which led to extremely grave consequences and mass murder of Ukrainian Nationals*. [online]. 4. 2. 2015 [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf.

²⁵⁵ Reuters. *Ukraine ratifies Rome Statute, paving way for ICC membership*. In: Reuters [online]. 21. 8. 2024 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-ratifies-rome-statute-paving-way-icc-membership-2024-08-21/>.

statutu MTS prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí 60 dní od uložení ratifikační listiny u generálního tajemníka OSN.²⁵⁶ Je však třeba uvést, že k platnosti zákona, kterým Verchovna rada ratifikaci Římského statutu MTS schválila, je potřeba současného vstupu v platnost zákona novelizujícího ukrajinský trestní zákoník spolu s trestním řádem pro potřeby Římského statutu MTS. Do doby přijetí této legislativy je tak nutno vyčkat i s uvedeným uložením ratifikační listiny u generálního tajemníka OSN.²⁵⁷ Byť přitom tato ratifikace nezmění rozsah věcné jurisdikce MTS,²⁵⁸ je významným krokem ve smyslu zapojení Ukrajiny do fungování MTS a probíhajícího vyšetřování spáchaných zločinů podle mezinárodního práva. Jako smluvní stát bude mít totiž Ukrajina možnost účastnit se Shromáždění smluvních stran a tím se podílet na utváření politiky MTS a schvalování jeho rozpočtu, bude moci volit soudce či žalobce a navrhopvat do těchto pozic své kandidáty.²⁵⁹

Jak však z uvedeného vyplývá, MTS postrádá jurisdikci v souvislosti se zločinem agrese, který tedy nemůže být před MTS stíhán.²⁶⁰ Podmínky pro výkon jurisdikce MTS nad tímto zločinem jsou totiž přísnější než u zbývajících kategorií zločinů podle mezinárodního práva. V případě zahájení trestního řízení na základě oznámení jedné ze smluvních stran, případně z vlastní iniciativy žalobce, je totiž potřeba souhlasu všech zúčastněných států. Mezinárodní trestní soud nemůže za těchto okolností stíhat zločin agrese spáchaný státním příslušníkem státu, jež není smluvní stranou Římského statutu MTS.²⁶¹ V situaci, která je předmětem této práce, by to tedy znamenalo nutnost souhlasu jak ze strany Ukrajiny, tak Ruské federace. Jak uvádí Bílková, není to cesta, kterou by bylo možné jurisdikci MTS založit.²⁶² Souhlas Ruské federace je totiž přinejmenším velmi nepravděpodobný. Tuto situaci do budoucna nezmění ani ratifikace Římského statutu MTS ze strany Ukrajiny, neboť Ruská

²⁵⁶ Amnesty International. *Ukraine: Ratifying the Rome Statute a welcome step, but limitations must be addressed*. In: Amnesty International [online]. 22. 8. 2024 [cit. 28. 9. 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/08/ukraine-ratifying-the-rome-statute-a-welcome-step-but-limitations-must-be-addressed/>.

²⁵⁷ MARCHUK, Iryna a WANIGASURIYA, Aloka. *Ukraine's Perspective on the Long-Awaited Ratification of the Rome Statute and What Comes Next*. In: OpinioJuris [online]. 29. 8. 2024 [cit. 28. 9. 2024]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2024/08/29/ukraines-perspective-on-the-long-awaited-ratification-of-the-rome-statute-and-what-comes-next/>.

²⁵⁸ Reuters. *Ukraine ratifies Rome Statute, paving way for ICC membership*. Op. cit.

²⁵⁹ BEN, Bohdan. *Ukraine's Parliament ratifies Rome Statute*. In: Euromaidan Press [online]. [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://euromaidanpress.com/2024/08/21/ukraines-parliament-ratifies-rome-statute/>.

²⁶⁰ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

²⁶¹ The Global Campaign for Ratification and Implementation of the Kampala Amendments on the Crime of Aggression. *Conditions for Action by the ICC* [online]. [cit. 11. 8. 2024]. Dostupné z: <https://crimeofaggression.info/role-of-the-icc/conditions-for-action-by-the-icc/>.

²⁶² BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

federace nadále zůstává nesmluvním státem, a jejími občany spáchaný zločin agrese tak stále nebude možné ze strany MTS stíhat.

Jedinou možností pro založení jurisdikce MTS nad zločinem agrese by byla pouze situace, ve které by oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl zločin spáchán, předložila MTS Rada bezpečnosti v souladu s kapitolou VII Charty OSN.²⁶³ Pokud totiž oznámení předloží Rada bezpečnosti, neplatí omezení jinak Římským statutem MTS stanovená pro případy, kdy oznámení podává jedna ze smluvních stran, nebo řízení zahajuje žalobce z vlastní iniciativy.²⁶⁴ V tomto případě by tak nebylo třeba splnit výše uvedenou podmínku souhlasu obou zúčastněných států.²⁶⁵ Šturma dokonce uvádí, že lze v tomto případě přirovnat MTS k mezinárodním trestním tribunálům OSN, neboť Rada bezpečnosti může založit jurisdikci MTS i ve vztahu ke státům, jež neratifikovaly jeho Římský statut.²⁶⁶ Je však třeba uvést, že jedním ze stálých členů Rady bezpečnosti OSN je právě Ruská federace,²⁶⁷ která stejně jako další její stálí členové disponuje právem veta.²⁶⁸ I v tomto případě je tedy založení jurisdikce MTS nad zločinem agrese vysoce nepravděpodobné. S ohledem na tento fakt probíhají debaty o možném ustavení zvláštního tribunálu pro Ukrajinu, který by měl být založen právě za účelem stíhání zločinu agrese.²⁶⁹

Pro úplnost je závěrem této podkapitoly potřeba zmínit, že jurisdikce MTS ve vztahu ke zločinům podle mezinárodního práva je komplementární k pravomoci vnitrostátních soudů, jak stanoví sám Římský statut MTS ve svém článku 1. Výjimku z tohoto pravidla znovu představuje oznámení ze strany Rady bezpečnosti, která může v konkrétním případě stanovit až přednostní pravomoc MTS před vnitrostátními soudy.²⁷⁰ O stíhání spáchaných zločinů podle mezinárodního práva před vnitrostátními soudy bude blíže hovořeno dále v této práci.

²⁶³ Tato část Charty OSN dává Radě bezpečnosti možnost přijmout rozhodnutí zavazující státy ke spolupráci s MTS bez ohledu na to, zda ratifikovaly jeho Římský statut (srov. ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 143).

²⁶⁴ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 142-143

²⁶⁵ The Global Campaign for Ratification and Implementation of the Kampala Amendments on the Crime of Aggression. *Conditions for Action by the ICC*. Op. cit.

²⁶⁶ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 143

²⁶⁷ Charta Organizace spojených národů, čl. 23 odst. 1. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text> (dále citováno jako Charta OSN).

²⁶⁸ Charta OSN, čl. 27 odst. 3.

²⁶⁹ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

²⁷⁰ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 142

3.1.2. Osobní jurisdikce Mezinárodního trestního soudu

Jurisdikce MTS nad fyzickými osobami spolu s podmínkami individuální trestní odpovědnosti za zločiny podle mezinárodního práva byly představeny již v kapitole první této práce. Nyní je vhodné probrat možná omezení, jimž by případně mohlo trestní stíhání zločinů spáchaných v průběhu konfliktu na Ukrajině čelit. Kromě omezení věcné jurisdikce MTS v podobě jeho oprávnění stíhat v probírané situaci pouze některé kategorie zločinů podle mezinárodního práva mohou totiž další restrikcí pro stíhání spáchaných zločinů nejen před MTS představovat tzv. personální imunity.²⁷¹ Ty představují vedle tzv. imunit funkčních jeden z druhů imunit v mezinárodním právu.²⁷² Rozdílem mezi oběma druhy imunit přitom je, že zatímco funkční imunita souvisí s jednáním představitelů státu jménem státu při výkonu úředních povinností, při kterém namísto individuální odpovědnosti vzniká odpovědnost státu, personální imunita se týká jak úředních, tak soukromých jednání vrcholných představitelů státu, za která nemohou být po dobu výkonu veřejné funkce trestně stíháni. Při uplatnění funkční imunity tak trestní odpovědnost nevznikne, kdežto u personální imunity pouze danou osobu pro trestné činy spáchané jak před vznikem funkce, tak v průběhu jejího výkonu, trestně stíhat.²⁷³ Zatímco ve vztahu ke zločinům podle mezinárodního práva se dle převažujícího názoru nelze odvolat na funkční imunitu,²⁷⁴ personální imunita může překážku jejich stíhání představovat.²⁷⁵

Personální imunita se vztahuje na nejvyšší představitele států, kterými jsou diplomaté, hlavy států, předsedové vlád a ministři zahraničních věcí.²⁷⁶ U nich tak může existovat překážka trestnímu stíhání bránící, a je tak potřeba posoudit, zda je tuto imunitu povinen respektovat i MTS, a to s ohledem na předmět této práce především ve vztahu ke státům, jež nejsou smluvními stranami Římského statutu MTS.

Debaty zaměřené na možnost odvolat se na personální imunity před mezinárodními trestními soudy nejsou mezi odborníky na mezinárodní právo trestní zcela uzavřeny.²⁷⁷ Cassese

²⁷¹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 142

²⁷² CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 318

²⁷³ *Tamtéž*, s. 318-319

²⁷⁴ TARBUSH, Erik. *Immunity and Impunity: Personal Immunities and the International Criminal Court*. Global Justice Journal. In: Queen's University Law [online]. 24. 6. 2020 [cit. 12. 8. 2024]. Dostupné z: <https://globaljustice.queenslaw.ca/news/immunity-and-impunity-personal-immunities-and-the-international-criminal-court>.

²⁷⁵ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

²⁷⁶ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 319

²⁷⁷ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

uvádí, že důvodem pro existenci personální imunity je ochrana nejvyšších státních představitelů před soudy jiných zemí, které by vykonstruovanými procesy mohly zasahovat do suverenity států jiných. Toto nebezpečí se však netýká mezinárodních trestních soudů.²⁷⁸ Dále odkazuje na mezinárodní praxi, která v mnoha ohledech směřuje k závěru, že na personální imunity se v řízení před mezinárodními trestními soudy odvolat nelze,²⁷⁹ a rovněž zmiňuje případ týkající se belgického zatykače vydaného na ministra zahraničí Demokratické republiky Kongo,²⁸⁰ ve kterém Mezinárodní soudní dvůr judikoval možnost stíhat nejvyšší představitele státu před mezinárodními trestními soudy nehledě na jejich personální imunity. Jedinou podmínkou pro jejich stíhání je dle Mezinárodního soudního dvora jurisdikce konkrétního mezinárodního trestního soudu nad spáchaným zločinem.²⁸¹

Ve vztahu k Římskému statutu MTS je potřeba zmínit jeho článek 27 odstavec 2, který stanoví, že imunity, ať už stanovené vnitrostátním či mezinárodním právem, nejsou na překážku výkonu jurisdikce MTS nad danou osobou.²⁸² TarBush zde však upozorňuje, že tento článek nelze interpretovat jako závazný pro nesmluvní státy Římského statutu MTS, neboť takový přístup by byl v rozporu s principem vyjádřeným Vídeňskou úmluvou o smluvním právu,²⁸³ který stanoví nemožnost založit závazek třetích států.²⁸⁴ Naopak poukazuje na fakt, že pokud by bylo možné aplikovat článek 27 Římského statutu MTS i na nesmluvní státy, byl by zcela bez užítku jeho článek 98.²⁸⁵ Ten totiž ve svém odstavci 1 stanoví pravidlo znemožňující MTS dále projednávat žádost o předání nebo pomoc, jež by měla za následek jednání dožádaného státu v rozporu s jeho mezinárodněprávními závazky týkajícími se státní či diplomatické imunity osoby či majetku třetího státu s výjimkou případů, kdy je dříve zajištěna spolupráce tohoto třetího státu.²⁸⁶ TarBush tak uzavírá, že personální imunita státních příslušníků nesmluvních států Římského statutu MTS trvá alespoň do té míry, že nemohou být na základě jeho ustanovení zatčeni ze strany států s MTS spolupracujících.²⁸⁷

²⁷⁸ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 321

²⁷⁹ *Tamtéž*, s. 321-322

²⁸⁰ Pro specifikaci případu srov. International Court of Justice. *Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)*. In: International Court of Justice [online]. [cit. 3. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/case/121>.

²⁸¹ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 320-321

²⁸² Římský statut, čl. 27 odst. 2.

²⁸³ Vídeňská úmluva o smluvním právu, čl. 34. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-15>.

²⁸⁴ TARBUSH, Erik. *Immunity and Impunity: Personal Immunities and the International Criminal Court*. Op. cit.

²⁸⁵ *Tamtéž*.

²⁸⁶ Římský statut, čl. 98 odst. 1.

²⁸⁷ TARBUSH, Erik. *Immunity and Impunity: Personal Immunities and the International Criminal Court*. Op. cit.

S tímto závěrem souhlasí rovněž Cassese, který zdůrazňuje, že byť je možné uzavřít, že MTS je oprávněn vykonávat svou jurisdikci i ve vztahu ke státním příslušníkům nesmluvních států Římského statutu MTS, a může je tak trestně stíhat a následně soudit,²⁸⁸ jiná je s poukazem na uvedený článek 98 Římského statutu situace ve vztahu k výkonu jeho rozhodnutí.²⁸⁹ Mezinárodní trestní soud se zde musí v první řadě pokusit o spolupráci s daným nesmluvním státem, který se může personální imunity svých představitelů vzdát,²⁹⁰ to je však znovu v probírané situaci vysoce nepravděpodobné. Dalšími možnostmi tedy zůstává vyčkat do doby, kdy daná osoba svou personální imunitu pozbude na základě zániku své funkce, případně se samy státy mohou rozhodnout od svých mezinárodněprávních závazků odhlédnout a odsouzenou osobu na základě zatýkacího rozkazu vydaného ze strany MTS zatknout. Je však třeba upozornit, že v tomto případě dojde ke vzniku odpovědnosti takto jednajících států za mezinárodně protiprávní jednání. I přesto lze uzavřít, že vydání zatýkacího rozkazu ze strany MTS není bezpředmětné, neboť i v případech, kdy se třetí stát personální imunity svých představitelů nevzdá, budou existovat právě uvedené možnosti, jak na jeho základě jednat.²⁹¹

Závěrem této podkapitoly lze uzavřít, že přes ne zcela ukončené debaty týkající se uplatnění personálních imunit před mezinárodními trestními soudy existují značné indicie ve prospěch jejich neuplatnění, a to i ve vztahu ke třetím státům. Ve prospěch tohoto závěru hovoří rovněž fakt, že pro podezření ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva v odehrávajícím se konfliktu na Ukrajině již bylo ze strany MTS zahájeno vyšetřování a vydány zatýkací rozkazy na vrchní představitele Ruské federace.²⁹² Mezinárodní trestní soud tak s největší pravděpodobností bude disponovat jurisdikcí nad těmito osobami nehledě na personální imunity některých z nich. Složitější však v probíraném případě bude možnost výkonu těchto zatýkacích rozkazů, neboť se týkají státních příslušníků nesmluvních států Římského statutu MTS, a zde převažuje názor o nutnosti personální imunity respektovat. Přinejmenším po dobu trvání funkce těchto osob je tak výkon zatýkacích rozkazů značně omezen.

3.1.3. Časová jurisdikce Mezinárodního trestního soudu

Bylo již uvedeno, že trestní odpovědnost na základě Římského statutu MTS vzniká až za zločiny podle mezinárodního práva spáchané po jeho vstupu v platnost.²⁹³ Tomu odpovídá

²⁸⁸ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 322

²⁸⁹ *Tamtéž*, s. 322-323

²⁹⁰ *Tamtéž*, s. 324

²⁹¹ *Tamtéž*.

²⁹² International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

²⁹³ Římský statut, čl. 24 odst. 1.

ustanovení jeho článku 11 týkající se samotné jurisdikce *ratione temporis*, dle kterého má MTS jurisdikci pouze nad zločiny spáchanými po tom, co vstoupil v platnost.²⁹⁴ Uvedené se samozřejmě týká smluvních států Římského statutu MTS, přičemž platí, že pokud ho stát ratifikuje až po jeho vstupu v platnost, má MTS jurisdikci nad zločiny podle mezinárodního práva spáchanými až po tomto datu.²⁹⁵

Ukrajina nově ratifikovala Římský statut MTS ke dni 21. 8. 2024,²⁹⁶ je však třeba přihlédnout k jejím dvěma výše popsaným prohlášením z let 2014 a 2015, jež založila jurisdikci MTS nad zločinem genocidy, zločiny proti lidskosti a válečnými zločiny spáchanými na jejím území již od 21. 11. 2013 dále.²⁹⁷ Zde je tedy bez ohledu na pozdější ratifikaci časová jurisdikce MTS vymezena přímo texty těchto prohlášení, a jelikož druhé z nich založilo pravomoc soudu neomezenou koncovým datem,²⁹⁸ je možné uzavřít, že se jurisdikce soudu uplatní i na zločiny podle mezinárodního práva spáchané v průběhu současného konfliktu.

3.1.4. Postup Mezinárodního trestního soudu

V přechodím textu již byly naznačeny možné způsoby zahájení trestního řízení před MTS, které se skládá z několika fází.²⁹⁹ První z těchto fází je vyšetřování,³⁰⁰ jehož účelem je dle Římského statutu MTS přezkoumání dostupných skutečností a důkazů nutných pro zjištění trestní odpovědnosti v konkrétní situaci. Úkolem žalobce je přitom stejně pečlivě zkoumat jak přitěžující, tak polehčující okolnosti, a zároveň přijímat vhodná opatření tak, aby zabezpečil účinné vyšetření a stíhání zločinů podle mezinárodního práva.³⁰¹

Vyšetřování jakožto první fáze trestního řízení před MTS může být zahájeno právě jedním z výše předvídaných způsobů. Jednak je to oznámením jedné ze smluvních stran Římského statutu MTS o situaci nasvědčující tomu, že byl spáchán zločin podle mezinárodního práva, nad nímž má MTS jurisdikci, jednak oznámením o takových skutečnostech ze strany Rady bezpečnosti OSN v souladu s kapitolou VII Charty OSN. Posledním způsobem zahájení

²⁹⁴ Římský statut, čl. 11 odst. 1.

²⁹⁵ Římský statut, čl. 11 odst. 2.

²⁹⁶ Reuters. *Ukraine ratifies Rome Statute, paving way for ICC membership*. Op. cit.

²⁹⁷ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

²⁹⁸ Verkhovna Rada of Ukraine. *Declaration of the Verkhovna Rada of Ukraine on the recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court by Ukraine over crimes against humanity and war crimes committed by senior officials of the Russian Federation and leaders of terrorist organizations "DNR" and "LNR", which led to extremely grave consequences and mass murder of Ukrainian Nationals*. Op. cit.

²⁹⁹ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 165

³⁰⁰ *Tamtéž*.

³⁰¹ Římský statut, čl. 54 odst. 1 písm. a) a b).

vyšetřování je pak vlastní iniciativa žalobce, jež tak může učinit na základě informací o zločinech spadajících do jurisdikce MTS.³⁰²

V posledně uvedeném případě však žalobce nemá neomezenou pravomoc v každém případě sám zahajovat vyšetřování na podkladu získaných informací.³⁰³ Úkolem žalobce je zde prověřit závažnost mu dostupných informací, k čemuž je oprávněn žádat státy, orgány OSN či mezivládní a nevládní organizace o doplňující informace.³⁰⁴ Pokud na základě těchto informací shledá vyšetřování za důvodné, podává pak žádost o povolení vyšetřování spolu s jím nashromážděným důkazním materiálem vyšetřovacímu senátu MTS, teprve ten pak zahájí vyšetřování.³⁰⁵

Zároveň je potřeba upozornit, že vyšetřování a následně stíhání může být vedeno pouze ve chvíli, kdy věc splňuje podmínky přípustnosti stanovené článkem 17 Římského statutu MTS. Jedná se o další podmínky stanovené Římským statutem pro trestní řízení před MTS ve vztahu ke konkrétní situaci, které musí být vedle jurisdikce MTS k řízení v této věci splněny.³⁰⁶ Vyšetřování a následně stíhání by dle těchto pravidel bylo nepřípustné v případech, kdy ho v dané věci vede stát, do jehož jurisdikce věc spadá, avšak s výjimkou případů neochoty nebo neschopnosti tohoto státu vyšetřování skutečně vést.³⁰⁷ Dalším případem nepřípustnosti je situace, kdy vyšetřování věci vede příslušný stát, který se rozhodl dotčenou osobu nestíhat, avšak znovu s výjimkou neochoty či neschopnosti tohoto státu stíhání skutečně vést.³⁰⁸ Posledními dvěma případy zakládajícími nepřípustnost věci jsou pak skutečnost, že dotčená osoba již byla za týž skutky souzena, čímž je reflektována zásada *ne bis in idem*,³⁰⁹ a situace, kdy věc není závažná natolik, aby mohla založit důvod k dalšímu postupu MTS.³¹⁰

Po této úvodní charakteristice prvotní fáze trestního řízení před MTS je vhodné pojednat o dosavadním postupu MTS v situaci, jež je stěžejní pro tuto práci, tedy o vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva, ke kterým došlo během probíhajícího konfliktu na Ukrajině. Vyšetřování bylo v této věci žalobcem zahájeno dne 2. 3. 2022, a to pro všechny zločiny podle mezinárodního práva údajně spáchané na území Ukrajiny od 21. 11. 2013, tedy ode dne, kdy

³⁰² ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 144-145

³⁰³ *Tamtéž*.

³⁰⁴ Římský statut, čl. 15 odst. 2.

³⁰⁵ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 145

³⁰⁶ *Tamtéž*, s. 146

³⁰⁷ Římský statut, čl. 17 odst. 1 písm. a).

³⁰⁸ Římský statut, čl. 17 odst. 1 písm. b).

³⁰⁹ Římský statut, čl. 17 odst. 1 písm. c) ve spojení s čl. 20 odst. 3.

³¹⁰ Římský statut, čl. 17 odst. 1 písm. c) a d).

Ukrajina prostřednictvím svých prohlášení založila pravomoc MTS stíhat zločin genocidy, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny spáchané na jejím území.³¹¹

Zahájení vyšetřování předcházelo prohlášení současného žalobce MTS, Karima A. A. Khana, že bude žádat vyšetřovací senát o povolení vyšetřování ve věci. Chystal se tedy využít možnosti zahájení vyšetřování z vlastní iniciativy, nicméně ve svém prohlášení sám podotýká, že alternativní a rovněž rychlejší cestou k jeho zahájení by bylo oznámení učiněné ze strany jedné ze smluvních stran Římského statutu MTS. Ukrajina jakožto v té době nesmluvní strana Římského statutu MTS totiž toto oznámení sama učinit nemohla.³¹² Oznámení smluvních stran Římského statutu MTS v dalších dnech skutečně následovalo, když bylo dne 1. 3. 2022 nejdříve samostatně předloženo ze strany Litvy. Následující den pak bylo MTS doručeno společné oznámení dalších 38 smluvních států.³¹³ V současné době tak probíhá jedno z nejrozsáhlejších vyšetřování v historii MTS týkající se rovněž zločinů podle mezinárodního práva, k nimž mělo dojít v průběhu současného konfliktu.³¹⁴

Jednou z pravomocí MTS, jež byla zároveň využita v probíhajícím vyšetřování v souvislosti s konfliktem na Ukrajině,³¹⁵ je vydání zatýkacího rozkazu. Žádost o vydání zatýkacího rozkazu podává žalobce spolu s potřebným důkazním materiálem vyšetřovacímu senátu, který jej vydá za předpokladu, že existuje důvodné podezření, že se konkrétní osoba dopustila zločinu podle mezinárodního práva, k jehož stíhání je MTS příslušný, a zatčení této osoby se jeví nezbytným pro zajištění její přítomnosti při hlavním líčení, zajištění situace tak, aby daná osoba nemařila či neohrožovala vyšetřování či soudní řízení, případně pro zajištění, aby dále nepokračovala v páchání zločinu stíhaného či souvisejícího.³¹⁶ Mezinárodním trestním soudem bylo do této chvíle vydáno šest zatýkacích rozkazů, jež byly v textu této práce již několikrát odkazovány. V první řadě se jedná se o zatýkací rozkazy na prezidenta Ruské federace, Vladimira Putina, a komisařku pro práva dětí v kanceláři ruského prezidenta, Mariu Lvovou-Bělovou, pro podezření ze spáchání válečných zločinů protiprávní deportace obyvatelstva – dětí, a protiprávního transferu obyvatelstva – dětí z okupovaných území Ukrajiny do Ruska. Následovaly pak zatýkací rozkazy na generálporučíka ruských ozbrojených

³¹¹ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

³¹² Office of the Prosecutor. *Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: "I have decided to proceed with opening an investigation."* In: International Criminal Court [online]. 28. 2. 2022 [cit. 15. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>.

³¹³ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

³¹⁴ FLACKS, Martí. *The ICC Wants Putin. Now What?* In: Center for Strategic & International Studies [online]. 20. 3. 2023 [cit. 15. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/icc-wants-putin-now-what>.

³¹⁵ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

³¹⁶ Římský statut, čl. 58 odst. 1.

sil, admirála ruského námořnictva, ministra obrany Ruské federace a náčelníka generálního štábu ruských ozbrojených sil pro důvodné podezření, že jsou odpovědni za válečné zločiny vedení útoků proti civilním objektům, způsobování zbytečných ztrát civilnímu obyvatelstvu a poškozování civilních objektů, a zločin proti lidskosti spočívající v páchání nehumánních činů.³¹⁷

Pro další postup v řízení je stěžejní předání těchto osob MTS na základě vydaných zatýkacích rozkazů. Právě na základě tohoto předání je totiž možné provést předběžné projednání obvinění vyšetřovacím senátem, jehož účelem je projednat důkazy, na jejichž základě bude žalobce žádat o zahájení hlavního líčení, tedy další fáze trestního řízení před MTS. Všechna obvinění, jež žalobce hodlá vznést, musí být pro účely jejich potvrzení podložena dostatečnými důkazy ve prospěch skutečnosti, že byl daný zločin podle mezinárodního práva skutečně spáchán obviněným. Teprve ve chvíli, kdy vyšetřovací senát předložená obvinění potvrdí, předá obviněného soudnímu senátu, a může tak proběhnout hlavní líčení.³¹⁸

I s ohledem na hlavní líčení, jež představuje další fázi řízení před MTS, je potřeba upozornit, že Římský statut MTS stanoví nutnost přítomnosti obviněného po dobu jeho konání.³¹⁹ I zde je tedy pro další postup v řízení potřeba odevzdání obviněných ze spáchání zločinů podle mezinárodního práva MTS. To je však v současné době vysoce nepravděpodobné, a to především s ohledem na výše podrobně rozebrané omezení v podobě personální imunity, kterou je u vrcholných představitelů státu třeba respektovat při případném výkonu zatýkacího rozkazu ze strany států kooperujících s MTS.³²⁰ I v případě, kdy konkrétní obvinění personální imunitou nedisponují, případně ji pozbydou po zániku své funkce, nebo dokonce v případě, kdy by se některý stát rozhodl zatýkací rozkaz provést bez ohledu na následky v podobě odpovědnosti za spáchání mezinárodně protiprávního jednání,³²¹ je však třeba vzít v potaz, že obvinění budou právě s ohledem na vydané zatýkací rozkazy do značné míry opatrní v rozhodování o tom, kam budou směřovat jejich případné zahraniční cesty.³²² Provedení hlavního líčení, a tedy dokončení trestního řízení před MTS, je tak minimálně do značné míry ztížené omezenou vymahatelností vydaných zatýkacích rozkazů, které jsou potřeba k zajištění přítomnosti obviněných.

³¹⁷ International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. Op. cit.

³¹⁸ ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Op. cit., s. 166-167

³¹⁹ Římský statut, čl. 63 odst. 1.

³²⁰ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 322-323

³²¹ *Tamtéž*, s. 324

³²² FLACKS, Marti. *The ICC Wants Putin. Now What?* Op.cit.

3.2. Možné způsoby ustavení zvláštního tribunálu pro Ukrajinu

Diskutovaná myšlenka možného vytvoření zvláštního tribunálu pro Ukrajinu vychází z výše popsaného rozsahu věcné jurisdikce MTS, jež nezahrnuje možnost stíhat zločin agrese,³²³ který byl, jak bylo demonstrováno druhou kapitolou této práce, v souvislosti se vstupem vojsk Ruské federace na území Ukrajiny spáchán.³²⁴ Vznik zvláštního tribunálu zaměřeného výlučně na vyšetřování a stíhání tohoto zločinu agrese byl navržen řadou politiků a expertů zaměřujících se na danou problematiku³²⁵ v jejich společném „*Prohlášení volajícím po vytvoření zvláštního tribunálu pro potrestání zločinu agrese proti Ukrajině*“.³²⁶ Signatáři tohoto prohlášení považují vytvoření zvláštního tribunálu pro zločin agrese za nutné s ohledem na omezenou jurisdikci jiných soudních orgánů, kterými jsou vedle MTS rovněž Mezinárodní soudní dvůr nebo Evropský soud pro lidská práva, a k nimž by tedy měl tento tribunál fungovat jako doplňkový. Jeho jurisdikce má pak vycházet z národních právních řádů a obecného mezinárodního práva a zajišťovat pravomoc tribunálu stíhat jak pachatele zločinu agrese, tak jiné osoby, jež k jeho spáchání svým jednáním přispěly.³²⁷

Předmětem debat je v současnosti forma založení takového zvláštního tribunálu a právní základ, kterým by měl disponovat. Corten a Koutroulis, kteří pod hlavičkou Evropského parlamentu zpracovali podrobnou analýzu právních aspektů případného zvláštního tribunálu, podotýkají nutnost dodržovat pravidlo, dle kterého nemůže být nikdo zbaven osobní svobody jinak než za podmínek a z důvodů stanovených právem, a právo každého na spravedlivé a veřejné projednání věci v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným soudem zřízeným právem. Právní základ má navíc dle jejich názoru výrazný vliv na otázku uplatnění personálních imunit či podmínek výkonu rozhodnutí zvláštního tribunálu.³²⁸ Ve své analýze dále popisují tři způsoby, jak by zvláštní tribunál mohl být ustaven, kterými jsou jeho zřízení za využití pravomocí OSN, uzavření mezinárodní smlouvy mezi Ukrajinou a mezinárodní organizací,

³²³ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

³²⁴ Viz kapitola 2.1. této práce.

³²⁵ BUTCHARD, Patrick. *Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression*. Op. cit.

³²⁶ Statement Calling for the Creation of a Special Tribunal for the Punishment of the Crime of Aggression Against Ukraine [online]. [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://gordonandsarahbrown.com/wp-content/uploads/2022/03/Combined-Statement-and-Declaration.pdf>.

³²⁷ *Tamtéž*.

³²⁸ CORTEN, Olivier a KOUTROULIS, Vaios. *Tribunal for the crime of aggression against Ukraine – a legal assessment*. In: European Parliament [online]. 2022 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/702574/EXPO_IDA\(2022\)702574_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/702574/EXPO_IDA(2022)702574_EN.pdf).

případně dalšími státy, a v neposlední řadě využití již existujícího mechanismu MTS.³²⁹ Tyto možnosti budou nyní představeny podrobněji.

Charta OSN dává prostřednictvím své kapitoly VII pravomoc k ustavení zvláštních tribunálů výlučně Radě bezpečnosti,³³⁰ která tak rovněž v učinila v letech 1993 a 1994, kdy na podkladu rezolucí vytvořila *ad hoc* Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu.³³¹ Je však třeba znovu zopakovat, že s ohledem na postavení Ruské federace jakožto stálého člena Rady bezpečnosti disponujícího právem veta³³² je vytvoření zvláštního tribunálu pro Ukrajinu tímto způsobem vysoce nepravděpodobné. Do popředí se tak dle Cortena a Koutroulise dostává Valné shromáždění, které má na základě své rezoluce 377 pravomoc v případě neschopnosti Rady bezpečnosti jednat ve prospěch zachování mezinárodního míru a bezpečnosti z důvodu nejednotnosti jejích stálých členů bezprostředně vydávat doporučení členům OSN ke kolektivním opatřením k zachování nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.³³³ Byť tedy Valné shromáždění nemůže přijímat rozhodnutí závazná pro členské státy OSN, dle autorů by se modalita postupu spočívajícího v organizaci a vytvoření zvláštního tribunálu ve spolupráci s Ukrajinou dala považovat za vydání doporučení ze strany Valného shromáždění. Právním základem jurisdikce zvláštního tribunálu by přitom byla jurisdikce Ukrajiny nad zločinem agrese, ke kterému došlo na jejím území, kterou by na podkladu mezinárodní smlouvy delegovala na zvláštní tribunál ustavený s pomocí OSN.³³⁴

Kromě možného řešení v podobě využití uvedené pravomoci Valného shromáždění OSN by dalšími organizacemi, jež by s Ukrajinou mohly uzavřít obdobnou mezinárodní smlouvu o zřízení zvláštního tribunálu pro stíhání zločinu agrese, mohly být Rada Evropy či Evropská unie. Dle Cortena a Koutroulise spadá uzavření takové dohody pod pravomocí obou organizací, nicméně s ohledem na značně omezený počet smluvních států především v případě Evropské unie jsou vhodnější varianty zahrnující širší okruh států.³³⁵ Na poli Rady Evropy v současné době diskuze o uzavření vícestranné, či alespoň dvoustranné mezinárodní smlouvy

³²⁹ *Tamtéž.*

³³⁰ *Tamtéž.*

³³¹ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 259-260

³³² Charta OSN, čl. 23 odst. 1 ve spojení s čl. 27 odst. 3.

³³³ CORTEN, Olivier a KOUTROULIS, Vaïos. *Tribunal for the crime of aggression against Ukraine – a legal assessment*. Op. cit.

³³⁴ *Tamtéž.*

³³⁵ *Tamtéž.*

mezi ní a Ukrajinou skutečně probíhají.³³⁶ Generální tajemnice Marija Pejčinovićová Burićová³³⁷ byla v květnu 2024 pověřena přípravou potřebných podkladů pro konzultace o možném návrhu této mezinárodní smlouvy, vývoj v této oblasti tak představuje slibnou cestu ke zřízení zvláštního tribunálu.³³⁸ Ve vztahu k Evropské unii je důležité zmínit Mezinárodní středisko pro stíhání zločinu agrese vůči Ukrajině, jež zahájilo svou činnost 3. července 2023. Byť se nejedná o soudní orgán s možností vést trestní řízení týkající se zločinu agrese, jeho důležitá úloha spočívá ve shromažďování podkladů pro následné stíhání tohoto zločinu, ať již k němu dojde před vnitrostátními soudy, či před zvláštním tribunálem.³³⁹

Vedle uzavření mezinárodní smlouvy s jednou z uvedených mezinárodních organizací se nabízí možnost smlouvy uzavřené mezi Ukrajinou a dalšími státy, a to po vzoru Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku.³⁴⁰ Stejně jako v předchozím případě by jurisdikce soudu vycházela z pravomoci vnitrostátních soudů na Ukrajině stíhat zločin agrese, kterou by ratifikací uzavřené mezinárodní smlouvy delegovala na vytvořený tribunál, navíc by se v tomto případě dalo odkázat rovněž na univerzální jurisdikci přistoupivších států, na základě které mohou zločin agrese také samy stíhat.³⁴¹ Tuto variantu vytvoření zvláštního tribunálu pro Ukrajinu v pojednaném prohlášení podpořili politici a další experti, když odkazují na principy vytvoření Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku a volají po jejich opětovné aplikaci.³⁴²

Názory na povahu zvláštního tribunálu ustaveného za spolupráce Ukrajiny s dalšími státy se přitom liší, když někteří místo po čistě mezinárodní povaze tohoto tribunálu volají po vytvoření hybridního modelu³⁴³ spočívajícího ve vedení trestního řízení před ukrajinskými vnitrostátními soudy, avšak s jistými mezinárodními prvky, jako například s účastí jiných než

³³⁶ NURIDZHANIAN, Gaiane. *International Enough? A Council of Europe Special Tribunal for the Crime of Aggression*. In: Just Security [online]. 3. 6. 2024 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/96320/council-of-europe-ukraine-tribunal/>.

³³⁷ Council of Europe. *Secretary General*. In: Council of Europe [online]. [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/secretary-general>.

³³⁸ *Tamtéž*.

³³⁹ European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. *Historický okamžik – Mezinárodní středisko pro stíhání zločinu agrese vůči Ukrajině spadající pod Eurojust zahajuje činnost*. In: Eurojust [online]. 3. 7. 2023 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.eurojust.europa.eu/cs/news/history-making-international-centre-prosecution-crime-aggression-against-ukraine-starts-operations-at-eurojust>.

³⁴⁰ International Crisis Group. *A New Court to Prosecute Russia's Illegal War?* In: International Crisis Group [online]. 29. 3. 2023 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/global-ukraine/new-court-prosecute-russias-illegal-war>.

³⁴¹ CORTEN, Olivier a KOUTROULIS, Vaïos. *Tribunal for the crime of aggression against Ukraine – a legal assessment*. Op. cit.

³⁴² Statement Calling for the Creation of a Special Tribunal for the Punishment of the Crime of Aggression Against Ukraine. Op. cit.

³⁴³ International Crisis Group. *A New Court to Prosecute Russia's Illegal War?* Op. cit.

ukrajinských soudců či žalobců.³⁴⁴ V případě uplatnění takového hybridního modelu je však potřeba počítat s existencí výše pojednaných personálních imunit vrchních představitelů Ruské federace, které by se z důvodu vnitrostátní povahy tribunálu musely při řízení před ním uplatnit, a došlo by tak ke značnému omezení personální jurisdikce tribunálu, jež by nemohl tyto osoby stíhat.³⁴⁵ Pro tento postup navíc představuje překážku článek 125 ukrajinské ústavy, který zakazuje zřizování mimořádných či zvláštních soudů. Tato restrikce je přitom interpretována jako nutnost vytvoření zvláštního tribunálu pro stíhání zločinu agrese spáchaného proti Ukrajině s čistě mezinárodní povahou.³⁴⁶

Někteří experti však upozorňují, že vytvoření zvláštního tribunálu pro stíhání pouze v daném případě řešeného zločinu agrese spáchaného proti Ukrajině, jež by zároveň nedisponoval jurisdikcí ve vztahu k jiným spáchaným zločinům agrese, může vyvolat námitku tzv. selektivní justice, ať již ze strany Ruské federace, či třetích států. Dle jejich názoru by bylo vhodnější využít mechanismu MTS, kterému by na základě rozšíření Římského statutu měla být svěřena jurisdikce rovněž nad zločiny agrese spáchanými jinými než smluvními státy.³⁴⁷ Takové rozšíření Římského statutu MTS však s ohledem na počet smluvních států, které do současné doby samy nepřijaly jurisdikci MTS nad zločinem agrese není příliš pravděpodobné.³⁴⁸ Závěrem je potřeba podotknout, že Valné shromáždění OSN nemá pravomoc učinit MTS oznámení o situaci nasvědčující tomu, že byl zločin agrese spáchan namísto Rady bezpečnosti, která tak, jak bylo uvedeno již dříve v této práci, s největší pravděpodobností sama neučiní.³⁴⁹

Zůstává otázkou, která z uvedených variant bude uplatněna, nicméně přinejmenším využití jedné z možností, jak ustavit zvláštní tribunál s čistě mezinárodní povahou, a to již spoluprací mezi Ukrajinou a jednou z mezinárodních organizací, případně dalšími státy, se zdá nejvhodnějším řešením alespoň s ohledem na možné stíhání obviněných bez ohledu na jejich případné personální imunity, a zároveň s nepochybným naplněním podmínky zřízení soudu po právu, neboť není pochyb o pravomoci Ukrajiny stíhat zločin agrese, a zároveň tuto pravomoc delegovat na případně vytvořený zvláštní tribunál.

³⁴⁴ BUTCHARD, Patrick. *Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression*. Op. cit.

³⁴⁵ International Crisis Group. *A New Court to Prosecute Russia's Illegal War?* Op. cit.

³⁴⁶ KOMAROV, Alexander a HATHAWAY, Oona A. *Ukraine's Constitutional Constraints: How to Achieve Accountability for the Crime of Aggression*. Op. cit.

³⁴⁷ International Crisis Group. *A New Court to Prosecute Russia's Illegal War?* Op. cit.

³⁴⁸ BUTCHARD, Patrick. *Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression*. Op. cit.

³⁴⁹ CORTEN, Olivier a KOUTROULIS, Vaios. *Tribunal for the crime of aggression against Ukraine – a legal assessment*. Op. cit.

3.3. Stíhání zločinů podle mezinárodního práva před vnitrostátními soudy na Ukrajině

Ukrajinské soudy jsou nadány jurisdikcí ke stíhání zločinů podle mezinárodního práva, k jejichž spáchání došlo na ukrajinském území, na základě tzv. zásady teritoriality. Ta představuje jeden ze základních principů určujících příslušnost soudů a spočívá v pravomoci soudů státu, na jehož území byl zločin spáchán, k jeho stíhání.³⁵⁰ Na tomto místě je rovněž vhodné zopakovat ustanovení ukrajinského trestního zákoníku zakládající trestní odpovědnost jednotlivce za spáchání trestného činu, pokud je tento spáchán na jejím území, a to bez ohledu na státní příslušnost pachatele.³⁵¹

Na základě této jurisdikce byla na Ukrajině zahájena řada trestních řízení, přičemž v části z nich již došlo k vydání odsuzujících rozsudků. Ukrajinská nevládní organizace ZMINA³⁵² v dubnu tohoto roku uváděla počet alespoň 101 osob odsouzených za zločin „porušení pravidel vedení boje“, jenž je trestný dle článku 438 ukrajinského trestního zákoníku.³⁵³ Probíhá rovněž komplexní řízení zaměřené na stíhání zločinu agrese proti Ukrajině.³⁵⁴ V tomto řízení, nazývaném „Anchor Case“³⁵⁵ nebo „hlavním případem 24. února“,³⁵⁶ bylo dosud ze spáchání zločinů „plánování, přípravy a vedení útočné války“ nebo „narušení územní celistvosti Ukrajiny“ trestných dle článku 437, respektive článku 110 ukrajinského trestního zákoníku obviněno 672 osob, obžalováno 312 a odsouzeno 20 osob.³⁵⁷ Mezi nimi jsou ministři obrany a vnitra Ruské federace, náčelník generálního štábu a jiní vojenští velitelé, všichni poslanci a senátoři ruské Státní dumy, vysocí státní úředníci nebo tzv. podněcovatelé války a propagandisté Kremlu, mezi něž byli zařazeni někteří ruští zpěváci, novináři či televizní hlasatelé, rektori univerzit nebo patriarcha ruské pravoslavné církve.³⁵⁸ Za zmínku stojí, že mezi obviněnými schází nejvyšší představitelé Ruské federace, tedy prezident,

³⁵⁰ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 274

³⁵¹ CCU, čl. 6 odst. 1.

³⁵² ZMINA. *Human Rights Centre ZMINA*. In: ZMINA [online]. [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://zmina.ua/en/>.

³⁵³ KOLODIAZHNA, Diana. *How Ukraine passes judgment on violations of the laws and customs of war?* In: ZMINA [online]. 24. 4. 2024 [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://zmina.info/en/articles-en/how-ukraine-passes-judgment-on-violations-of-the-laws-and-customs-of-war/>.

³⁵⁴ PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle"*. Op. cit.

³⁵⁵ Justiceinfo.net. *Aggression: The „Anchor“ Case*. In: Justiceinfo.net [online]. [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: https://www.justiceinfo.net/wp-content/uploads/Ukraine_war-crime-of-aggression-figures.pdf.

³⁵⁶ Офіс Генерального прокурора. *List of Suspects in the Main Case of „24th February“*. In: Офіс Генерального прокурора [online]. [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://gp.gov.ua/detectable>.

³⁵⁷ Justiceinfo.net. *Aggression: The „Anchor“ Case*. Op. cit.

³⁵⁸ LESHKOVYCH, Taras a LABUDA, Patryk I. *Prosecuting the Crime of Aggression in Ukraine and Beyond: Seizing Opportunities, Confronting Challenges and Avoiding False Dilemmas*. In: Just Security [online]. 2. 4. 2024 [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/94104/prosecuting-aggression-ukraine-and-beyond/>.

předseda vlády a ministr zahraničních věcí, čímž Ukrajina plně respektuje jejich personální imunity,³⁵⁹ jež se pro řízení před vnitrostátními soudy musí nutně uplatnit.³⁶⁰

Vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva se na Ukrajině věnují týmy vytvořené v rámci Úřadu nejvyššího státního zástupce. Jen válečným zločinům se pak věnuje 10 specializovaných vyšetřovacích týmů jak v Kyjevě, tak v dalších 9 regionech po celé zemi, kterým s vyšetřováním pomáhá národní policie a bezpečnostní služby.³⁶¹ Jurij Belousov, vedoucí oddělení zaměřeného na vyšetřování válečných zločinů pod hlavičkou Úřadu nejvyššího státního zástupce Ukrajiny, popisuje způsob, jakým jsou spáchané zločiny na Ukrajině vyšetřovány, jako systém založený na spolupráci ukrajinských orgánů jak s MTS, tak s třetími státy, jež zahájily vlastní vyšetřování zločinů podle mezinárodního práva. Uvádí, že na základě informací získaných ze strany těchto států či MTS o zahájených řízeních poskytují těmto subjektům všechny dostupné informace tak, aby byla zajištěna nejvyšší efektivita vyšetřování a stíhání. Ukrajina navíc na základě oznámení o zahájení takových řízení zastavuje řízení vnitrostátní za účelem naplnění zásady *ne bis in idem*. Tento postup je přitom dle Belousova veden potřebou zajištění legitimacy řízení, když řízení vedená před mezinárodními soudy či soudy jiných států mohou přispět k tomu, že vydaná rozhodnutí nebudou vnímána pouze jako výsledky řízení provedených jednou ze stran konfliktu, a nebudou tak potenciálně vnímána jako neobjektivní.³⁶²

Ukrajinské orgány však stále počítají s vnitrostátním vyšetřováním převážné většiny případů.³⁶³ Je potřeba uvést, že tato domněnka plně odpovídá principu komplementarity, na němž je založena jurisdikce MTS, který může vést vlastní řízení pouze pokud příslušný stát nemůže, případně nechce vést vlastní vyšetřování a stíhání.³⁶⁴ K tomu v řešeném případě dochází především v uvedené situaci existence personálních imunit, pro něž nemůže být před ukrajinskými orgány zahájeno stíhání nejvyšších představitelů Ruské federace. Právě to by tak bylo vhodné vést před mezinárodními orgány, ať již by to byl MTS, případně ve vztahu ke zločinu agrese případný zvláštní tribunál pro Ukrajinu.³⁶⁵

³⁵⁹ *Tamtéž.*

³⁶⁰ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 324

³⁶¹ PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle"*. Op. cit.

³⁶² *Tamtéž.*

³⁶³ *Tamtéž.*

³⁶⁴ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 324

³⁶⁵ LESHKOVYCH, Taras a LABUDA, Patryk I. *Prosecuting the Crime of Aggression in Ukraine and Beyond: Seizing Opportunities, Confronting Challenges and Avoiding False Dilemmas*. Op. cit.

Závěrem je k této podkapitole potřeba uvést, že většina řízení o zločinech podle mezinárodního práva před ukrajinskými orgány je vedena *in absentia*, a je tak potřeba dodržovat stanovená pravidla pro tento postup. Těmi je především nutnost vyrozumět obviněnou osobu o vedeném trestním řízení a jeho jednotlivých fázích a poskytnout jí možnost seznámit se s podklady případu. V ukrajinském právu je stanoveno několik cest, jak zaslat obviněnému oznámení o zahájení řízení, o následném zahájení trestního stíhání a předvolání k soudnímu jednání. První z nich je zaslání dokumentů na adresu bydliště obviněného, druhou pak jejich zveřejnění v tisku, ukrajinští právníci však upozorňují, že ani jedna z těchto cest nepředstavuje jistotu toho, že se obviněná osoba o řízení vedeném proti ní dozví, a je tak dle jejich názoru potřeba legislativní úpravu řízení vedených *in absentia* dále rozvíjet.³⁶⁶ Belousov však uvádí, že role rozsudků vydaných v těchto řízeních je významná, když mohou napomoci vyvinout jistý tlak na odsouzenou osobu ve smyslu omezení jejího pohybu. Odsouzená osoba totiž bude vědět, že jakmile opustí Ruskou federaci, bude zatčena, případně je možné na základě vydaného rozsudku zabavit její zahraniční majetek.³⁶⁷ Řízení vedená ukrajinskými orgány jsou tak významným způsobem stíhání spáchaných zločinů podle mezinárodního práva v probíhajícím konfliktu.

3.4. Stíhání zločinů podle mezinárodního práva před vnitrostátními soudy v Rusku

Jurisdikcí ke stíhání zločinů podle mezinárodního práva, k jejichž spáchání došlo v průběhu současného konfliktu, jsou nadány rovněž soudy Ruské federace. V jejich případě je podkladem pro tuto pravomoc tzv. zásada aktivní státní příslušnosti, jež spočívá v možnosti stíhat své státní občany i za zločiny spáchané v zahraničí.³⁶⁸ Tuto zásadu odráží ruský trestní zákoník, když zakládá trestní odpovědnost občanů Ruské federace rovněž za trestné činy spáchané mimo její území, pokud byly trestnými podle práva státu, na jehož území byly spáchany, a pokud nedošlo k odsouzení pachatele v cizím státě.³⁶⁹ Ruský trestní zákoník rovněž stanovuje trestní odpovědnost příslušníků vojenských jednotek nacházejících se v zahraničí za jimi spáchané trestné činy na území cizích států, pokud není mezinárodními dohodami stanoveno něco jiného.³⁷⁰

³⁶⁶ KOLODIAZHNA, Diana. *How Ukraine passes judgment on violations of the laws and customs of war?* Op. cit.

³⁶⁷ PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle"*. Op. cit.

³⁶⁸ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 276

³⁶⁹ CCR, čl. 12 odst. 1.

³⁷⁰ CCR, čl. 12 odst. 2.

Zatímco jsou však dostupné zprávy o nelegálních soudech vedených proti ukrajinským válečným zajatcům, jejichž jediným důvodem se v mnoha případech zdá být pouhý fakt, že se zajatci účastnili bojů v probíhajícím konfliktu,³⁷¹ což ostatně samo o sobě zakládá válečný zločin podle článku 8, odst. 2., písm. a), bodu (vi) Římského statutu MTS spočívající ve svévolebném zbavení válečného zajatce práva na spravedlivé a řádné řízení,³⁷² nezdá se příliš pravděpodobné, že by ruské orgány byly ochotné trestně stíhat za spáchané zločiny podle mezinárodního práva své vlastní občany. Tomu svědčí například i zákon schválený ruskou Státní dumou v červenci 2023,³⁷³ jenž se týká aplikace ustanovení ruského trestního zákoníku a trestního řádu na okupovaných územích Doněcké, Luhanské, Chersonské a Záporožské oblasti, a který stanovuje beztrestnost zločinů podle mezinárodního práva spáchaných tzv. „na ochranu zájmů Ruské federace“.³⁷⁴ Amnesty International v minulosti k návrhu tohoto zákona uvedla, že byt' sám neobsahuje vymezení toho, co se zločiny spáchanými „na ochranu zájmů Ruské federace“ rozumí, je pravděpodobné, že má zajistit celkovou legalizaci páčání zločinů ruskými silami a jejich spojenci.³⁷⁵ Dále však organizace upozorňuje, že osoby páčající zločiny podle mezinárodního práva musí mít na paměti, že za ně stále mohou být stíháni před zahraničními či jinými vnitrostátními soudy.³⁷⁶ Lze tedy uzavřít, že ke stíhání těchto zločinů ze strany Ruské federace patrně nedojde, o to více tak narůstá význam jiných způsobů stíhání spáchaných zločinů, ať již mezinárodních či vnitrostátních, na které bude potřeba spoléhat.

³⁷¹ Viz např. Amnesty International. *Ukraine/Russia: 33 Ukrainian Soldiers Sentenced To Long Terms In Penal Colony After Unlawful Trials*. In: Amnesty International [online]. 12. 2. 2024 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org.au/ukraine-russia-33-ukrainian-soldiers-sentenced-to-long-terms-in-penal-colony-after-unlawful-trials/>.

³⁷² VISHCHYK, Maksym. *Trials of Ukrainian Prisoners of War in Russia: Decay of the Combatant's Immunity*. In: Just Security [online]. 21. 8. 2023 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/87702/trials-of-ukrainian-prisoners-of-war-in-russia-decay-of-the-combatants-immunity/>.

³⁷³ Federal Law of the Russian Federation of July 31, 2023 No. 395-FZ about application of provisions of the Criminal Code of the Russian Federation and Code of penal procedure of the Russian Federation in the territories of the Donetsk People's Republic, the Luhansk People's Republic, the Zaporizhia region and Kherson region. Dostupné z: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=152135>.

³⁷⁴ COYNASH, Halya. *Russia moves to legislate 'impunity' for all war crimes committed in occupied Ukraine*. In: Human Rights in Ukraine: The Information Portal of the Kharkiv Human Rights Protection Group [online]. 30. 12. 2022 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://khpg.org/en/1608811577>.

³⁷⁵ Amnesty International. *Russia: Proposed bill that removes criminal liability for war crimes is 'impunity made law'*. In: Amnesty International [online]. 16. 12. 2022 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/12/russia-proposed-bill-that-removes-criminal-liability-for-war-crimes-is-impunity-made-law/>.

³⁷⁶ *Tamtéž.*

3.5. Stíhání zločinů podle mezinárodního práva před vnitrostátními soudy třetích států na základě univerzální jurisdikce

Posledním způsobem stíhání mezinárodních zločinů spáchaných během konfliktu na Ukrajině, jenž bude v této práci představen, je jejich stíhání prostřednictvím zapojení třetích států, jež mohou vést řízení o spáchaných zločinech na základě tzv. zásady univerzality. Zakotvení této zásady představuje možnost daného státu stíhat určité zločiny i v případě, kdy jsou spáchány cizím státním příslušníkem v cizině. Jurisdikce soudů tak není vázána na místo činu či státní příslušnost pachatele, stejně tak je nerozhodné, vůči komu spáchaný zločin směřoval.³⁷⁷ Univerzální jurisdikci státy do svých vnitrostátních právních řádů implementují za účelem co nejefektivnějšího postihu nejzávažnějších zločinů, jejichž páchaní směřuje proti zásadám humanismu a základním idejím civilizovaného světa, a je tak stanovena potřeba jejich trestnosti ve všech světových právních rádech.³⁷⁸ Je však třeba upozornit, že ve většině států je jako podmínka pro využití univerzální jurisdikce vnímána přítomnost obviněného na jejich území, bez jejíhož naplnění není možné jeho stíhání vést. Tím je uplatněna tzv. podmíněná zásada univerzality.³⁷⁹ Její opak, tedy tzv. absolutní zásada univerzality, bývá vnímána jako potenciálně problematická ve vztahu k zásadě zákonnosti, která vyžaduje možnost jednatelky osoby seznámit se s v době svého jednání s jeho trestností, případně se sankcí, jež za ně může být uložena. I proto je v praxi více rozšířená první uvedená varianta zásady univerzality.³⁸⁰

Okrajově lze dále odkázat na tzv. zásadu pasivní státní příslušnosti, která rovněž může představovat základ pro provedení stíhání spáchaných zločinů orgány třetích států. Její podstatou je jurisdikce takových třetích států nad zločiny spáchanými v cizině vůči jejich státním příslušníkům.³⁸¹ Cassese však uvádí, že ve vztahu ke zločinům podle mezinárodního práva by na tuto zásadu nemělo být spoléháno, neboť jako taková neodráží zájem celého mezinárodního společenství na stíhání těchto nejzávažnějších jednání směřujících proti samotným základům lidství. Mělo by na ni tak být pohlíženo čistě jako na záložní variantu v případě, kdy ke stíhání nedojde na základě zásad teritoriality, aktivní státní příslušnosti či univerzality.³⁸²

³⁷⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2023. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpwk5tlgiyq&tocid=nnptembsgnpwk5tlgiyq>.

³⁷⁸ *Tamtéž*.

³⁷⁹ SROVIN CORALLI, Ana. *Universal jurisdiction: Time to revisit the basics*. In: Questions of International Law [online]. 31. 5. 2024 [cit. 22. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.qil-qdi.org/universal-jurisdiction-time-to-revisit-the-basics/>.

³⁸⁰ *Tamtéž*.

³⁸¹ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 277

³⁸² *Tamtéž*.

V úvodu této kapitoly je nakonec vhodné připomenout, že právě spolupráce se třetími státy vedoucími na základě univerzální jurisdikce vlastní trestní řízení s cílem postihnout pachatele zločinů podle mezinárodního práva je jedním ze stěžejních bodů strategie Ukrajiny při jejím vlastním stíhání spáchaných zločinů. Dochází tak k vzájemné spolupráci a výměně informací, jež může být pro úspěšná trestní řízení stěžejní.³⁸³ V následujících dvou podkapitolách bude představen dosavadní postup některých států, jež s využitím zásady univerzality, popřípadě pasivní státní příslušnosti zahájily svá vnitrostátní řízení o zločinech podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině.

3.5.1. Průběh a význam trestního řízení vedeného Českou republikou

Zásada univerzality je v českém právním řádu vyjádřena § 7 odst. 1 trestního zákoníku.³⁸⁴ Prvním řízením, které bylo na jejím základě českými orgány zahájeno, je přitom právě řízení zahájené s cílem „zajistit důkazy o válečných zločinech probíhající války na Ukrajině prostřednictvím svědků, obětí, kteří hledají ochranu před válkou na území České republiky“,³⁸⁵ a to pro podezření ze spáchání zločinu použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a), b) trestního zákoníku.³⁸⁶ Vrchní státní zástupkyně Lenka Bradáčová však uvádí, že jsou v jeho průběhu prověřovány rovněž skutkové okolnosti způsobilé založit trestní odpovědnost i za jiné trestné činy spadající do kategorie válečných zločinů.³⁸⁷

Je potřeba uvést, že řízení se v současné době stále nachází ve fázi prověřování, která v českém trestním právu procesním předchází samotnému stíhání spáchaných trestných činů³⁸⁸ a slouží k provedení potřebných šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a objasnění osoby pachatele.³⁸⁹ Samotné stíhání by totiž, jak uvádí Bradáčová, bylo možné zahájit až ve chvíli, kdy by se na území ČR podařilo zajistit osobu, jejíž

³⁸³ PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: “We Can’t Lose Ukraine’s Legal Battle”*. Op. cit.

³⁸⁴ Trestní zákoník, § 7 odst. 1.

³⁸⁵ BRADÁČOVÁ, Lenka. *Tiskové sdělení ze dne 19. 4. 2022*. In: Vrchní státní zastupitelství v Praze [online]. 19. 4. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vsz-praha-aktuality/tiskove-sdeleni-ze-dne-19-4-2022/>.

³⁸⁶ *Tamtéž*.

³⁸⁷ LHOTSKÝ, Jan. *Rozhovor s vrchní státní zástupkyní Lenkou Bradáčovou: Jak Česká republika vyšetřuje válečné zločiny páchané na Ukrajině?* In: Centrum pro lidská práva a demokracii [online]. 26. 12. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/rozhovor-s-vrchni-statni-zastupkyni-lenkou-bradacovou-jak-ceska-republika-vysetruje-valecne-zlociny>.

³⁸⁸ Státní zastupitelství České republiky. *Průběh trestního řízení*. In: Státní zastupitelství České republiky [online]. [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-o-sz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/stadia-trestniho-rizeni/>.

³⁸⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), § 158 odst. 1. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141> (dále citováno jako Trestní řád).

jednání by dávalo důvodný předpoklad domnívat se, že se daného trestného činu dopustila. Česká republika se tak řadí mezi jednu ze zemí, která vyžaduje přítomnost obviněného na svém území.³⁹⁰

Důležitá role a hlavní význam prováděného prověřování tak spočívá především ve shromažďování důkazů, jež by v budoucích trestních stíháních mohly sloužit jak orgánům ČR nebo Ukrajiny, tak případně i MTS. Jeden ze státních zástupců Vrchního státního zastupitelství v Praze, Martin Bílý, uvádí, že velmi zásadními pro sbírání důkazů o spáchaných zločinech podle mezinárodního práva jsou svědectví uprchlíků, jež od počátku konfliktu do ČR dorazili. Tato svědectví mohou pomoci doložit více spáchaných zločinů a informací o nich, neboť z důvodu pobytu uprchlíků na území jiných států se o nich již nemusí dozvědět ukrajinské orgány.³⁹¹ K zaznamenání těchto svědectví slouží mimo jiné i dotazník zřízený Policií ČR, kam je možné zaznamenat informace o odehravších se událostech, které jsou Policií dále prověřovány.³⁹² Shromažďování podkladů navíc probíhá v mezinárodní spolupráci s Agenturou Evropské Unie pro justiční spolupráci v trestních věcech (Eurojust),³⁹³ která vede společnou databázi pro sběr důkazů,³⁹⁴ kam ČR spolu s dalšími státy nashromážděné informace vkládá.³⁹⁵ Byť tedy zůstává otázkou, zda bude možné provést samotné stíhání konkrétních pachatelů přímo před vnitrostátními soudy ČR, je význam trestního řízení probíhajícího na základě univerzální jurisdikce nezanedbatelný.

3.5.2. Trestní řízení vedená dalšími státy

Za zmínku stojí řízení vedené v Německu, které je považováno za jednu ze zemí s největšími zkušenostmi s uplatňováním univerzální jurisdikce.³⁹⁶ Tamějšími orgány bylo v březnu 2022³⁹⁷ nejprve zahájeno tzv. strukturované prověřování spočívající v možnosti

³⁹⁰ LHOTSKÝ, Jan. *Rozhovor s vrchní státní zástupkyní Lenkou Bradáčovou: Jak Česká republika vyšetřuje válečné zločiny páchané na Ukrajině?* Op. cit.

³⁹¹ GAVRINĚV, Vojtěch. „Putina stíhat nemůžeme.“ *Jak Češi vyšetřují válečné zločiny na Ukrajině.* Op. cit.

³⁹² *Tamtéž.*

³⁹³ BRADÁČOVÁ, Lenka. *Tiskové sdělení ze dne 19. 4. 2022.* Op. cit.

³⁹⁴ Advokátní deník. *Eurojust spustil databázi, která shromáždí důkazy o válečných zločinech.* In: Advokátní deník [online]. 28. 2. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/02/28/eurojust-spustil-databazi-ktera-shromazdi-dukazy-o-valecnych-zlocinech/>.

³⁹⁵ VACULÍK, Lukáš. *Bradáčová: Evidujeme 3500 válečných zločinů.* In: Novinky.cz [online]. 28. 6. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-bradacova-evidujeme-3500-valecnych-zlocinu-40436062/>.

³⁹⁶ ELLEN, Monica. *Universal Jurisdiction: a Key Tool for Accountability.* In: Institute for War & Peace Reporting [online]. 6. 2. 2024 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/universal-jurisdiction-key-tool-accountability>.

³⁹⁷ European Pravda. *Germany Identifies Russians Suspected of War Crimes in Hostomel, Kyiv Oblast.* In: European Pravda [online]. 27. 12. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2023/12/27/7176288/>.

zabývat se širokou škálou dostupných informací, z nichž je možné teprve následně seznat jednání naplňující skutkové podstaty trestných činů³⁹⁸ a identitu jejich pachatelů.³⁹⁹ Tak byli například následně identifikováni podezřelí z vedení útoku proti civilnímu obyvatelstvu v ukrajinském Hostomelu, kteří budou dle spolkového ministra spravedlnosti Marco Buschmanna v případě jejich dopadení ze strany Německa trestně stíháni.⁴⁰⁰ Právě německým orgánům bylo na podkladu zásady univerzality rovněž učiněno první oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že došlo ke spáchání zločinů podle mezinárodního práva, které se týkalo raketového útoku poblíž města Oděsa, popravy čtyř mužů v Charkovské oblasti a série vražd a jiných krutostí v okolí Kyjeva, a jehož obsahem se v současnosti zabývají spolkoví státní zástupci v Karlsruhe.⁴⁰¹

Trestní řízení vedená zásadou univerzality a zaměřená na objasnění zločinů spáchaných v probíhajícím konfliktu byla zahájena i v dalších zemích, Belousov již v roce 2023 uvedl, že těchto zemí je alespoň 24.⁴⁰² Příkladem lze zmínit řízení vedené ve Švédsku, jehož hlavním cílem je podobně jako v ČR zajištění co největšího množství důkazů pro budoucí stíhání, ať již bude vedeno ve Švédsku, na Ukrajině, či jinde.⁴⁰³ Další řízení jsou pak vedena kupříkladu v Litvě,⁴⁰⁴ v Polsku nebo na Slovensku.⁴⁰⁵

Pro doplnění je možné nakonec odkázat rovněž na obžalobu, která byla vznesena ve Spojených státech amerických proti čtyřem ruským vojákům, jež se měli dopustit mučení, nelidského zacházení a nezákonného věznění státního příslušníka Spojených států na jihu Ukrajiny v roce 2022.⁴⁰⁶ Došlo tím k uplatnění výše hovořené zásady pasivní státní příslušnosti, kterou Spojené státy uplatnily svůj zájem na ochraně vlastních občanů bez ohledu na to, kde se

³⁹⁸ LHOTSKÝ, Jan. *Rozhovor s vrchní státní zástupkyní Lenkou Bradáčovou: Jak Česká republika vyšetřuje válečné zločiny páchané na Ukrajině?* Op. cit.

³⁹⁹ European Pravda. *Germany Identifies Russians Suspected of War Crimes in Hostomel, Kyiv Oblast.* Op. cit.

⁴⁰⁰ *Taméž.*

⁴⁰¹ ELLEN, Monica. *Universal Jurisdiction: a Key Tool for Accountability.* Op. cit.

⁴⁰² PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle".* Op. cit.

⁴⁰³ SVT Nyheter. *Åklagare i Sverige utreder krigsbrott i Ukraina.* In: SVT Nyheter [online]. 19. 3. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/aklagare-i-sverige-utreder-krigsbrott-i-ukraina>.

⁴⁰⁴ BNS. *Over 400 witnesses interviewed in Lithuania's Russian war crimes probe.* In: LRT.lt [online]. 30. 1. 2024 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2183206/over-400-witnesses-interviewed-in-lithuania-s-russian-war-crimes-probe>.

⁴⁰⁵ The Kyiv Independent news desk. *Six European countries begin investigating Russian war crimes.* In: The Kyiv Independent [online]. 20. 3. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://kyivindependent.com/six-european-countries-begin-investigating-russian-war-crimes/>.

⁴⁰⁶ Office of Public Affairs, U.S. Department of Justice. *Four Russia-Affiliated Military Personnel Charged with War Crimes in Connection with Russia's Invasion of Ukraine.* In: Office of Public Affairs [online]. 6. 12. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/opa/pr/four-russia-affiliated-military-personnel-charged-war-crimes-connection-russias-invasion>.

nachází,⁴⁰⁷ jež však v celkovém měřítku rovněž přispívá postihu co největšího okruhu zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině.

3.6. Zhodnocení způsobů stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině

V této kapitole byly představeny a analyzovány všechny v současné době dostupné způsoby, jež mohou sloužit k postihu pachatelů nejzávažnějších zločinů podle mezinárodního práva, k nimž v průběhu konfliktu na Ukrajině stále dochází. Lze uzavřít, že každý z těchto způsobů má svá omezení, nicméně všechny mají svůj nedílný význam.

Zatímco jurisdikce MTS je omezena v tom smyslu, že není nadán pravomocí stíhat zločin agrese,⁴⁰⁸ jeho nespornou výhodou je vedle vlivu řízení před ním a jím vydaných rozhodnutí na celé mezinárodní společnosti⁴⁰⁹ rovněž jeho pravomoc stíhat mimo jiné i osoby disponující personální imunitou.⁴¹⁰ Mezeru v podobě omezené věcné jurisdikce ve vztahu ke zločinu agrese by navíc mohl pomoci překlenout případně vytvořený zvláštní tribunál pro Ukrajinu,⁴¹¹ ať by byl založen v jakémkoliv z výše diskutovaných forem.

Řízení vedená před vnitrostátními soudy představují výhodu v často lepším přístupu ke konkrétním důkazům, svědkům či samotným podezřelým, dle Casseseho je právě z tohoto důvodu vhodnější přenechat většinu řízení v jejich gesci⁴¹² a soustředit snahy mezinárodních soudů na největší případy týkající se politických a vojenských lídrů.⁴¹³ Je třeba rovněž zdůraznit, že vnitrostátní soudy musí respektovat existenci personálních imunit, a řízení ve věci osob jimi disponujících tak vést nemohou.⁴¹⁴

Závěrem je třeba postavit do popředí především spolupráci a vzájemnou propojenost jednotlivých způsobů stíhání spáchaných zločinů, na níž ostatně stojí rovněž strategie Ukrajiny k jejich efektivnímu postihu.⁴¹⁵ I za existence jistých překážek především v podobě omezené možnosti dopadnout stíhané osoby, které se nachází na území Ruské federace, již samotný

⁴⁰⁷ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 277

⁴⁰⁸ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

⁴⁰⁹ PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle"*. Op. cit.

⁴¹⁰ CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 322

⁴¹¹ BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. Op. cit.

⁴¹² CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. Op. cit., s. 298

⁴¹³ *Tamtéž*, s. 293

⁴¹⁴ *Tamtéž*, s. 324

⁴¹⁵ PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle"*. Op. cit.

průběh řízení a případně vydané zatýkací rozkazy ze strany MTS či samotných států vytváří na tyto osoby tlak,⁴¹⁶ který může být v konečném důsledku klíčový.

⁴¹⁶ *Tamtéž.*

Závěr

Cílem této práce bylo představit možné způsoby stíhání zločinů podle mezinárodního práva, k jejichž spáchání došlo v průběhu konfliktu na Ukrajině, a poskytnout tak přehled orgánů, které jsou k vedení trestních řízení o nich oprávněny. Dle názoru autorky je možno považovat tento cíl za splněný.

V zájmu seznámení čtenáře s obsahem tohoto tématu byl nejprve vymezen pojem zločinů podle mezinárodního práva a představeny jeho jednotlivé kategorie, kterými jsou zločin genocidia, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese. Jako referenční rámce byly zvoleny především úpravy Římského statutu Mezinárodního trestního soudu a národní úpravy obsažené v trestních zákonících Ukrajiny, Ruské federace a České republiky. Jak bylo v textu práce uvedeno a je potřeba znovu zdůraznit, Římský statut nemůže být považován za univerzální úpravu mezinárodního práva trestního, jako první mezinárodněprávní dokument v této oblasti však obsahuje komplexní vymezení jednotlivých kategorií zločinů podle mezinárodního práva, jeho využití tak bylo vhodné.

V podkapitolách věnovaných národním úpravám byly porovnány vnitrostátní úpravy ve vztahu k jednotlivým kategoriím zločinů podle mezinárodního práva, přičemž bylo zjištěno, že zločin agrese spolu se zločinem genocidia nachází svůj odraz ve všech zkoumaných právních řádech. Zatímco však český právní řád obsahuje komplexní úpravu válečných zločinů spolu se zločiny proti lidskosti, v ukrajinské a ruské právní úpravě jsou válečné zločiny upraveny velmi široce, když shodně odkazují na jiná porušení pravidel vedení boje upravená mezinárodními dokumenty, kategorie zločinů proti lidskosti pak v jejich úpravách zcela schází.

Na provedené vymezení zločinů podle mezinárodního práva navázala aplikace učiněných poznatků na konkrétní události, jež se odehrály v průběhu konfliktu na Ukrajině. Ve vztahu ke zločinu agrese byl z hlediska naplnění znaků jeho skutkové podstaty posouzen útok Ruské federace na ukrajinské území a bylo uzavřeno, že i s ohledem na naplnění řady znaků definice aktu agrese stanovené rezolucí VS OSN 3314 spolu s dosažením požadované závažnosti dle Římského statutu MTS lze považovat zločin agrese za spáchaný.

Dále bylo pojednáno o válečných zločinech a zločinech proti lidskosti, na jejichž spáchání lze usuzovat již z titulu zatýkacích rozkazů, jež byly vydány Mezinárodním trestním soudem. V rámci tohoto pojednání byly uvedeny rovněž konkrétní situace, znovu je možné odkázat například na útoky na ukrajinskou elektrickou síť, jež mohou dle MTS založit trestní odpovědnost za válečný zločin vedení útoků proti civilním objektům dle článku 8, odst. 2,

písm. b), bodu (ii) Římského statutu MTS, dle Nezávislé vyšetřovací komise OSN k Ukrajině však rovněž za zločin proti lidskosti spočívající v páchání nehumánních činů dle článku 7, odst. 1, písm. k) Římského statutu MTS. Nadto byl proveden rovněž podrobnější rozbor událostí ve městech Mariupol a Buča, na nichž byly demonstrovány další spáchané válečné zločiny. V případě Buči bylo dokonce shledáno, že se mohlo jednat o „*rozsáhlý nebo systematický útok zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu*,“ na základě čehož je možné uvažovat rovněž o trestní odpovědnosti za zločiny proti lidskosti. Závěrem druhé kapitoly byly představeny zprávy o v probíhajícím konfliktu vznikajících situacích, které vyvolávají otázky ohledně možného porušování Úmluvy o zabránění a trestání zločinu genocidia.

Po těchto pojednáních bylo přikročeno k samotnému představení jednotlivých způsobů umožňujících stíhání spáchaných zločinů podle mezinárodního práva. V části věnované stíhání spáchaných zločinů před Mezinárodním trestním soudem byla popsána nemožnost stíhat před ním zločin agrese, a to z důvodu specifické úpravy jurisdikce MTS nad tímto zločinem. Mezinárodní trestní soud totiž nemá pravomoc stíhat zločin agrese spáchaný nesmluvním státem Římského statutu MTS. Právě Ruská federace je přitom státem, který smluvní stranou Římského statutu není. V rámci pojednání o otázce uplatnění personálních imunit čelních představitelů Ruské federace při řízení před MTS bylo uzavřeno, že byť se tyto při něm neuplatní, představují významné omezení pro výkon rozhodnutí MTS. Ten totiž zajišťují jednotlivé státy s MTS spolupracující, které však mají povinnost existenci personálních imunit respektovat. Jako možná řešení tohoto omezení byly uvedeny výkon rozhodnutí teprve po zániku funkce těchto osob, případně ochota některého státu porušit své mezinárodněprávní povinnosti.

Následovalo dále pojednání o debatách týkajících se vytvoření zvláštního tribunálu pro Ukrajinu, který by měl pomoci překlenout mezeru v jurisdikci MTS týkající se zločinu agrese. Popsány byly diskutované způsoby ustavení tohoto tribunálu a bylo uzavřeno, že nejlepším řešením se zdá být varianta zvláštního tribunálu založeného v čistě mezinárodní podobě, a to prostřednictvím smlouvy uzavřené mezi Ukrajinou a jednou z mezinárodních organizací, případně s dalšími státy.

Kromě způsobů stíhání spáchaných zločinů na mezinárodní úrovni dále práce pojednala rovněž o úrovni národní. Nejprve byla jedna část kapitoly třetí věnována postupu ukrajinských orgánů, před kterými již řada trestních řízení proběhla. Byla představena strategie Ukrajiny spočívající ve spolupráci s MTS a orgány třetích států tak, aby došlo k co nejefektivnějšímu

postihu pachatelů. Dalším cílem Ukrajiny je také prostřednictvím mezinárodní spolupráce založit vyšší legitimitu vydaných rozhodnutí.

V sekci věnované možnosti stíhání spáchaných zločinů rovněž před orgány ruskými byla shledána neochota Ruské federace stíhání spáchaných zločinů vést, a bylo tak poukázáno na význam jiných způsobů stíhání. Posledním takovým způsobem je stíhání vedené před orgány třetích států, a to na podkladu zásady univerzality, která vyjadřuje možnost těchto orgánů stíhat určité zločiny i v případě, kdy jsou spáchány cizím státním příslušníkem v cizině. Jako příklad bylo podrobněji rozvedeno řízení vedené v České republice, jehož význam spočívá především ve shromažďování důkazního materiálu potřebného pro samotné trestní stíhání. To může být v budoucnu vedeno buď přímo v České republice, pokud se na jejím území podaří zajistit osoby podezřelé, případně v jiné zemi či před MTS. Pro všechna tato řízení budou nashromážděné důkazy a svědectví stěžejní. Uvedeny byly příkladmo také další země, jejichž orgány zahájily obdobná trestní řízení. Za opětovnou zmínku stojí především řízení vedené v Německu, které je vnímáno jako jedna z nejzkušenějších zemí ve vedení řízení na podkladu zásady univerzality.

Závěrem bylo provedeno zhodnocení představených možností pro postih zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině. V souladu se závěry tam učiněnými je vhodné zde znovu vyzdvihnout význam každé jednotlivé metody a jejich vzájemné propojenosti, neboť častokrát může jeden orgán svými pravomocemi doplnit jiný, čímž je nepochybně možné zajistit co nejefektivnější výsledky prováděných řízení. Znovu je pak potřeba zdůraznit, že již samotný průběh takových řízení vytváří tlak na stíhané osoby, jež je pro snahy o postih zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině klíčový.

Seznam zkratek

Charta OSN	Charta Organizace spojených národů
český trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ČR	Česká republika
Dodatkový protokol I	Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů
MTS	Mezinárodní trestní soud
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
Norimberský tribunál	Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku
Rezoluce VS OSN 3314	Rezoluce Valného shromáždění Organizace spojených národů č. 3314
ruský trestní zákoník	Zákon č. 63-FZ, trestní zákoník Ruské federace
Římský statut MTS	Římský statut Mezinárodního trestního soudu
ukrajinský trestní zákoník	Zákon č. 2341-III, trestní zákoník Ukrajiny
Úmluva	Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia
Ženevské úmluvy	Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů

Seznam použitých zdrojů

1. Mezinárodní smlouvy

Charta Organizace spojených národů. 26. 6. 1945. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter/full-text>.

Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z roku 1949. 8. 6. 1977. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977/article-85?activeTab=undefined>.

Římský statut Mezinárodního trestního soudu. 17. 7. 1998. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/04/Rimsky-statut.pdf> a <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2009-84>.

Statut Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu. 8. 11. 1994. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/565-IHL-90-EN.pdf>.

Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidia. 8. 12. 1948. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/umluva-genocida.pdf>.

Vídeňská úmluva o smluvním právu. 23. 5. 1969. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1988-15>.

Ženevské úmluvy o ochraně obětí ozbrojených konfliktů. 12. 8. 1949. Dostupné z: https://www.cervenkykriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/zenevske_umluvy.pdf.

2. Vnitrostátní právní předpisy

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 2341-III, trestní zákoník Ukrajiny (The Criminal Code of Ukraine). Dostupné z: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2341-14#Text>.

Zákon č. 395-FZ – Federal Law of the Russian Federation of July 31, 2023 No. 395-FZ about application of provisions of the Criminal Code of the Russian Federation and Code of penal procedure of the Russian Federation in the territories of the Donetsk People's Republic, the Luhansk People's Republic, the Zaporizhia region and Kherson region. Dostupné z: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=152135>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 63-FZ, trestní zákoník Ruské federace (The Criminal Code of the Russian Federation). Dostupné z: <https://www.legal-tools.org/doc/8eed35/pdf/>.

3. Rozhodnutí soudních orgánů

ICJ. *Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)*. Judgment, 14 February 2002. Prostřednictvím CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. 3rd ed./rev. by A. Cassese and P. Gaeta, L. Baig, M. Fan, C. Gosnell, and A. Whiting. Oxford: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-969492-1. s. 320-321

IMT. *Göring and others*. Judgment and sentence, 1 October 1946. In: Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal, Nuremberg, 14 November 1945-1 October 1946. Prostřednictvím CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. 3rd ed./rev. by A. Cassese and P. Gaeta, L. Baig, M. Fan, C.

Gosnell, and A. Whiting. Oxford: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-969492-1. s. 32

4. Dokumenty mezinárodních organizací

Dokumenty Evropské unie

CORTEN, Olivier a KOUTROULIS, Vaios. *Tribunal for the crime of aggression against Ukraine – a legal assessment*. In: European Parliament [online]. 2022 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/702574/EXPO_IDA\(2022\)702574_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2022/702574/EXPO_IDA(2022)702574_EN.pdf).

European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. *Historický okamžik – Mezinárodní středisko pro stíhání zločinu agrese vůči Ukrajině spadající pod Eurojust zahajuje činnost*. In: Eurojust [online]. 3. 7. 2023 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.eurojust.europa.eu/cs/news/history-making-international-centre-prosecution-crime-aggression-against-ukraine-starts-operations-at-eurojust>.

European Union External Action. *UN General Assembly demands Russian Federation withdraw all military forces from the territory of Ukraine*. In: European Union External Action [online], 2. 3. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/un-general-assembly-demands-russian-federation-withdraw-all-military-forces-territory-ukraine_und_en.

Dokumenty Mezinárodního soudního dvora

International Court of Justice. *Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium)*. In: International Court of Justice [online]. [cit. 3. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/case/121>.

Dokumenty Mezinárodního trestního soudu

Assembly of States Parties to the Rome Statute. *The States Parties to the Rome Statute*. In: International Criminal Court [online]. [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: <https://asp.icc-cpi.int/states-parties#U>.

International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC-01/22*. In: International Criminal Court [online]. [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>.

International Criminal Court. *Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Sergei Ivanovich Kobylash and Viktor Nikolayevich Sokolov*. In: International Criminal Court [online]. 5. 3. 2024 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-sergei-ivanovich-kobylash-and>.

Office of the Prosecutor. *Statement by Prosecutor Karim A.A. Khan KC on the issuance of arrest warrants in the Situation in Ukraine*. In: International Criminal Court [online]. 25. 6. 2024 [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-prosecutor-karim-aa-khan-kc-issuance-arrest-warrants-situation-ukraine-0>.

Office of the Prosecutor. *Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: “I have decided to proceed with opening an investigation.”* In: International Criminal Court [online]. 28. 2. 2022 [cit. 15. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-i-have-decided-proceed-opening>.

Dokumenty Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

BENEDEK, Wolfgang, BÍLKOVÁ, Veronika a SASSÒLI, Marco. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine Since 24 February 2022*. In: OSCE [online]. 2022 [cit. 28. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/f/a/515868.pdf>.

BÍLKOVÁ, Veronika, GUERCIO, Laura a SANCIN, Vasilka. *Report on Violations of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity Committed in Ukraine (1 April – 25 June 2022)*. In: OSCE [online]. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/522616.pdf>.

BÍLKOVÁ, Veronika, HELLESTVEIT, Cecilie a ŠTEINERTE, Elīna. *Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, Related to the Arbitrary Deprivation of Liberty of Ukrainian Civilians by the Russian Federation*. In: OSCE [online]. 2024 [cit. 20. 6. 2024]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/f/4/567367_0.pdf.

BÍLKOVÁ, Veronika, HELLESTVEIT, Cecilie a ŠTEINERTE, Elīna. *Report on Violations and Abuses of International Humanitarian and Human Rights Law, War Crimes and Crimes Against Humanity, Related to the Forcible Transfer and/or Deportation of Ukrainian Children to the Russian Federation*. In: OSCE [online]. 2023 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.osce.org/files/f/documents/7/7/542751_1.pdf.

OSCE. *Human dimension mechanisms*. In: OSCE [online]. [cit. 28. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.osce.org/odihr/human-dimension-mechanisms>.

Dokumenty Organizace spojených národů

Human Rights Council. *Conference Room Paper of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: Human Rights Council [online]. 29. 8. 2023 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2023-08/A_HRC_52_CRP.4_En%20%28003%29.pdf.

Human Rights Council. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: United Nations General Assembly [online]. 25. 9. 2023 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g23/049/73/pdf/g2304973.pdf?token=2bSZ9DdmNzUWjLXRr3&fe=true>.

Human Rights Council. *Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: United Nations General Assembly [online]. 18. 3. 2024 [cit. 6. 6. 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/a-hrc-55-66-aev.pdf>.

Permanent Mission of Ukraine to the United Nations. *Information of Ukraine pursuant to operative paragraphs 3 of the General Assembly resolution 711149 of 13 December 2016, entitled "The scope and application of the principle of universal jurisdiction"*. In: Office of Legal Affairs of the United Nations [online]. 2017 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: https://www.un.org/en/ga/sixth/72/universal_jurisdiction/ukraine_e.pdf.

Rezoluce RC/Res. 6. 11. 6. 2010. Dostupné z: <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>.

Rezoluce Valného shromáždění Organizace spojených národů č. 3314. 14. 12. 1974. Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/32207/DPPR_2010_1_0_36527_0_80224.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Rezoluce Valného shromáždění OSN č. A/ES-11/L.1. 1. 3. 2022. Dostupné z: https://www.ceas.europa.eu/sites/default/files/a_es-11_l.1_e.pdf.

UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine. *Two-year update: Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2022*. Office of the UN High Commissioner for Human Rights, 2024. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-02/two-year-update-protection-civilians-impact-hostilities-civilians-24.pdf>.

United Nations Human Rights Council. *Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*. In: United Nations Human Rights Council [online]. [cit. 28. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/hrc/iicir-ukraine/index>.

Dokumenty Rady Evropy

Council of Europe. *Secretary General*. In: Council of Europe [online]. [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/secretary-general>.

Dokumenty Severoatlantické aliance

North Atlantic Treaty Organization. *NATO Allies boost support to Ukraine*. In: North Atlantic Treaty Organization [online]. 27. 2. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_192476.htm.

5. Monografie

CASSESE, Antonio a GAETA, Paola. *Cassese's international criminal law*. 3rd ed./rev. by A. Cassese and P. Gaeta, L. Baig, M. Fan, C. Gosnell, and A. Whiting. Oxford: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-969492-1.

ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné*. Vydání druhé. V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7.

JELÍNEK, Jiří; HASCH, Karel; HERANOVÁ, Simona; TEJNSKÁ, Katarína; KOPEČNÝ, Zdeněk et al. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-576-0.

LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale*. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2017. ISBN 978-80-87975-71-8.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinců podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0305-5.

6. Odborné články

BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část I. uznání tzv. lidových republik a legalita použití síly*. In: Ústav mezinárodních vztahů [online]. 15.

3. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/konflikt-na-ukrajine-z-pohledu-mezinarodniho-prava-cast-i-uznani-tzv-lidovych-republik-a-legalita-pouziti-sily>.

BÍLKOVÁ, Veronika. *Konflikt na Ukrajině z pohledu mezinárodního práva, část III. Trestní postih pachatelů závažných zločinů*. In: Ústav mezinárodních vztahů [online]. 5. 4. 2022 [cit. 30. 7. 2024]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/konflikt-na-ukrajine-z-pohledu-mezinarodniho-prava-cast-iii-trestni-postih-pachatelu-zavaznych-zlocinu>.

BÍLKOVÁ, Veronika a DITRICOVÁ, Petra. *Akt agrese? Zločin agrese? Ruský útok z pohledu mezinárodního práva*. In: Advokátní deník [online]. 20. 5. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/05/20/akt-agrese-zlocin-agrese-rusky-utok-na-ukrajinu-z-pohledu-mezinarodniho-prava-2/>.

BÍLKOVÁ, Veronika a DITRICOVÁ, Petra. *Konflikt na Ukrajině, válečné zločiny a jejich stíhání*. In: Advokátní deník [online]. 17. 7. 2022 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/07/17/konflikt-na-ukrajine-a-valecne-zlociny/>.

BUTCHARD, Patrick. *Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression*. In: UK Parliament: House of Commons Library [online]. 27. 8. 2024 [cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9968/CBP-9968.pdf>.

CERONE, John. *The Russia-Ukraine War: Who and What Can Be Targeted Under International Humanitarian Law*. In: Raoul Wallenberg Institute [online]. 29. 3. 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://rwi.lu.se/blog/the-russia-ukraine-war-who-and-what-can-be-targeted-under-international-humanitarian-law/>

ESAKOV, Gennady. *International Criminal Law in Russia*. Journal of International Criminal Justice 15, no. 2, 2017. s. 371-392

KOLCHYNSKA, Kristina. *Crimes against humanity in Ukraine: Distinction from war crimes and challenges in bringing perpetrators to accountability*. In: Lexology [online]. 19. 4. 2023 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=615d8eba-5a33-47e8-acb6-3a3be3ca353c>.

KOMAROV, Alexander a HATHAWAY Oona A.. *Ukraine's Constitutional Constraints: How to Achieve Accountability for the Crime of Aggression*. In: Just Security [online]. 5. 4. 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/80958/ukraines-constitutional-constraints-how-to-achieve-accountability-for-the-crime-of-aggression/>.

LESHKOVYCH, Taras a LABUDA, Patryk I. *Prosecuting the Crime of Aggression in Ukraine and Beyond: Seizing Opportunities, Confronting Challenges and Avoiding False Dilemmas*. In: Just Security [online]. 2. 4. 2024 [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/94104/prosecuting-aggression-ukraine-and-beyond/>.

MARCHUK, Iryna a WANIGASURIYA, Aloka. *Ukraine's Perspective on the Long-Awaited Ratification of the Rome Statute and What Comes Next*. In: OpinioJuris [online]. 29. 8. 2024 [cit. 28. 9. 2024]. Dostupné z: <http://opiniojuris.org/2024/08/29/ukraines-perspective-on-the-long-awaited-ratification-of-the-rome-statute-and-what-comes-next/>.

NURIDZHANIAN, Gaiane. *International Enough? A Council of Europe Special Tribunal for the Crime of Aggression*. In: Just Security [online]. 3. 6. 2024 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/96320/council-of-europe-ukraine-tribunal/>.

SROVIN CORALLI, Ana. *Universal jurisdiction: Time to revisit the basics*. In: Questions of International Law [online]. 31. 5. 2024 [cit. 22. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.qil-qdi.org/universal-jurisdiction-time-to-revisit-the-basics/>.

TARBUSH, Erik. *Immunity and Impunity: Personal Immunities and the International Criminal Court*. Global Justice Journal. In: Queen's University Law [online]. 24. 6. 2020 [cit. 12. 8. 2024]. Dostupné z: <https://globaljustice.queenslaw.ca/news/immunity-and-impunity-personal-immunities-and-the-international-criminal-court>.

WILMHURST, Elizabeth. *Definition of Aggression, General Assembly resolution 3314 (XXIX), 14 December 1974. Introductory Note*. In: Audiovisual Library of International Law [online]. [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://legal.un.org/avl/ha/da/da.html>.

7. Internetové zdroje

Advokátní deník. *Eurojust spustil databázi, která shromáždí důkazy o válečných zločinech*. In: Advokátní deník [online]. 28. 2. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/02/28/eurojust-spustil-databazi-ktera-shromazdi-dukazy-o-valecnych-zlocinech/>.

Amnesty International. *Russia: Proposed bill that removes criminal liability for war crimes is 'impunity made law'*. In: Amnesty International [online]. 16. 12. 2022 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/12/russia-proposed-bill-that-removes-criminal-liability-for-war-crimes-is-impunity-made-law/>.

Amnesty International. *Ukraine: Ratifying the Rome Statute a welcome step, but limitations must be addressed*. In: Amnesty International [online]. 22. 8. 2024 [cit. 28. 9. 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/08/ukraine-ratifying-the-rome-statute-a-welcome-step-but-limitations-must-be-addressed/>.

Amnesty International. *Ukraine/Russia: 33 Ukrainian Soldiers Sentenced To Long Terms In Penal Colony After Unlawful Trials*. In: Amnesty International [online]. 12. 2. 2024 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.amnesty.org.au/ukraine-russia-33-ukrainian-soldiers-sentenced-to-long-terms-in-penal-colony-after-unlawful-trials/>.

BACHELET, Michelle. *High Commissioner updates the Human Rights Council on Mariupol, Ukraine*. In: Office of the UN High Commissioner for Human Rights [online]. 16. 6. 2022 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/06/high-commissioner-updates-human-rights-council-mariupol-ukraine>.

BEN, Bohdan. *Ukraine's Parliament ratifies Rome Statute*. In: Euromaidan Press [online]. [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://euromaidanpress.com/2024/08/21/ukraines-parliament-ratifies-rome-statute/>.

BNS. *Over 400 witnesses interviewed in Lithuania's Russian war crimes probe*. In: LRT.lt [online]. 30. 1. 2024 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/2183206/over-400-witnesses-interviewed-in-lithuania-s-russian-war-crimes-probe>.

BRADÁČOVÁ, Lenka. *Tiskové sdělení ze dne 19. 4. 2022*. In: Vrchní státní zastupitelství v Praze [online]. 19. 4. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vsz-praha-aktuality/tiskove-sdeleni-ze-dne-19-4-2022/>.

CNN. *Special Report: Russia's war on Ukraine, one year on*. In: CNN [online]. 23. 2. 2023 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/interactive/2023/02/europe/russia-ukraine-war-timeline/index.html>.

COYNASH, Halya. *Russia moves to legislate 'impunity' for all war crimes committed in occupied Ukraine*. In: Human Rights in Ukraine: The Information Portal of the Kharkiv Human Rights Protection Group [online]. 30. 12. 2022 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://khpg.org/en/1608811577>.

Český červený kříž. *Mezinárodní humanitární právo*. In: Český červený kříž [online]. [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.cervenykriz.eu/files/files/cz/mhp_knihovna/MANUAL/MHP_prezentace.pdf.

ČTK. *HRMMU vyzývá členské státy OSN, aby požadovaly, aby Rusko umožnilo přístup zajatcům, válečným zajatcům*. In: ČTK, 4. 10. 2023 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceskenoviny.cz/ukrinform/cesky/zprava.php?id=1142072>.

ELLEN, Monica. *Universal Jurisdiction: a Key Tool for Accountability*. In: Institute for War & Peace Reporting [online]. 6. 2. 2024 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/universal-jurisdiction-key-tool-accountability>.

European Pravda. *Germany Identifies Russians Suspected of War Crimes in Hostomel, Kyiv Oblast*. In: European Pravda [online]. 27. 12. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.eurointegration.com.ua/eng/news/2023/12/27/7176288/>.

FLACKS, Marti. *The ICC Wants Putin. Now What?* In: Center for Strategic & International Studies [online]. 20. 3. 2023 [cit. 15. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.csis.org/analysis/icc-wants-putin-now-what>.

GAVRINĚV, Vojtěch. *„Putina stíhat nemůžeme.“ Jak Češi vyšetřují válečné zločiny na Ukrajině*. In: Seznam Zprávy [online]. 19. 11. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-putina-stihat-nemuzeme-jak-cesi-vysetruji-valecne-zlociny-na-ukrajine-219617>.

GOLOVINA, Olga. *Ukraine: Calls for Changes to Criminal Code*. In: Institute for War & Peace Reporting [online]. 23. 1. 2024 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://iwpr.net/global-voices/ukraine-calls-changes-criminal-code>.

HARZER, Filip. *Rusko přepadlo Ukrajinu. „Neklad'te odpor,“ varoval Ukrajince Putin*. In: Seznam Zprávy [online]. 24. 2. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-rusko-prepadlo-ukrajinu-189948>.

HODGE, Nathan, LISTER, Tim, KOTTASOVÁ, Ivana a REGAN, Helen. *Russia launches military attack on Ukraine with reports of explosions and troops crossing border*. In: CNN [online]. 24. 2. 2022 [cit. 29. 3. 2024]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2022/02/23/europe/russia-ukraine-putin-military-operation-donbas-intl-hnk/index.html>.

Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research. *'Our City Was Gone': Russia's Devastation of Mariupol, Ukraine*. In: Human Rights Watch, Truth Hounds a SITU Research [online]. 2024 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/feature/russia-ukraine-war-mariupol/report>.

Human Rights Watch. *Ukraine: International Crimes Bill Adopted*. In: Human Rights Watch [online]. 21. 5. 2021 [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2021/05/21/ukraine-international-crimes-bill-adopted>.

Human Rights Watch. *Ukraine: New Findings on Russia's Devastation of Mariupol*. In: Human Rights Watch [online]. 8. 2. 2024 [cit. 30. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/02/08/ukraine-new-findings-russias-devastation-mariupol>.

Human Rights Watch. *Ukraine: Russian Forces' Trail of Death in Bucha*. In: Human Rights Watch [online]. 21. 4. 2022 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2022/04/21/ukraine-russian-forces-trail-death-bucha>.

IDDON, Paul. 'Not Since World War II': The Worrying Precedent Many Are Evoking For The Ukraine War. In: Forbes [online]. 29. 11. 2022 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/pauliddon/2022/11/29/not-seen-since-world-war-ii-the-worrying-precedent-many-are-evoking-for-the-ukraine-war/>.

International Committee of the Red Cross. *The protection of the civilian population during sieges: what the law says*. In: ICRC [online], 5. 2. 2024 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/document/protection-civilian-population-during-sieges-what-law-says>.

International Crisis Group. *A New Court to Prosecute Russia's Illegal War?* In: International Crisis Group [online]. 29. 3. 2023 [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.crisisgroup.org/global-ukraine/new-court-prosecute-russias-illegal-war>.

Justiceinfo.net. *Aggression: The „Anchor“ Case*. In: Justiceinfo.net [online]. [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: https://www.justiceinfo.net/wp-content/uploads/Ukraine_war-crime-of-agression-figures.pdf.

KOLODIAZHNA, Diana. *How Ukraine passes judgment on violations of the laws and customs of war?* In: ZMINA [online]. 24. 4. 2024 [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://zmina.info/en/articles-en/how-ukraine-passes-judgment-on-violations-of-the-laws-and-customs-of-war/>.

LHOTSKÝ, Jan. *Rozhovor s vrchní státní zástupkyní Lenkou Bradáčovou: Jak Česká republika vyšetřuje válečné zločiny páchané na Ukrajině?* In: Centrum pro lidská práva a demokracii [online]. 26. 12. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/rozhovor-s-vrchni-statni-zastupkyni-lenkou-bradacovou-jak-ceska-republika-vysetruje-valecne-zlociny>.

New Lines Institute a Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. *An Independent Legal Analysis of the Russian Federation's Breaches of the Genocide Convention in Ukraine and the Duty to Prevent*. In: New Lines Institute [online]. 2022 [cit. 6. 6. 2024]. Dostupné z: <https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/English-Report-2.pdf>.

New Lines Institute a Raoul Wallenberg Centre for Human Rights. *The Russian Federation's Escalating Commission of Genocide in Ukraine: A Legal Analysis*. In: New Lines Institute [online]. 2023 [cit. 6. 6. 2024]. Dostupné z: https://newlinesinstitute.org/wp-content/uploads/20230726-Genocide-Ukraine-Report-NISLAP_.pdf.

Office of Public Affairs, U.S. Department of Justice. *Four Russia-Affiliated Military Personnel Charged with War Crimes in Connection with Russia's Invasion of Ukraine*. In: Office of Public Affairs [online]. 6. 12. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justice.gov/opa/pr/four-russia-affiliated-military-personnel-charged-war-crimes-connection-russias-invasion>.

Parliamentarians for Global Action. *Ukraine and the Rome Statute*. In: Parliamentarians for Global Action [online]. [cit. 29. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pgaction.org/ilhr/rome-statute/ukraine.html>.

PETIT, Franck. *Yuriy Belousov: "We Can't Lose Ukraine's Legal Battle"*. In: Justiceinfo.net [online]. 11. 7. 2023 [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justiceinfo.net/en/119268-yuriy-belousov-we-cant-lose-ukraine-legal-battle.html>.

POLGLASE, Katie, MEZZOFIORE, Gianluca a DOHERTY, Livvy. *Anatomy of the Mariupol hospital attack*. In: CNN [online]. 17. 3. 2022 [cit. 31. 3. 2024]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/interactive/2022/03/europe/mariupol-maternity-hospital-attack/index.html>.

Reuters. *Ukraine ratifies Rome Statute, paving way for ICC membership*. In: Reuters [online]. 21. 8. 2024 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-ratifies-rome-statute-paving-way-icc-membership-2024-08-21/>.

Seznam Zprávy. *Válka na Ukrajině*. In: Seznam Zprávy [online]. [cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/tag/konflikt-rusko-ukrajina-65011>.

Stálá mise České republiky při OSN, OBSE, a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni. *Lidskoprávní dimenze OBSE*. In: Stálá mise České republiky při OSN, OBSE, a ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni [online]. [cit. 28. 3. 2024] Dostupné z: https://mzv.gov.cz/mission.vienna/cz/organizace_v_pusobnosti_mise/obse/cinnost_a_oblasti_pusobnosti_obse/lidskopravni_dimenze/index.html.

Statement Calling for the Creation of a Special Tribunal for the Punishment of the Crime of Aggression Against Ukraine [online]. [cit. 16. 8. 2024]. Dostupné z: <https://gordonandsarahbrown.com/wp-content/uploads/2022/03/Combined-Statement-and-Declaration.pdf>.

Státní zastupitelství České republiky. *Průběh trestního řízení*. In: Státní zastupitelství České republiky [online]. [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/vice-osz/vse-podstatne-o-trestnim-rizeni/stadia-trestniho-rizeni/>.

SVT Nyheter. *Åklagare i Sverige utreder krigsbrott i Ukraina*. In: SVT Nyheter [online]. 19. 3. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/aklagare-i-sverige-utreder-krigsbrott-i-ukraina>.

The Global Campaign for Ratification and Implementation of the Kampala Amendments on the Crime of Aggression. *Conditions for Action by the ICC* [online]. [cit. 11. 8. 2024]. Dostupné z: <https://crimeofaggression.info/role-of-the-icc/conditions-for-action-by-the-icc/>.

The Kyiv Independent news desk. *Six European countries begin investigating Russian war crimes*. In: The Kyiv Independent [online]. 20. 3. 2022 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z: <https://kyivindependent.com/six-european-countries-begin-investigating-russian-war-crimes/>.

Офіс Генерального прокурора. *List of Suspects in the Main Case of „24th February“*. In: Офіс Генерального прокурора [online]. [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://gp.gov.ua/detectable>.

VACULÍK, Lukáš. *Bradáčová: Evidujeme 3500 válečných zločinů*. In: Novinky.cz [online]. 28. 6. 2023 [cit. 23. 8. 2024]. Dostupné z:

<https://www.novinky.cz/clanek/domaci-bradacova-vidujeme-3500-valecnych-zlocinu-40436062>.

VARGHESE, Sanjana. *Civilian status in the Ukraine conflict: a rough guide*. In: Airwars [online]. 15. 3. 2022 [cit. 1. 3. 2024]. Dostupné z: <https://airwars.org/investigations/civilian-status-in-the-ukraine-conflict-a-rough-guide/>.

Verkhovna Rada of Ukraine. *Declaration of the Verkhovna Rada of Ukraine to the International Criminal Court on the recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court by Ukraine over crimes against humanity, committed by senior officials of the state which led to extremely grave consequences and mass murder of Ukrainian nationals during peaceful protests within the period 21 November 2013–22 February 2014* [online]. 25. 2. 2014 [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/997/declarationVerkhovnaRadaEng.pdf>.

Verkhovna Rada of Ukraine. *Declaration of the Verkhovna Rada of Ukraine on the recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court by Ukraine over crimes against humanity and war crimes committed by senior officials of the Russian Federation and leaders of terrorist organizations “DNR“ and “LNR“, which led to extremely grave consequences and mass murder of Ukrainian Nationals* [online]. 4. 2. 2015 [cit. 10. 8. 2024]. Dostupné z: https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/iccdocs/other/Ukraine_Art_12-3_declaration_08092015.pdf.

VISHCHYK, Maksym. *Trials of Ukrainian Prisoners of War in Russia: Decay of the Combatant's Immunity*. In: Just Security [online]. 21. 8. 2023 [cit. 21. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.justsecurity.org/87702/trials-of-ukrainian-prisoners-of-war-in-russia-decay-of-the-combatants-immunity/>.

ZMINA. *Human Rights Centre ZMINA*. In: ZMINA [online]. [cit. 18. 8. 2024]. Dostupné z: <https://zmina.ua/en/>.

Stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných během konfliktu na Ukrajině

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je představení možných způsobů stíhání zločinů podle mezinárodního práva spáchaných v probíhajícím konfliktu na Ukrajině, který s sebou bohužel spolu se ztrátami na životech a ničením přináší pozůstatky právě zločinů podle mezinárodního práva, které za sebou ruská vojska zanechávají. Text práce se zaměřuje jak na orgány, jež jsou nadány pravomocí stíhat osoby odpovědné za spáchání těchto zločinů, tak na vymezení rozsahu jejich působnosti a jimi uplatňovaný postup. Diplomová práce se skládá ze tří kapitol.

Prostřednictvím první kapitoly je nejprve učiněn krátký exkurz do samotného vymezení jednotlivých kategorií zločinů podle mezinárodního práva, tedy zločinu genocidia, zločinů proti lidskosti, válečných zločinů a zločinu agrese. Pojednáno je jak o jejich vymezení mezinárodním, tak národním, jež je obsaženo v pro tuto práci relevantních právních rádech.

Druhá kapitola dále aplikuje poznatky učiněné v kapitole první na konkrétní situace, jež se odehrály v průběhu konfliktu na Ukrajině. Je tak proveden rozbor událostí, jež jsou způsobilé naplnit skutkové podstaty jednotlivých zločinů podle mezinárodního práva, například prostřednictvím bližšího zkoumání případů měst Mariupol a Buča, jejichž osudy jsou jedněmi z nejzávažnějších, a to i ve světle zločinů podle mezinárodního práva.

Třetí kapitola následně popisuje jednotlivé způsoby stíhání zločinů demonstrovaných v kapitole druhé. Zabývá se nejprve Mezinárodním trestním soudem a jeho jurisdikcí v popisovaném případě spolu s možnostmi ustavení zvláštního tribunálu pro Ukrajinu, jež by pokryl jurisdikci nad zločinem agrese, kterou nedisponuje Mezinárodní trestní soud. Dále jsou představeny možnosti stíhání spáchaných zločinů na národní úrovni před orgány Ukrajiny, Ruské federace či jiných států disponujících tzv. univerzální jurisdikcí. Jsou uvedena jistá omezení, jimž každý z posuzovaných způsobů čelí, ale také výhody, které s sebou přináší. Závěrem je zdůrazněn význam každé jednotlivé metody a jejich vzájemné propojenosti.

Klíčová slova: zločiny podle mezinárodního práva, konflikt na Ukrajině, stíhání zločinů podle mezinárodního práva

Prosecution of crimes under international law committed during the conflict in Ukraine

Abstract

The aim of this thesis is to present possible ways of prosecuting crimes under international law committed in the ongoing conflict in Ukraine, which unfortunately, along with the loss of life and destruction, brings with it the remnants of crimes under international law that the Russian troops are leaving behind. The text of this thesis focuses both on the authorities vested with the power to prosecute those responsible for the commission of these crimes, and on the definition of the scope of their powers and the procedure applied by them. This thesis consists of three chapters.

Through the first chapter, a brief excursion is first made into the actual definition of the various categories of crimes under international law, namely the crime of genocide, crimes against humanity, war crimes and the crime of aggression. Both the international and national definitions of these crimes, which are contained in the legal systems relevant to this thesis, are discussed.

The second chapter further applies the findings made in chapter one to specific situations that took place during the conflict in Ukraine. Thus, an analysis is made of the events that are capable of fulfilling the constituent elements of particular crimes under international law, for example, through a closer examination of the cases of the cities of Mariupol and Bucha, whose fates are among the most serious, also in light of crimes under international law.

The third chapter then describes the different ways of prosecuting the crimes demonstrated in chapter two. It deals first with the International Criminal Court and its jurisdiction in the case described, along with the possibilities of establishing a special tribunal for Ukraine to cover the jurisdiction over the crime of aggression that the ICC does not have. Furthermore, the possibilities of prosecuting the committed crimes at the national level before the authorities of Ukraine, the Russian Federation or other states with the so-called universal jurisdiction are presented. Certain limitations that each of the considered methods faces, as well as the advantages they bring with them, are presented. Finally, the importance of each method and their interconnection is emphasized.

Keywords: crimes under international law, conflict in Ukraine, prosecution of crimes under international law